Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Ambrosiastri (Hilarii) tractatus in Pauli epistolas ad Romanos et ad Corinthios - Cod. Aug. perg. 108

Ambrosiaster

[S.l.], [9. Jahrh.]

Inc.: Paulus [...]

urn:nbn:de:bsz:31-64858

Visual Library

credentes. Tercius modus est quod legem datam spreuerunt unde ante ponit
gratis iudeos. Quartus modus est quo doc& iudeos exorbitasse a lege et pmissio
ne di in causa xpi. Factosq similes gentilibus ut utriq indigeant misericor
dia di. Non p legem salutem sperando sed per fidem xpi ihu. Hinc est un
de omni industria id agit ut a lege eos tollat quia lex & pphetae usq ad iohan
nem. Et in sola illos fide xpi constituat & quasi contra legem euangelium uin
dicat. Non destruens legem sed pferens xpianismum. Asserit enim sic xpm
pmissum ut pdicato eo lex cessaret. Non tota quia ad breuiatio facta legis
quae compendio daret salutem. Multa enim ueteribus tradita sunt ppter
duritiam cordis illorum ut oneri eet quae misericordia di ad breuiauit p xpm
data pteritorum remissione. Ingratus est ergo misericordiae di qui uult ee
sub lege. Nam dixerat morses sic timentes facietis filii israhel ut quacumq
se uerterent legem haberent ut sine sollicitudine omnino non essent.
Igitur ut in xpo sine lege spem uitae salutisq ponendam tradat & dnm ipsum
esse omnium doceat.

PAULUS seruus ihu xpi. Apud ueteres nostros ratione nominis com
ponebantur. Ut isaac propter risum & iacob propter calcaneum.
Ita et iste propter inquietudinem saulus est nuncupatus. Postquam
au credidit ex saulo paulum se dic. Hoc est immutatum. Et quia saulus secun
dum supradictum sensum inquietudo seu temptatio interptatur. Hic cum ad
fidem xpi accessit paulum se dic. Id est ex temptatore factum quietum hu
milemq uel paruulum. Et quia pax est fides nra. Cum prius enim temptatio
nes ex inquietudine iudaismi di seruis inferret. post ipse temptationes pas
sus est propter spem quam ante amore iudaismi negarat. Seruum au
ihu xpi se pfitens a lege se exutum ostendit. Et ideo utrumq posuit id est
ihu xpi ut & di & hominis naturam signaret quia in utroq est dns. Sicut &
petrus apostolus testatur dicens. Hic est omnium dns. Quia ergo & dns est
& ds est. et sicut dauid dicit quia dns ipse est ds. qd hereses negant. Marcio

quasi

ni enim uideur odio legis xpm & corpus eius negare: ihm pfitere: Iudaeis au
& forino propter zelum legis ihm negare qd dis sit; Nam quotiens cumq scrip
tura aut ihm dic. aut xpm: aliquando dm: aliquando hominem significat:
5 sicut hoc loco inter cetera; & unus inquit dns ihs pquem omnia; Quod utiq ad
di filium panet iuxta qd dis est; Et alio loco: Ihs inquit proficiebat aetate
& sapientia. Qd utiq homini competit; Vocatus apostolus; Propter qd dm
cognouit & fatetur. factus idoneus seruus: pmotum se ostendit dicens: Vocat
apostolus. Hoc est adno missus: adres eius agendas. Per quod ostendit hunc
meritum habere apud dm. qui seruit non legi sed xpo; Dns est enim filius
hominis & iam sabbati. Segregatus in euangelium di. Euangelium di est
bonum nuntium. quo peccatores ad indulgentiam conuocantur; Apostolus au:
qm in iudaismo locum doctoris habebat utpote phariseus: Ideo aiu
daismi pdicatione segregatum se dicit in euangelium di. Ut a lege dis
simulans: xpm predicare &: Qui qd lex non potuit credentes in se iustifica
ret. sed non contra legem sed pro lege est; Ipsa enim hoc dic futurum.
Dicente enim esaia pph&a: Veniet ex sion qui eripiat. et auertat captiuita
tem a iacob. Et hoc illis a me testamentum. cum abstulero peccata eorū.
Quod ante promiserat; Ut ph&ratam & integram fidei spem esse in xpo: Iam
prius euangelium eius dicit ad o promissum. ut ex eo idoneum illum spon
sorem uitae docere &; Prius quam ueniret. testimonium ei datum osten
dit; pata attestante petro apto. Nec enim aliud inquit datum est nomen
subaudo. In quo oportet saluos fieri. Per pleopheras suos: Ut manifestius sa
lutarem esse aduentum xpi significaret. etiam personas per quas pmissio
nem signauerit demonstrauit: Ut quam uera & magnifica sit pmissio:
ex his uideretur; Nemo enim rem uilem. magnis p aurferibus munitat.
In scripturis scis. Hoc ad cumulum uere prestationis adiecit: ut maiorem fi
duciam credentibus faceret: & legem commendaret; Sae enim sunt scriptu
rae: quae uita damnant: & sacramentum illic uniusdi. et incarnationis con
tinetur filii di, psalute humana. testibus signorum prodigus; De filio suo.

Dignum fuit · utquia dñ filium suum pprium mundo promittebat · perclaros
uiros illum pmittere ; Ut ex his quam potentissimi esset quip dicabatur · posset
scirí · Ut scripturis sēis · aduentum eius futurum inserere · Ut falsum non
posset uideri · qd a seis pdictum est scripturis · Qui factus est ei ex semine
dauid secundum carnem · Eum qui erat di filius secundum sem spm · idest
secdm dm · quia dñ spūs est · & sine dubio sēs est · factum dicit iuxta carnem
di filium · ex semine dauid ; Iuxta illud · & uerbum caro factum est · Ut iam un'
sit di & hominis filius xpūs ihs · Qui enim ex aeterno di filius erat · ignorabatur
aū a creatura ; Dum uult aū manifestari pro humana salute · uisibilis debuit
& corporeus fieri · Quia & cognosci se uoluit per uirtutem · & hominem peccatis
abluere · In carne morte deuicta ; Et ideo ex semine dauid fit · Ut sicut de
dō rex ante secula natus est · ita & secdm carnem ex rege · ortum regium cape
ret · factus opere spūsci de uirgine · hoc est natus · Ut reuerentia ei reseruata ·
ex hoc ultra hominem cognosceretur · qui ab humane legis natiuitate dista
ret · sicut pdictum fuerat a esaia propheta ; Ecce uirgo in utero concipiet
& ce · Ut cum nouum factum uideretur · & laude dignum ; puidentia
quadam di · ad ea uisitationem humani generis futura dinosceretur ·
Qui pdistinatus est filius di in uirtute secundum spm sānificationis · ex resur
rectione mortuorum ihu xpi dni nri ; filium di dicens · patrem · significa
ut dm · Addito aū spū sānificationis · ostendit misterium trinitatis ; Hic
ergo qui incarnatus · quid eet · latebat · Tunc pdistinatus est · secdm spm
sānificationis · in uirtute manifestari filius di · cum resurgit a mortuis · Sicut
scriptum est in psalmo octogesimo quarto · Veritas de terra orta est ; Omnis
enim ambiguitas & diffidentia · resurrectione eius ablata est · et compressa ·
Siquidem adhuc in cruce positum · centurio uidens magnalia · di filium con
fitetur ; Nam et discipuli in morte eius dubitauerunt · Dicente · et operum in am
mau ; Nos putabamus quia ipse erat · qui incipiebat liberare israhel ; Ipse enim
dns ait · Cum exaltaueritis filium hominis · tunc cognoscetis quia ego sum ;
Et iterum · Cum exaltatus fuero a terra · omnia traham ad me · Idest · tunc

cognoscar omnium esse dn̄s ; Ideo aū nondixit ex resurrectione iuū xp̄i · sed
ex mortuorum · quia resurrectio xp̄i · generalem tribuit resurrectionem ·
Haec enim maior uirtus uidetur in xp̄o et uictoria · ut ea potestate operaretur
mortuus · qua operatus fuerat et uiuus ; Quo facto · apparuit ipsum illusisse mor
ti ut redimeret nos ; Unde dn̄m nr̄m · hunc uocat · Per quem accepimus gratiam
et apostolatum · ad oboediendum fidei in omnibus gentibus ; pro nomine eius ·
Post resurrectionem · manifestatur filius dī in uirtute ; gratiam dedit · iustificans
peccatores ; Et apostolos nominauit · quorum se hic socium dicit · Ut apostola
tus cum gratia esset doni dī · non sicut iudaeorum sunt apostoli ; A dō ergo
patre · per xp̄m dn̄m hanc acceperunt potestatem · ut uice dn̄i · signis doctrinā
dominicam · acceptabilem facerent · Ut uirtutem quam in saluatore zelaren
tur per fidi iudaei · Hanc in seruis eius a turbis admirari uidentes · uehemen
tius torquerentur ; Iestis enim doctrinae · uirtus est · ut quia qd̄ p̄dicatur
incredibile mundo est · gestis fieret credibile ; Missos igitur apostolos uocat ·
ut p̄dicarent fidem omnibus gentibus · ut oboedirent · et saluarentur ·
Ut donum dī non iam solis iudaeis · uerum etiam omnibus gentibus concessum
uideretur ; Et hanc esse dī uoluntatem · ut in xp̄o et per xp̄m omnibus mise
reatur · uicariis eius p̄dicantibus · Hoc est pro nomine eius · sicut alibi dicit ;
pro quo legatione fungimur · In quibus estis et uos uocati ihū xp̄i · Hoc
est legatione nobis fungentibus · In omnibus gentibus pro nomine ihū
xp̄i ; inter quos estis et uos uocati · quia donum dī omnibus missum est ·
Ut cum audiunt se inter ceteros uocatos · scirent se sub lege agere n̄ debere
quia sine lege mors · susceperunt cetere gentes legem xp̄i · OMNIBUS
qui sunt rome dilectis dī uocatis scis ; Quamuis romanis scribat · Illis tamen
se scribere significat · qui in caritate dī sunt ; Qui sunt hi · nisi qui de filio
dī recte sentiunt · Isti sci sunt · et uocati dicuntur ; Sub lege enim agen
tes male intellegunt xp̄m · et iniuriam dō patri faciunt · [illegible] cuan
in xp̄o perfecta spes salutis sit · dubitant ; Ideo n̄ sunt [illegible] sci · neq
uocati dicuntur ; Gratia uobis et pax a dō patre [illegible] nr̄o ·

& dn̄o ihū xp̄o; Gratiam & pacem cum his dicit esse · qui recte credunt; Gratia
est. quia a peccatis absoluti sunt; Pax uero · quia ex impiis reconciliati sunt
creatori · Sicut dicit dn̄s; In quam cumq; domum introieritis & receperint
uos · dicite. pax huic domui; Et ut sine xp̄o nullam esse pacem & spem doceret
adiecit. gratiam & pacem · non solum a dō patre esse · sed & a xp̄o ihū; Dn̄m pa
trem nr̄m dicit per originem · quia ab ipso sunt omnia; Xp̄m autem dn̄m
dicit · quia eius sanguine redempti · facti sumus filii dī; Primum quidem
gratias ago dō meo per ihm̄ xp̄m pro omnibus uobis · quia fides ur̄a adnun
tiatur in uniuerso mundo · Finita prefatione · ante omnia gaudium suum
esse testatur · ut pote gentium apostolus · Quod cum romani regnent in mun
do · subiecerint se fidei xp̄ianae · quae prudentibus sc̄li. humilis & stulta ui
detur; Cum ergo multa essent ex quibus gauderet in romanis · erant enī
doctrinae memorabiles · & boni operis cupidi · studiosiq; magis agendi
bene quam sermonis · qd̄ non longe est a religione diuina · In hoc tamen pri
mum gaudere se dicit · quia fides illorum in omni loco currebat · Quam
uis non sc̄dm̄ regulam ab auctore traditae ueritatis · tamen quia qd̄ ab
uno dō erat · Interposito nomine xp̄i c̄ceperant uenerari · Gratula tur ·
sciens illos posse pficere; per quod & iam caritatem suam circa illos osten
dit · quando congaudet bono c̄cepto illorum · & hortatur ad profectum;
G ratias ergo se agere dic̄ dō suo dum taxat · quia adhuc illorum non erat
plene · quia ex ipso est omnis paternitas; Sed quia omnis dispositio salu
tis nr̄ae a dō quidem · sed per xp̄m est · non per legem. neq; p aliquem p
phetam · gratias quidem se agere dicit dō · sed per xp̄m · quia fama fidei
illorum · pfectus erat multorum · ut hoc ipsum addi pudentiam referat
p xp̄m; Aut enim gaudebant roborati qui crediderant · c̄ceri · quia ui
debant principes suos xp̄ianos · Aut certe qui non crediderant · pote
rant cre dere horum exemplo; Facile enim facit inferior ·
quod fieri uiderit a priore; Testis enim mihi est dēs cui
seruio in spu meo · in euangelio filii eius · quod sine

factos

ora missione memoriam uri facio semper in orationibus meis; Ut suadeat cuncta
tem dni testem dat cui seruit; Ad quem & pcem phis facit non in lege seruiendo
sed in euangelio filii eius. Hoc est non in eo qd mors est seruus di tradidit sed in
eo quod filius dilectissimus docuit. Ut quantum distat seruus a dno tantum
distet euangelium a lege. Non quod mala sit lex sed quia melius est euangelium;
Do itaq seruit in euangelio filii eius ut ostendat di esse uoluntatem ut credatur
in xpm; Cui & seruio; Quomodo in spu meo inquit. Non in circumcisione manu
facta neq in neomenis & sabbato & diserctione escarum sed in spu. Idest in mente;
Quia ds sps est. Spu t animo potius debet illi seruiri; Cui enim animo seruitur
ex fide illi seruitur; Haec & dns fratris est ad samaritidem putantem quod in
monte adorari se uelit dns dicens; Venit hora & nunc est quando ueri adora
tores adorabunt patrem in spu & ueritate; Etenim pater tales quaerit qui ado
rent eum; Sps est ds; Adorantes ergo in spu & ueritate adorare oportet; Cnon lo
cus orationem commendat sed deuotus animus. Hoc est in ueritate adorare in
spu dni spm & xpm unum ex quo oma & unum per quem oma. Hos quaerit
adoratores pater; Memorem ergo se illorum in orationibus suis flagitat ut se
minet in illis caritatem. Facit enim illis desiderium sui; Quis enim non in eum
quem audit memorem sui esse. Si enim abhis qui missi non erant libenter accepe
rant doctrinam sub nomine xpi adulteratis uerbis quanto magis a eo que
rerent ee apostolum & cuius uerba comitatur ut ipsum desiderarent audire.
O biscerans siquomodo tandem aliquando psperum iter habeam in uoluntate di
ueniendi ad uos; Orationis sensum suae pillis ostendit. Dni enim se dicit pce
re ut ueniret ad urbem ad pfectum illorum cum di uoluntate cuius pdicat
donum; Tunc enim pfectus adest si quod agendum est cum di uoluntate aga
tur; Orat ergo utqua cumq ex causa iam detur occasio qua ueniret ad urbem
qua occupatus erat aliis pdicando; Sic prosperum iter imputans si do uolente
ueniret quia prouida est di uoluntas; Prosperum iter est non incassum labo
rem uenire subire; Hoc rogat ut ds impleat uocando illos ad suam gratiam;
A uditate animi loquitur; Desiderat enim illos scienS & illis & sibi pdesse sicut

alibi dicit; Qd est gaudium nrm & corona: nonne uos in aduentu dni; Fructus enim
apti est uberior: illucescit multos; Precera quia maius gaudium est: si potentes
mundi conuertantur addm: Quia quanto inimici graues sunt: tanto magis recon
ciliatu necessariu; Voluntati itaq: eius sic occasio data est: ut eo actus appellaret
cesarem: Et dirigeretur ex alia causa ad urbem romam do uolente: ut impleret
propositum uoluntatis suae; Denique in naufragio posito: astitit dns dicens; Nolite
timere paule: sicut enim testificatus es de me hierosolimis: ita & romae: Deside
ro enim uidere uos ut gratiam spiritalem uobis administrem: ad confirmandos
uos: Confirmatio haec: qes psonas requirit: annuentis di: ministrantis apti
accipientis populi: Nunc ergo desiderii sui uoluntatem ostendit: quonam ere
uoco circa illos; Cum enim dicit: ut gratiam uobis spiritalem ministrem: carnalem
illos sensum assecutos significat: Quia sub nomine xpi non illa quae xps docue
rat fuerant assecuti: sed ea quae fuerant antiquitus tradita; Se autem cupere cu
ius uenire: ut ab hac illos traditione abstraheret: & spirale illis traderet donu:
Vt adquirat illos do: participes illos faciens gratiae spiritalis: Vt in professione &
fide sua essent perfecti; Hinc datur intelligi superius non fidem illorum lau
dasse: sed facilitatem & uotum circa xpm; Xpianos enim se pfitentes: sub le
ge agebant simpliciter: sicut illis fuerat traditum; Nam misericordia di ad
hoc data est: ut lex cessaret: quod sepe iam dixi: quia ds consulens infirmitati
humanae: sola fide addita legi naturali: hominum genus saluari decreuit;
Quid est ut cum scriptis illis corrigat: & a carnali sensu abstrahat: pseuma sua necessaria
die: ut gratiam illis spiritalem ministrans; Cum qi scribit spiritalia sipi: Nisi qua alis
dicta ad aliud solent papi: sicut abhere & uicissim; Ideo desiderat: ut ipse sens doctrinam
euangelicam sensu quo scribit eis tradat; Ne sub aliqua corruptae litterarum eius non aufe
ret error: sed firmaretur; Quippe cum ipse sens quae uerbis suadere non poterat:
suadet & ut ture: ut magis illis pficiat addit; Id est: Simul consolari in uobis
per eam quae mutuam est fidem uram atq: meam: Consolari sed dic cum illis: sicut p
hendant spiritalia; Quaquamuis gaudeat fidem illorum: dolet tam quia non recta
accipiebant fidem; Hoc affectu fuit apltus: ut alionu uita: quasi sua doleret:

Ac hoc consolem inquit: unam atq eandem fidem. Ut cunc consolatio una sit: suum
ut fidei efficerentur in xpo. Ut administratio gratiae spiritalis euangelizante apos
tolo: hunc prestare & effectum. Non autem arbitror ignorare uos frs. quia sepe propo
sui uenire ad uos. & prohibitus sum usq ad huc. Propositum & uotum suum ostendit.
quod quidem scire illos non ambigit. Per eos frs. qui ab hierusalem t confinibus
ciuitatis: causa alique siue religionis ad urbem uenebant. sicut aquila & pris
cilla. uotum eius insinuantes romanis; Cum enim sepe uelit uenire & prohibe
retur. sic factum est ut scribere epistolam. nec hiu immola exercitatione de
tenti. non facile corrigerentur; Ipsis eos uocat. non solum quia romani erant.
sed quia erant inter eos. licet pauci qui recte sentirent. Unde dicit. uocatis sei;
Quid tamen est uocatis sei. Si enim iam sei sunt. quomodo uocantur ut sint. sed
hoc addi presentiam pertinet. Quia quos scit dn futuros sos. iam apud illu
sei sunt. & uocati permanent; Prohibitum se tamen dicit. usq ad tempus datae
epistolae; Ado utq quisiens adhuc imperatos illos. a dalias urbes direxit
apostolum. quae iam ad recipiendum ueritatem essent capaces. Quamuis sub
nomine agerent saluatoris. sed intus phibebantur carnalibus. nec digni iam
essent addiscere spiritalia; Deniq uolentes aliquando inbibiri ire. pro
hibiti sunt a sco spu paulus & silas; Cur. nisi fere & adhuc effectum deesse; Apud
corinthios iu commonetur apls. dicente dno; Loquere ne tacueris. quia popu
lus mihi multus est in hac ciuitate; Non ergo otiose phibitum se dicit. sed & cau
sas morarum discreuit. & hos uere pparent adhortatus est. Ut audientes gra
tiam sibi spiritalem ministrandam. forte dignos se efficerent. a uitiis carnalibus
abstinentes ad excipiendam eam; Ut aliquem fructum habeam & in uobis. sicut
& in ceteris gentibus. Prouilitate communi. cupidum se ueniendi ad hos decla
rat. ut & hi salutem spiritalis gratiae consequantur; Ratam habentes fidei
suae pfessionem. ut hic fructum habeat apud dm ministerii sui. pqd lacessit illos
ad fidem rectam. exemplo ceterarum gentium; Promptior enim fit quis ad rem
sibi traditam. si illi multos uideat adsentire. Greci ac barbaris. sapientibus
& insipientibus debitor sum; Debitorem se dicit horum quos memorat. quia

adhoc missus est: ut omnibus p̄dicaret: p quod etiam omnes significat debitores;
Confiteri aū creatorem dn̄i: ex quo om̄a: & per quem omnia: debitus & honor est:
& salus confitentis; Grecos enim: gentiles posuit; Sed eos qui romani dicantur:
siue natione: siue adoptione; Barbaros uero eos: qui romani non sunt: quorum
genus aduersum est: & sunt gentiles; Sapientes aū illos dicit: qui mundanis ratio
nibus eruditi: sapientes uocantur in saeculo; Dum aut siderum speculatores sunt:
aut mensuris: aut numeris: aut artis grammaticae student: aut rethoricae: aut
musicae; His omnibus ostendit: nihil haec p̄desse: nec uere sapientes esse nisi cre
dant in xp̄m; Stultos uero hos dixit: qui simplicitatem sequentes: harum rerum
imperiti sunt; His omnibus missum se p̄dicare testatur; De iudaeis aū tacuit:
quia magister gentium est; Ac per hoc debitorem se p̄fitetur: quia adhoc ac
cepit doctrinam: ut tradat: & cum tradit: adquirat; Itaq; quod in me est: promp
tus sum et uobis qui roma estis euangelizare; Quamuis missum se p̄dicare
omnibus gentibus dicat: promptum tamen se romanis asserit tradere euan
gelium gratiae dī: apud quos regni romani caput & sedes est; Ad membro
rum enim utilitatem p̄tinet: uel requiem: si caput inquietum n̄ fuerit; Ideo
romanorum pacem optat: ut non multum se iactet satanas: & uberiores fruc
tus habeat operis sui; Non enim erubesco euangelium: Uirtus enim dī est
in salutem omni credenti: Hoc dicto: illos tangit a quibus acceperant non rec
tam fidem; Apostolorum tam̄ doctrinam uirtus commendabat: ut quia
incredibile uidebatur quod p̄dicabatur: signa ac p̄digia ab apostolis facta
testimonio essent: Non diffidendum de his quae ab illis dicebantur: In qui
bus tanta uirtus inesset; Nulli enim dubium: uerba uirtuti cedere: Ac p̄
hoc quō illorum nulla uisa erat potentia: p̄dicatio illorū sine uirtute
dī erat; Ideoq; non se dicit erubescere euangelium dī; Illos autem erubescere
quia quod illis tradiderant: in rep̄hensione ueniebat: Nec quoquā testimonio
firmabatur: & discordabat a doctrina apostolica; Uirtus igitur dī est:
quae inuitat ad fidem: & dat salutem omni credenti: Dum peccata donat
& iustificat: ut a secunda morte detineri non possit: signatur mi sterio

crucis; Praedicatio enim crucis xpi indicium est mortis euictae. Dicente
apostolo iohanne. Ad hoc enim uenit filius dei ut soluerit opera diaboli.
Ut omnis credens non teneatur a morte. quia signum habet quo uicta mors
est. Iudaeo primum et greco. Id est huic qui ex genere est abrahae. et huic
qui ex gentibus. In greco enim gentilem significat. in iudaeo uero eum qui
ex genere sit abrahae; Nam iudaei ex tempore iudae machabei dici ceperunt
qui in causa cladis restitit sacrilegus gentium. et fiducia dei collegit populum.
et defendit genus suum; fuit autem ex filiis aaron; Quamuis ergo proponat iudae
um causa patrum. tamen similiter etiam ipsum indigere dicit dono euangelii
xpi; Si ergo et iudeus non iustificatur. nisi per fidem xpi ihu. quid opus est esse
sub lege? Iusticia enim dei in eo reuelatur ex fide in fidem; Hoc dicit quia in
illo qui credit siue iudeus sit. siue grecus. iusticia dei reuelatur; Iusticiam dei
dicit. qua gratis iustificat impium per fidem. sine operibus legis; Sicut alibi
dicit. ut inueniar in illo. non habens meam iusticiam quae ex lege est. sed illam
quae ex fide est. quae ex deo est. iusticia in fide; Ipsam iusticiam dicit reuelari
in euangelio. dum donat homini fidem. per quam iustificetur; Ostenditur enim
in eo ueritas et iusticia dei. dum credit et profitetur; Iusticia est enim dei quia quod
promisit. dedit; Ideo credens hoc esse se consecutum. quod promiserat deus per prophe
tas suos; Iustum deum probat. et testis iusticiae eius. ex fide in fidem; Quid aliud est
ex fide in fidem. nisi quia fides est dei in eo. quod de se repromisit. et fides hominis
qui credit promittenti. Ut ex fide dei promittentis. in fide hominis credentis. dei ius
ticia reueletur; In credente enim. iustus deus apparet; In eo autem qui non credit.
iniustus uidetur; Negat enim uera cem deum. qui non credit dedisse deum.
quod promisit; Hoc contra iudaeos loquitur. qui negant hunc esse xpm.
quem promisit deus; Sicut scriptum est. iustus autem ex fide uiuit; Propterea
ad exemplum prophetae abacuc se conuertit. ut declararet olim ostensum
iustum. ex fide non ex lege uiuere. Hoc est. non iustificari hominem apud
deum per legem. sed per fidem; Uita enim ex fide. non haec presens est. sed futura.
Quia iustus ex fide uiuit. sed apud deum; Reuelatur enim ira dei de caelo in

omnem impietatem & iniustitiam hominum · eorum qui veritatem dei in iniusti
tiam detinent · Sicut enim in illo qui credit iustitia dei revelatur sicut supra me
moravi · ita & in eo qui non credit impietas & iniustitia revelatur ; Ex ipsa enim
caeli fabrica · tranquillis diuidetur ; Idcirco enim tam pulchra astra condidit ·
ut ex his quantus & quam admirabilis creator eorum est possit agnosci · & solus
adorari ; Unde scriptum est · in psalmo octauo decimo ; Caeli enarrant gloriam
dei · & opera manuum eius adnuntiat firmamentum ; Per naturalem ergo legem
reum facit genus hominum ; Potuerunt enim id per legem naturae adprehendere ·
fabrica mundi testificante auctorem dm̄ solum diligendum quod moyses lit
teris tradidit ; Sed impii facti sunt non colendo creatorem · Et iniustitia meis
appare · dum uidentes dissimulant auertitque · non fatentes unum dm̄ ; Quia quod notum
est dei · manifestum est illis ; Nonnadi manifestatum est ex mundi fabrica · Ut enim
dicitur quinatura inuisibilis est · & ea uisibilibus possit seiri · Opus factum est abeo · quod
opificem uisibilitate sua manifestare · Ut per certum incertum possit seiri · Ut per
hoc quod certis impossibile est · ille est dicitur omnipotentem credere · qui hoc opus fecit quodom
nibus impossibile est · Dicit enim illis manifestauit ; Hoc est opus fecit per quod possit
agnosci ; Inuisibilia enim eius · a creatura mundi per ea quae facta sunt · in
tellecta conspiciuntur ; Idem sensus est quem repetit · ut absolutius doceat · quia
cum per potentia & maiestas dei creaturae oculis aspici non possit · per opera mundi
intellecta conspiciuntur ; Hoc igitur genere · reos facit eos qui sine lege uixerunt
& naturae & moysi ; Consuetudine enim peccandi · obruerunt legem naturae · obli
tiae memoriae · Legem autem quae ad reformatione data fuerat perpere noluerunt · ut duplicem modo obnoxii fierent damnationis · Sempiterna quoque eius
uirtus & diuinitas sit sunt inexcusabiles ; Ut omnino excusari impietas non possit · adiecit & iam uirtutes dei & diuinitatem sempiternam cognitam esse abho
minibus · Et stupore quod ei debebatur esse ad honorandum dm̄ · quem & esse & operari ad utilitatem suam non ignorarent · Et enim quae humanis usibus
euoluto anno gignuntur · ipsum decreuisse nulli dubium uenit ; deterna
ergo uirtus eius, xp̄s est · Quia per eum ipse fecit quae noverunt & med

manent · Cuius sicuidum psona agnita non est · operatam manifestat · Diuini
tas uero quamopere sibi decreto pseuerant elementorum · ut sint inexcusabiles ·
Multis enim modis quireus conuincitur · excusari non potest · Quo cum cognouissent
dm · non sicut dm magnificauerunt · aut gratias egerunt · Usq · adeo ignorauer
ut fatereremur unu ee principium a quo omia initium sortiuas caelestia & terrestria
& inferna · Et hunc unum ee quiomnib · decreuerit pprietates & officia natura
lia · Et haec scientes · non egerunt gratias · Deuteriorib · loquitur · ut psentes & fu
turos corrigat · Sed euanuerunt in cogitationib · suis · Euanuerunt uidentes enim
mundum miro ornatu · apratum · a deo quee i opifice agnouerant dissimula
uerunt · Et obscuratum est insipiens cor eorum · Nebula erroris · texit cor illorum ·
Quia cum creatore ex his quae fecit pulchra plus amplius honorificare debuerint ·
obtusi sunt relicto illo · haec sola sibi dicentes sufficere ad salute · Dicentes enim
se esse sapientes · stulti facti sunt · Sapientes enim se arbitrantur · quia rationes fi
sicas inuestigare putant · Scrutantes cur sus sideru · & qualitates elementorum
dm aut horum spernentes · Ideo stulti sunt · cum sint haec laudanda sint · quan
to magis creator illa · Solent tamen pudore passi neglecto do miseratui
excusatione · dicentes ipsos posse uti addm · sic pcomites puenitur ad rege ·
Age · numquid tam demens est aliquis · Aut salutis suae immemor · ut honorifi
centia regis uindice & comiti · Cum de hac re si qui & iam tractare fuerint inuenti ·
ure aut ei damnentur maiestatis · Et isti se non putant reos · qui honore nomi
nis di deferent creaturae · Et relicto dno conseruos adorant · quasi sit ali
quid plus quod reseruetur do · Nam ideo ad rege pitibunos aut comites uur ·
quia homo utique est rex · & nesciunt quib · debeat rempublica credere · Addm
autem quemuiq · nihil lat · Omniu enim merita nouit adpmerendum
suffragatore non opus e · sed mente deuota · Ubicumq · enim talis locutus erit fue
rit · respondebit illi · Et mutauerunt gloria incorruptibilis di in similitudi
ne imaginis · corruptibilis hominis · Sicob haec arum e cor illae · ut maiesta
te mutabilis di · quem ex his facti agnouerat · non hominib · sed quod peius
e · inexcusabile crim · in similitudinem hominu mutarent · Ut formae cor

ruptibilis hominis. ds abhis uocetur. hoc est simulacrum hominis. Ut quos uiuos
hoc nomine donare non audent. mortuorum imagines in gloria di recipiant.
Quanta ebitudo. quanta stulticia. hos sapientes appellare ad suam damnationem
apud quos plus mortui possunt. quam uiui. Et mortui potiores sunt uiuis. A uiuo
enim dō recedentes mortuis fauent. In quorum numero sunt. sicut scriptum est.
Mortalis mortuum fingit. manibus iniquis. Hoc de huiusmodi. in sapientia sa
lomonis dictum est. Et uolucrum. & quadrupedum. & serpentium. His subiec
tis cumulauit ad penam hebetudinis. ut ultra stulticiam & uanitatem sint
huiusmodi. Sic enim di maiestatem & gloriam minuerunt. ut horum quae
minima sunt & parua similitudinis di honorificentiam darent. Primi enī
babylonii dm uocauer figmentum belis. quondam hominis mortui. qui prin
cipatum in eos dicitur egisse. Coluerunt & serpentem draconem quem occidit
danihel homo di. cuius similitudinem habent. Egyptii aū colebant quadru
pedem quem dicebant apr. in similitudinem uaccae. Quod malum imitatus
est hieroboam. uaccas instruens in samaria. quibus sacrificarent iudaei.
Et uolucres. quia coracina sacra habent pagani. Harum tamen omniū rerum
quas memoraui simulacra coluerunt aegyptii. Et alia quae nunc dicere non est
necesse. Haec abhis facta sunt qui se sapientes aestimauerunt in mundo. Quia enī
inuisibilem dm non honorauer ista faciendo. nec in his quae uisibilia sunt sapere
potuerunt. Difficile enim in maiorib. prudens in minorib. non sapit. Propt
qd tradidit illos ds in desideria cordis illorum in immunditiā. ut contumeliis affici
ant corpora sua in sem & ipsis. Quō inquit ad iniuriū creatoris di figmenta et simili
tudines rerum deificauerunt. traditi sunt in ludendi. Et traditi. Non ut illa
agerent quae nolebant. sed ut illa pficerent. quae desiderabant. Et hic bonitas dī ē.
Cum enim dignum fuisset subiciillos ut facerent quae nolebant. & cruciarentur.
Quia licet bonū. si contra uoluntatē fiat. amarū & malum ē. Istiaū auertentes
se a dō. traditi sunt diabolo. Tradere autem ē pmittere n incitare. aut immit
tere. Ut ea quae in desideriis cōceperant. adiuti a diabolo. explerent in opere.
Nec enim possunt huiusmodi bonum cogitatum habere. Traditi ergo sunt in in

h instituens.

mundiciam · ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis · Cum preterita
recolant · et iam presentis temporis significat · quia traduntur nunc usque ut contume
liis afficiant corpora sua · Originis enim illius nunc usque sunt homines · qui dicunt
corpora sua dehonestare inuicem · Cum cogitatio animae sit in crimine · corpo
ra dehonestare · quare · Nisi quia macula corporis · indicium est peccati animae · dicunt
Cum enim corpus contaminatur · nemo ambigit animae esse peccatum · Qui co
mutauerunt ueritatem dei in mendacium · et coluerunt · et seruierunt crea
ture · potius quam creatori · qui est benedictus in saecula · amen · Commutantes
ueritatem dei in mendacium · Id est nomen dei qui uerus est · dederunt his qui non
sunt dii · Lapidibus enim et lignis et ceteris metallis · Auferentes quod sunt ·
dant illis quod non sunt · et hoc est inmutare uerum in falsum · Non enim iam
uocatur lapis aut lignum · sed deus · Hoc est seruire creaturae potius quam crea
tori · Non enim negant deum · sed seruiunt creaturae · quo non excusantur
sed magis accusantur · quia cognoscentes non honorant deum · qui est benedic
tus in saecula · amen · Hoc est uerum · Deus uero · ait benedictus in saecula · quia permanet
deus · diis autem gentium · ad tempus impietas dat honorem · ideo non est uerum ·
Indo autem manet ueritas · Hanc autem benedictionem alio loco filio dei adsignat · inter
cetera dicens · Et ex quibus xpus secundum carnem qui est benedictus · super omnia
in saecula · amen · Aut utrumque ad xpm pertinens · aut eadem dixit de filio · quae et
de patre · Propter ea tradidit illos deus in passiones ignominiae · nam feminae eorum
inmutauerunt naturalem usum · in eum usum qui est contra naturam · Haec irato
deo propter idolatriam humano generi peruenisse testatur · Ut mulier mulierem ·
turpi desiderio ad usum appeteret · Quod quidam aliter interpretantur · non per
spicientes uim dicti · quid est enim inmutare naturalem usum · in eum usum
qui est contra naturam · nisi sublato concessi usu · aliter uti · Ut una atque eadem
pars corporis unusque inter se inuicem sexus aliter se ad usum prebeat · quam conces
sum est · Nam si illa est pars corporis quam putant · quomodo inmutauerunt
usum naturae · Cum non habeat huiusmodi usum datum a natura · Superi
us iam tradidit dixerat in inmundiciam · non tamen qualitatem operis in

munditiae ipsius ostenderat pro quo nunc declarat. Similiter aut̄ & masculi
relicto naturali usu femine exarserunt in desideriis suis in inuicem masculi in
masculos turpitudinem operantes. Nunc manifestauit quomodo superius
de mulieribus quod dixit intelleg̃ debeat. Quando autem subiecit. Similit̄
aut̄ & masculi dicens exarserunt in desideriū suis ostendit apertum pecca
tum mulierum. Et quidem rum cum hodieq; tales mulieres repperiantur. Ut
sicut illud auris ita & hoc a mulieribus sit inuentū. Denique mulieres inter
se accusat & uiros similiter. Manifestum aut̄ est ut qui iam ueritatem di
inmutauerunt in mendacium inmutarent & naturalem usum in eū usum
p quem dehonestarentur reifacti mortis secundae. Quō enim aliam lege
dare non potest satanas nihil enim habet concessa & licita in alium ordinem
uersa. Ut dum aliter fiunt quam concessa sunt sint peccatum. Et mercedem
quam oportuit erroris sui in semetipsos recipientes. Hanc dicit conpensationē
esse contempti dī. idest turpitudinem & contaminationem. Haec est enim
prima causa peccati. Quid enim peius quid deterius hoc peccato. Quantū
enim idolatria per impium et grauissimum delictum est. Tantum & cōpen
satio eius. Horrenda et persordida passio est. Et sicut non probauerunt dm̄
habere in noticiam tradidit illos in reprobum sensum ut faciant quae non
conueniunt. Propter errorem simulacrorum tradidi sunt ad turpia facien
da inuicem sicut iam dictum est. Et quia in punitatem horum estimauer̄
incuriosum dm̄ iudicantes. Ac per hoc neglegendum. Hinc additum est.
ut magis ac magis hebetati ad omnia mala admittenda fierent promptio
res. Ut facta quae hominibus non ambigerent displicere dm̄ crederent n̄
uindicare. Nunc enumerat omnia mala quae illis super addita sunt.
ut uel sic conuersi ad naturalem intellectum intellegerent irato dō
haec sibi p uenisse. Repletos ait omni iniquitate. Hic summatim locutus
est & subiecit membra iniquitatis. Malitia fornicatione. Haec fornica
tio habet in se et adulterium. Si enim dixisset adulterium uidebatur
excusasse fornicationem sicut leges romanae. Ideo quod minus est

posuit · ut quod in aliis est · mihi non possit credi · Cetera quae manifesta
uidentur; Auaritia · nequitia · plenos inuidia · homicidis · contentione · dolo
malignitate · susurrones · detractores · deo odibiles · contumeliosos · superbos
elatos · inuentores malorum · parentibus non obedientes · Quanta autem insolen
tia arrepta sunt · ut nec parentes suos quos auctores natiuitatis habent · ag
noscerent · Quicumque senatos gauderent · illos pro quo esse coperunt · contemne
bant · Hoc est esse sine intellectu · sine caritate · sed di · Nunc erit inter illos ca
ritas carnis; Hi di iustitiam cognoscentes plegem naturae · scier enim haec deo
displicere · sed hoc animo ponere noluerunt · Quo quibaec agunt digni sunt
morte · Non solum qui facium ea · sed & eiam qui consentiunt facientibus
Adsensis enim participatio est · Quicumque iustitiam di cognouissent non intellexer
quo quae talia agunt · digni sunt morte · Haec omnia mala · corpus est peccatorum ·
Cum anciptii · facti sunt potestatis eiusdem · ut faciant puniendo · Haec enim ma
lorum causa · a sodomitis coepta est offensione di · sicut supra dictum est · Non omnino
ppe partem mundi · ramos suos extendit · Iam di · idolatriae causam nunc ors.
quae prima pars est erroris & impietatis; quam primum condempnat · Ut
cum haec emendata fuerint · facile corrigantur & morum uitia · Sublato
enim malitiae semine · nequitiae fructus arescent · Non enim dat arbor
fructus · cuius excisae sunt radices · Nam ideo & mores sodomae & gomorre
gesta memorauit · extremque nominauit · ut uno rem poneret huius reuerentiae
dae; Non ergo hoc ut iudicium & condemnatio de honestate uitae ad hoc admittit
qui in animo cogitat dm · Sunt quidam qui se reos non putant · si non opere tan
quam alii sunt · adsentiunt autem facientib; Adsentire autem est · si cum pos
sit reprehendere · tacet · aut audiat has fabulas & adoletur · Scias enim
purus & malignus non ignorari quae agit · & minime se iudicari · sed & ho
nori esse gloriatur · Fortasse talis nec confundi potest nisi quando ut & de
fauentibus · & obsecundantibus quia non sunt tales · Iam est ut sum non pbeant
delectis illorum · ideoque dignum est ut pari crimine reis habeantur · Sunt ue
rum alii qui non solum facium mala · sed & eiam qui consentiunt facientibus

Ut non solum faciant · sed & talibus consentiant · Duplex ergo horum est nequitia ·
Non enim tam mali sunt qui faciunt · & facientibus contradicunt · Scientes enim
haec nefaria · non illi uindicant · Illi enim tam nequissimi sunt · qui et faciunt
& consentiunt facientibus · ut nec dm̄ timeant increscere cupientes mala ·
hoc Ideo enim uindicant · ut suadeant non illa esse uitanda · Qua propter inex
cusabilis es o homo omnis qui iudicas · In quo enim iudicas alterum te ipsum con
demnas · eadem enim agis quae iudicas · Quo facientem maligna & consen
tientem facientibus morte dignum ostendit · Ne forte hic qui facit & non con
sentit facientibus excusare se posse putaret · docet · huiusmodi inexcusabilē
fore · Non enim iustum est ut huic inpune concedatur · quia per ypocrisin osten
dit se non talem cum peior esse deprehendatur · Fallit enim ut dum punien
dus sit · honore dignus appareat · Scimus enim qm̄ iudicium dī est secundum
ueritatem in eos qui talia agunt · Hoc est non ignoramus dm̄ debis iudicaturum
debis in ueritate · quando nos ipsi iudicamus; Si enim nobis displicet · quanto magis
dō qui uere iustus est · & opus suum zelatur; In ueritate ergo cum dicit iudica
turum dm̄ debis · terrorem incutit · Ut quem hi incuriosum dicunt · iste ma
los secundum ueritatem dicat iudicaturum; Hoc est uerissime reddere se
cundum mensuram uniuscuiusq · non parcere · Existimas autem hoc o homo
qui iudicas debis qui talia agunt · et facis ea quia tu effugies iudicium dī ·
Hoc est · Numquid quia tibi examen datum est potestatis iudicandi de malis
& stupris cum eadem ligas · & non est qui te ad p̄sens iudicet · effugies iudicium
dī; Non utiq · Quia si iudicium dī in mundo euasisti · quia omnis haec potes
tas et iudicium a dō est in futuro non euadis; Per se enim iudicaturus est ds̄ apud
quem cessat adolatio & personarum acceptio · Aut certe si iustum alicui uide
tur · ut huiusmodi inmunis a poena sit dicat · Quod si iustum e · ut n̄ euadat
credat dm̄ iudicaturum · Ut & quod iustum esse iudicat · uerum sit · & implea
tur · Et dm̄ conditorem mundi prudent curiosi operis sui · merita requirere
fateatur; Si enim fecit & neglegit · malus opifex dicitur · Quia per id quod
neglegit · non bona se fecisse quae fecit · ostendit; Sed quia bona fecisse

negari non potest. Indignum est enim & uituperabile bonum mala fecisse; Curam
ergo eorum necesse est iudicatur agere. quia contumelia eius erit et accusatio.
si bonorum a se factorum neglegens iudicatur; Quippe cum eius nutu ac pru
dentia uita ipsa sustentetur. ministerio demonorum sicut dns dicit; Qui solem
suum oriri facit super bonos & malos. & pluit super iustos & iniustos; Qui ergo
prestat curam non agit conseruare quod fecit. ut amanesse remuneret. sper
nentesq; condempnet; Andiuitias bonitatis eius et patientiae & longanimita
tis contemnis. ignorans quod bonitas di ad paenitentiam te adducit. Haec di
cit. ut non se iam putet eiecisse. si illum di bonitas patitur diu peccantem
Nec patientiam eius putet contemnendam. quasi non curantem res humanas.
Intellegat autem ideo a se dissimulari. quia non in hac uita iudicium di pmis
sum est futurum. ut in uentura uita penitear illum iudicem dm non credidis
se; In poena enim positus sine fructu penitebit. quia non credidit iudicium
di quod uidet uerum; Necesse est enim ut agius emendetur; Immo perennis
poenis torquetur. quem patientiae longanimitas non emendauit; Seue
rissime loquitur. sciens maligniam mentem. non posse nisi amore autem sa
cale reuocari; Secundum duritiam autem tuam et inpenitens cor. thesaurizas
tibi iram in die irae & reuelationis iusti iudicii di. qui redd& unicuiq. sdm
opera sua; In punitatem sperans peccatorum. non solum durat in conuerta
bilis et intractabilis manens. sed adhuc acerbius peccat. securus quod non sit
ultio futura; Cor habens inpenitens ignorans quia iram sibi congregat in die
irae; Necesse est enim seueriori poena uiplectatur. Immo flammis pennibus
torquetur. qui longa di patientia. non solum emendare se noluit. sed adhuc
addens ad contemptum exaggerauit peccata; Dies irae est peccatoribus. quo
punientur. ideo ipsis ira. qui sentiunt poenam; In die reuelationis iusti
iudicii di. Reuelabitur enim. id est agnoscetur. quod modo futurum ne
gatur; Ideoq. cum ostenditur. quod non esse creditur. reuelatur; His enim
ostenditur qui negant. quia credentibus manifestum est. Ut confiteantur
eam in futuro. iustum iudicium di. Cum unicuiq. reddet sdm opera sua;

Numquid non & fatebuntur iuste fieri cum uiderint mala inuicem facta ulcis
ci. His qui secundum patientiam boni operis gloriam et honorem & incorrup
tionem querentibus uitam aeternam; Quo iudicium dī iustum pdicat. quale
aū bonis futurum est declarauit; Hos dicit. qui patientiam dī scientes. qui par
tim ad correptionem. partim ad maiorem ultionem. non se corrigentium pte
lari. priorum operum penitentes bene uersantur fr&i. fiduciam fidei dedit.
Nec diu hic positi damnum incurrant pmisse uitae. dabit ergo eis gloriam et honorem;
Et ne non hoc ualde magnum ad comparationem psentis uitae uideretur. quia
et hic gloriosi uidentur & honorati. adiecit. & incorruptionem. Ut ex eo alia glo
ria et alter honor intellegeretur. quando incorruptio simul comitabitur;
In presenti enim honor uel gloria frequenter amittitur; Quia corruptibilis e.
et qui dat. & quod dat. et qui accipit; In die enim iuditii dī incorruptis iam
dabitur honor & gloria. ut sint tota uita aeterna; Ipsa enim glorificabitur
substantia quadam inmutatione meritorum; Hi ergo quaerunt uitam
aeternam. qui non solum bonae pfessionis sunt. sed & uitae; His uero qui ex con
tentione et qui diffidunt ueritati. oboediunt aū iniquitati. ira. & indignatio.
tribulatio. & angustia; Hoc est iterata angustia. diffidentes de futuro dī iu
ditio p xpm. Ac p hoc & patientiā eius contemnentes. contendunt eua
re illud. cum sit uerum & stabile. credunt enim iniquitati; Iniquitas est
enim negare. quod ds futurum pdixit; Tria ergo alia posuit incredulitati
condigna dicens; Ira. & indignatio. & angustia; Ira est. non qui iudicat. sed
illi qui iudicatur dum fit reus; Irasci enim dicitur ds. ut uindicaturus credatur;
Nam dī natura. ab his passionibus inmunis est; Et ut non solum irasci. sed &
uindicare credatur. adiecit. et indignatio; Indignatio e. quam addendo
super iram. iniuriam suam dm uindicaturum significat; Angustiae uero
sunt. quibus sententia constrictus tribulabitur in poena; Super omne ani
mam hominis operantis malum. In hoc opere non solum facta significat. sed
et perfidiae pfessionem; De incredulo enim dicit. Et ideo sup animam dixit.
ut spitalem poenam intellegas. non corporalem. quia anima inuisibilibus

poenis arcabitur; Iudaei primum & greci; Semper iudaeum ante ponit s
progatiua patrum. Vt aut coroneur primus. aut damneur; Quia credens
propter abraham. honorificentior est; Diffidens aut. peius tractandus est. quia
donum promissum patribus refutauit; Gloria autem & honor & pax omni operanti s
bonum. iudaeo primum & greco; Quomodo incredulis tria penalia posuit
sic & fidelibus tria magnifica. Vt honorem habeant genuinum quasi filii di.
gloria autem sit per inmutatione; Pax uero. eo quod bene uiuentes quieti erunt in
futuro. nulla perturbatione commoti; Quippe quia omnis homo a contrariis se
abstinens. apud iudicem habet pacem; Non enim personarum acceptio est apud ss
dm; qm ostendit iudaeum siue grecum non despici ado sitamen credat in xpm.
sed accepto ferri ambobus iusticiam fidei; Sicuterum non credentes parti reo sec.
quia magis obest circumcisio sine fide. & prodest pputium p fidem. ac per hoc Acceptofe
doc. & psonarum acceptorem dm non esse; Nec enim progatiuam generis sect. ro.
ue suscipiat causa patrum diffidentem. aut abiciat a se. pper indignitatem
parentum credentem; Sed unum quemq. pprio merito. aut remunerat.
aut condemnat; Quicumq. enim sine lege peccauerunt. sine lege peribunt; ss
Quomodo potest sine lege peccare. cum omnes simul subditi simus legi natu
rali. sed demorsi lege dicit. aut obnoxii sunt iudaei. dum non credunt; Nec
non & gentiles. sed iam dudum. quia adiungere se illi noluerunt. Non creden
tes ergo gentiles. duplici genere sunt rei. quia neq. legi datae p mori sen ad sen
serunt. neq. xpi gratiam receperunt; Ideo dignum e ut pereant; Igitur sicut
qui sine lege peccat peribit. ita & qui sine lege legem seruauerit. iustificabit;
Iustitiam naturaliter seruans. custos legis est; Si enim iusto non ÷ lex posita.
sed iniustis. qui non peccat. amicus legis est; Huic sola fides deest. p quam fiat
perfectus; Quia nihil illi pdest apud dm abstinere a contrariis. nisi fidem
in dm acceperit. ut sit iustus peruiaq.; Quia illa temporis iustitia ÷. haec
aeternitatis; Quicumq. in lege peccauerunt. per legem iudicabuntur; ss
Quo iudaei legem habent in qua salus illis pmissa ÷. Non credentes uel non
non recipientes pmissum p legem. iudicabuntur sub qua uixerunt; Ipsa

enim accusante poenas exsoluent; Nam prope grauior iudaeorum causa est
apud eos ipsos quam gentilium; Sicut enim credentes praeferuntur ita
& cum diffidunt peiores inueniuntur; Plus enim displicet qui quod habuit ami
sit quam qui nonsperauit consequi nonpotuit; Iste enim nonintrauit inregiam
ille foras missus est. Nonenim auditores legis iusti sunt apud dm̄. sed factores
legis iustificabuntur. Hoc dicit quia nonhi iusti sunt qui audiunt legem.
sed qui credunt in xp̄m quem lex promisit; Et hoc est facere legem. idest pare
re legi dum recipit cui lex testimonium perhibet; Qui autem uidetur inle
ge nonesse quia incircumcisus est carne credit aū in xp̄m hic fecisse legem
dicitur. Et ille qui se dicit inlege esse idest iudaeus auditor legis sit nonfactor.
quia noncredit in xp̄m scriptum inlege sicut philippus adnathanahel. Quē
scripsit moyses inlege & pphetae. inuenimus ihm̄. Cum enim gentes quae le
gem nonhabent naturaliter quae legis sunt faciunt. Gentes xp̄ianos dicit
quia magister gentium est. sicut dicit alio loco; Uobis enim dico gentibus; Qui incir
cumcisi neq; ne omenias neq; sabbatum. Neq; escarum legem seruant. & duce natura
credunt in dm̄ & xp̄m idest in patrem & filium; Hoc ÷ enim legem seruare dnm̄
legis agnoscere; Prima enim sapientiae pars haec ÷; Timere dm̄ patrem ex quo
sunt omnia. & dnm̄ ihm̄ filium eius per quem sunt omnia; Ipsa enim natura
pprio iuditio creatorem suum agnoscit. non p legem. sed p rationem naturae;
Opus enim opificem cernit in se; Hi legem nonhabentes ipsi sibi sunt lex qui
ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis; Idem sensus ÷ quia dum natura
duce credunt opus legis ostendunt. Non p litteram. sed per conscientiam.
Opus aū legis ÷ fides quam cum dictis exhibet dī; Naturali iuditio ostendit se
m & ipsum legem sibi esse quia quod mandat lex ultro facit ut credat in xp̄m;
Testimonium reddente conscientia ipsorum. Teste interiore conscientia sua cre
dunt quia conscii sibi sunt conuenire sibi quod credunt; Congruum ē enim crea
turae credere & uenerari suum creatorem. nec absurdum esse ut dnm̄ seruus
agnoscat; Et inter se cogitationibus inuicem accusantibus aut etiam defenden
tibus in die qua iudicabit ds̄ occulta hominum scdm̄ euangelium meum per

ihm xpm dnm nrm · Qm iudaeos diffidentes · plegem dixit iudicari fore ·
Lex enim illos accusauit · quae xpm illis pmisit · quem uenientem recipere
noluerunt; Gentes autem quae legem utq· non habent · p conscientiam
iudicabuntur · si credere noluerunt; Primum quidem accusatores erunt gen
tiles credentes · non credentium gentilium; Sicut iudaeis non credentibus dic
dns dedi scipulis suis; Ipsi iudices erunt uri; Quia p fidia iudaeorum · iudicabi
tur fide apostolorum · qui cum ex ipsis essent · illis diffidentibus crediderunt;
Deinde cogitationibus suis accusibuntur gentiles · Si conpuncti creatoris fide &
uirtute noluerint credere · Aut si stupore quodam non consideret ut credant
uerbis aut gestis dominicis: Defendente se conscientia in die iudicii ·
quia ncognauit debere se credere · & iudicetur non quasi maliuolus · sed
quasi ignorans; Non tamen sine poena futurus · quia non licet ignorare; Gentes
aut duplici genere significat · tum credentes · quam infidos; Superius enim de
gentibus credentibus dicit; Post autem subiecit · & iam debis gentilibus · qui non
credunt · Utsicut per conscientiam suam accusentur diffidentes; Quauis enim
sibi uideatur minime reus qui non credidit quia apud se tractare istud non po
tuit; Ratione tamen conuincitur · quia non sibi suasit uerum hoc esse quod &
uirtutum [illegible] testimoniis uiderat firmari · & multos sequi; Puto & iam sic
posse intel[illegible] legi · si tota quaestio degentibus credentibus dixisse credat.
quia quod [illegible] ait · quid mihi debis qui foris sunt iudicare · & qui non credi
derit in quid iam iudicatus est · et qua non resurgent impii in iudicio; Sine le
ge enim peccantes sine lege & peribunt; Ac ph oc ante tribunal xpi stare n
poterunt et reddere causas · qua resurgentes ducentur ad gehennam; Illi enim
quos dicit · Inuicem cogitationibus suis accusari aut defendi in die iudicii di ·
Xpiani sunt hi qui discordant a catholica diuersae sentientes de expo · aut desen
sus legis in traditione ecclesiae · Siue cata frige[1] siue donatiani aut ceteri he
retici; Horum cogitationes inuicem se accusabunt In die iudicii; Sunt ellexit
quisueram · ee catholici · & neuider & emdatus sequi noluit erubescens abid qd
diutenuit recedere · In die iudicii cogitatione sua accusabitur; Duae &

[1] fri[illegible]

† laudantur credentes la & p conscientiam

enim cogitationes in homine Inuicem se accusabunt · bona & mala ; Bona
accusat malam · quia contra dixit ueritati ; Mala iterum accusat bonam quia
non secuta est ut sensit · & per hoc constituitur reus qui cogitauit sentiens bo
na · et ueram esse ecclesiam catholicam · & permansit in herese ꝛ scismate ;
Eorum autem cogitationes se inuicem excusabunt · qui semper hoc cogitauit
putans utile quod secutus est ; Dicturus ÷ enim · semper in cogitationibus me
is · hoc putaui utile quod secutus sum ; Haec fuit fides mea · hic leuiorem ha
bebit causam · quamuis emendandus sit · quia a conscientia sua non accusa
bitur in die iuditii ; Hoc modo iudicabuntur occulta hominum in die iuditii dñi
ꝑ ihm xpm dnm nrm · Si autem tu iudeus cognominaris · Cognomen iude
is est quia exprogatiua parentum est ut dicantur ihlitae ; Et tam si totu
uelimus quod ad causam ꝑtinet comprehendere · cognomen iudaeis tripertito
genere significatum debemus aduertere · primum quia filii sunt abrahe ·
qui fidei suae merito · pater positus est · cunctarum gentium · Deinde ꝓpt
iacob quia augmentandae fidei gratiam ihl appellatus est ; Cepta enim
patris dignitas nobilitatur in filiis · Tertio non magis ꝓpt iudam sed ꝓpt
xpm · Quia ex iuda ortus scdm carnem est · iudaei cognominantur
quia in iuda hoc significatum ÷ quod futurum erat in xpo [illegible] Dictum ÷
enim · iudas erit dux ur ; & iuda te conlaudant [illegible] fratres
tui · quae laus data iudae non ꝓbatur · sed xpo · Que [illegible] omis cot
tidie laudant hi quos fratres suos dignatus ÷ appellare · Ipse enim
dixit mulieribus ; ite & dicite fratribus meis quia ꝑcedo uos in galileam ;
Quis enim ñ laud & eum cuius beneficio uiuit ; Apostolus ergo sub hac sig
nificatione quae posterior numero sed ꝑfectior merito est · totum uoluit
comꝑhendi quod iudaei non intellegentes nomen sibi carnalis iudae de
fendunt · Et requiescis in lege & gloriaris in dō · & nosti uoluntatem eius ·
& ꝓbas utiliora instructus ꝑ legem ; Non ualde magnum uideri uult
si iudaeus credat · quippe cum sit instructus ꝑ legem ; Periculosum aut
ualde si non credat · ducem enim habet legem · Sed ut ꝑponatur credens ·

meritum facit patrum · quia quamuis aliquis p se floreat erubescit tamen
in suis · Confidesq · te ipsum ducem ee cecorum · lumen eorum qui intene
bris sunt · eruditorem insipientium ; Magistrum infantium · habentem for
mam scientiae & ueritatis in lege ; Uera sunt haec quia legis documentum ·
hoc est · erudire imperitos · et dō subicere profanos · Uel peridolatriae cultura
impios · promissione quae facta p legem est ad melioris spei fiduciam puo
care ; Recte igitur gloriatur in his legis doctor · quia formam tradit uerita
tis ; Si aut non recipit eum quem lex pmisit · frustra gloriatur de lege ·
cui iniuriam facit dum xpm spernit pmissum in lege ; Et nec iam erudi
tor erit insipientium · Nec magister infantium · Nec lumen eorum qui
in tenebris sunt · Sed dux omnium horum ad pditionem ; Quid ergo alte
rum doces · te ipsum non doces · Hoc est tu qui gentiles arguis quod sine le
ge · & dō sint · te ipsum non arguis · Diffidens enim de xpo in lege pmisso · in
eisdem quae arguis inueniris · Qui pdicas non furandum furaris ; Facis eni
quod pdicas fieri non debere ; Dum enim fidem xpi p malam interptatio
nem subripis · negas xpm nrm in lege pmissum ; Qui dicis non moechandu
moecharis ; Adulteras aut legem · quando ueritatem xpi tollis · & menda
tium ponis ; Unde alio loco dicit ; Adulteratores uerbi di ; Qui execraris
idola · sacrilegium facis · Sacrilegus es quando xpm quem lex & ppheti
cus sermo dni significat · negas ; Dicit enim esaias · quia in te · ds & non est
ds pterte ; Tu enim es ds & nesciebamus · ds ihl saluator ; Num qd iudaei
de dō patre dicebant ; Tu es enim ds & nesciebamus · Cum tota lex di
patris auctoritate praedic & ex quo sunt omnia · sed quia filius di
semp quidem apparuit latebat aut quid eet · Cum post resurrectione
cognoscitur dicitur q: ei in confessione · Tu es enim ds & nesciebamus ·
qui enim putabatur in lege tantum angelus & dux exercitus dni ·
A t cum intellegitur ee filius di · dr ei cum gratiarum actione · tu es enim ds
& nesciebamus · Per hoc ergo significat quia ipse eet & quia apparuerat
patriarchis in dni · & post incarnatus est · sed non fuerat intellectus

abomnibus. Qui inlege gloriaris. ꝑpreuaricationem legis dm̄ inhonoras. Pre
uaricator legis es. quando sensum legis qui deincarnatione & diuinitate xp̄i
est ꝑteris. & dm̄ non honoras. dum testimonium eius quod dedit defilio suo non
recipis; Ipse enim ꝺ; Hic ē filius m̄s dilectus; Nomen enim dī ꝑuos blasphema
tur. intergentes. sicut scriptum est. Hoc dixit. esaias ꝓpheta. quia nomen
dī blasphemabatur intergentes quando iudaeos ꝓnox is suis traditos sibi n̄ad
uertebant. sed idolis suis dabant glorias. quasi iudaeorum dm̄ uicissent in
iudaeis. Ita & tempore apostolorum dī nomen blasphemabatur inxp̄o;
Quia iudaei xp̄m dm̄ negando blasphemabant & patrem. sicut dicit dn̄s;
Qui me recipit. Non me recipit. sed eum qui misit me; Et ideo inter gen
tes blasphemabatur quia credentibus gentilibus; Iudaei suadere
nitebantur xp̄m dm̄ n̄ credendum ut blasphemium gentium a iudaeis
55 t fotum auctoribus fit ꝑfectum. Circumcisio quidem prodest si legē obserues.
Potest dici econtra. si prodest circumcisio cur ꝑtermittitur. sed prodest tunc.
si legem obserues; Tenenda ergo circumcisio est. & ut possit prodesse seruan
da: lex; Quid ergo ꝓhibuit quod ꝓdesse si lex seruetur ostendit; Uidetur enī
male ꝓhibitum quod non ꝑse displicet sed ꝑalterius neglegentiam frustari dicit.
5 Si aut̄ ꝑuaricator legis sis circumcisio tua ꝑputium facta est. Hoc est qd̄ dic.
quia si lex seruata non fuerit. iudaeus gentilis efficitur; Sed circumcisionē
ꝓgenere posuit abrahae. quia ex abraham circumcisio; Nec enim poterat
aedificare quae destruxerat; Hoc enim agit. ut doceat tunc ꝓdesse ex ge
nere abrahae eē. si lex seruetur. Idest si inxp̄o credatur. qui promissus ē
abrahae. quia & suum meritum habent iustificati ꝑfidem & honore patrum
sublimantur; Omnis enim salus in lege. de xp̄o est. Hic ergo seruat legem.
qui credit inxp̄o; si aut̄ non credit. transgressor est legis. Quia non recipit xp̄m
quem lex ad iustificationem uenturum cecinit quam ipsa dare non potuit.
& nihil illi ꝓderit dici filium abrahae. quia hic sc̄dm meritum filius ē abrahae. qui
fidem sequitur ꝑquam dō dignus exstitit abraham; Unde ait; Circumcisio tua
ꝑputium facta ē. Idest gentili similis factus es. Non credens in eum qui in signo

circumcisionis filius pmissus ⁊ abrahae. Sugitur ppputium legis custodiat nonne
prepputium illius in circumcisionem reputabitur. Iustitia legis fides ē xpiana.
sicut alio loco dicit; Finis legis xps ad iustitiam omni credenti. Ideo manifestu
est quia si gentilis credat in xpm. sit filius abrahae qui pater ē fidei. Iudicabit
quod ex natura est ppputium legem perficiens. te qui per littera & circumcisio
nem puaricator es legis. Credens gentilis duce natura in xpm. condemnat iu
daeum. cui lex pmiserat xpm. & adueniente ei credere noluit; Quanta ergo gen
tilis dignus ⁊ gloria. qui per solam naturā intellexit auctorem. sicut dicit bea
tus petrus apostolus. Auctorem uero uitae interfecistis. Tanto magis iudaeus pu
niendus est. qui neq. per naturam neq. per legem xpm agnouit auctorem; Non
enim qui in manifesto iudaeus est neq. quae palam circumcisio in carne. sed qui
in occulto iudaeus est. & circumcisio cordis in spū non littera. cuius laus non ex
hominibus. sed ex dō est. Non est obscurum quia circumcisionem carnis negat
laudem habere apud dm. Nec enim abraham ideo iustificatus est. quia circumci
sus ē. sed quia credidit. iustificatus est. postea autem circumcisus est. Cordis
aut circumcisionem laudabilem esse apud dm; Circumcidere ergo cor. am
putato errore agnoscere est creatorem; Et quia circumcisio cordis futura erat.
Primus moises ait; Circumcidetis duritiam cordis uri; Et hieremias similiter.
circumcidite ppputium cordis uri; Hoc dixit iudaeis. idola sequentibus; Uela
men ē enim circa cor. quod conuersus ad dm circumcidet. quia fides aufert
nebulam erroris. & tribuit pfectam di cognitionem in mysterio trinitatis. qd
incognitum erat a saeculis; Huius ergo cognitionis laus. ex dō est. occulta homi
nibus; Cordis enim meritum ⁊ qd aspicit ds. non carnis; Nam iudaeorum la
us ex hominibus ē. gloriantur enim in carnis circumcisione. qd ex patrib; fit;
Unde inter cetera. ait; Et gloria in pudendis eorum qui terrena sapiunt.
Hoc est. qui circumcisionem carnis gloriam putant; Terrena enī sapit. qui
in carne gloriatur. Qui uero in spū gloriatur. huius laus ex dō est; Spū
enim non carne creditur. Quid enim amplius ⁊ iudaeo. aut quae utili
tas circumcisionis. Multum pomnem modum. Primum quidem. quia

credita sunt illis eloquia dī. Quamquam multa significent quae ad honorifi
centiam et meritum pertineant seminis abrahae. Hoc tamen solum aper
te memorat quia maxime laudis eorum ē. ut legem pquam addiscere N
rectum aperuerso distinguere digni iudicarentur accipere. Ut post hoc
primum cetera qualia sint possint intellegi; Quō autem iudaeis carnali
bus. Idē incredulis nihil pficere testimonium generis ostendit. Ne omīs idē.
& credentes male tractasse uideretur. docet multum utile esse iudaeis cre
dentibus quia filii sunt abrahae; His enim eloquia dī sunt credita. dum
legem quae peccata hominum absoluerat quasi non in pūne peccaretur; Apud
dnm merito patrum reformatam accipiunt. & populus dī uocantur; Egiptus
quoq. propter iniurias illorum diuersis plagis pcutitur; Caelesti pane
cibantur. omnibus gentibus terrori sunt. Testante hoc raab mer & rice.
quibus etiam saluator xps ad scīficationem pmissus est; Ideo ait. multū
utile iudaeis pomnem modum quia filii sunt abrahae. Ante ponunt
55 enim gentibus sed si credant. Quid enim si quidam illorum ncrediderī.
Numquid incredulitas illorum fidem dī euacuauit. Absit. Non in
quit quia aliqui iudaeorum credere noluerunt. quae ds pmisit fi
liis abrahae. Idcirco pīiudicabitur ceteris iudaeis ne digni dicantur ac
cipere quod pmisit ds fidelibus; Quippe cum sit facta sic pmissio ut
credentibus pficerē; Igitur dabit reliquis credentibus uitam aeter
nam quam pmisit futuram pfidem xpi. Quia qui non crediderunt
ipsi se indignos fecerunt. sine pīiudicio ceterorum; His dictis comm
dat credentes iudaeos. quia nihil obest eis. quia multi ex illis credere
55 noluerunt. Est enim ds uerax. omnis aū homo mendax. Sicut scriptū:
Ut iustificeris in sermonibus tuis. & uincas dum iudicaris. Ut firmarē
quod supdixit quia ds in pmissione sua fidelis: & omīs homo mdax.
Exemplum pphēicum subdidit ex psalmo. lmo. quo & dnī uerbis
suis iustificari. & hominem mendacem incredulitatis causa signifi
cauit; Utrumq. enim legitur in libro psalmorum. Quia & ds iustus

Z non indignatus ds ppter illorum pfidiam idest iudaeorum.

& uerax ÷ · & omnis homo mendax; Mendacem hominem dicit · dum non
credit quod pmisit ds · Negans enim daturum dm̄ quod pmisit · mdax est;
Et dum ipse mendax ē · multis ex causis dm̄ mendacem pnuntiat · quando
promissis eius non credit; Igitur omnem hominem mendacem dicit · qui dif
fidit de pmissis di · Maxime tamen ad iudaeos hoc ptinet · quorum causam
tractat hoc loco apls · qui uidentes xpm̄ negauerunt hunc esse quem pmi
sit ds · Ac p hoc mdaces pnuntiantur; Ds autem uerax est · quia misit xpm̄
sicut pmisit; Et sic uincit cum iudicatur · quia dabit quod daturus negatur;
Dum enim ei non creditur · mendax iudicatur; Ille autem cum dat quod iudi
catur non daturus · uincit ostendens se ueracem · illum aū mendacem qui n̄
credit uerbis eius; Uidebit enim di filium in maiestate · quem negat; ui
debit & carnis resurrectionem · & pfidiam sci & uictam esse · pollicitatione
& ueritate di; Nam & xps cum iudicatus est uicit · Iniq; enim occisus est · re
um fecit diabolum · quem non iam peccando superauerat · ut secundo uic
tus amitteret · quos tenebat in inferis; Hoc est quia oms homo mendax ·
ds autem solus uerax · Si aū iniustitia nrā di iustitiam commendat quid di
cemus · Numquid iniquus ds qui infert iram · secundum hominem dico ·
Absit · Hoc iuxta sensum pphetae dauid dicit apls; Dauid autem quando
peccauerat causa urie & hei · sciens quia pmissio peccatoribus dari non po
test · Exorat ut iustificatio uerborum di · uincat iuditium quo iudicantur
hi qui peccant · Et penitentem reformet scificans · ut d & ei quod iustis se da
turum pmisit; Ac p hoc subiecit; Si aut̄ iniustitia nrā di iustitiam com
mendat · & rlq · Idest · si quia peccatores nos sumus ds iustificatur · iniquus
erit si uindicet; Nam si iniustitia nrā ei pficeret · sine dubio iniquus erat
si damnaret peccantes; Quia iniustitia nrā dm̄ facit iustum si peccantibus
nobis · d & quod pmisit scis · Quia quamuis peccatores sumus · reformari ta
men ppenitentiam · Ut non iam peccatores · sed ablūti pmissionem merea
mur accipere; Non ergo hic sensus est in uerbis pphetae dauid · cum dicit ·
Tibi soli peccaui & malum coram te feci · ut iustificeris in sermonibus tuis ·

& uindicas cum iudicaris. Qui malorum hominum praua interpretatione adseritur.
Ut peccata hominum & mali actus dei iustificationi proficiant. & per mala nostra bonus ap
pareat. & in iustitia nostra illum iustum ostendat; Quomodo itaque iniquus non est deus cum
inrogat iram? Iam non peccatis nostris iustificatur. Quia si peccatis nostris iustificare
tur. iniquus erit si uindicaret; Sed quia non est iniquus cum uindicat. mani
festum est. quia in iustitia nostra dei iustitiam non commendat; Si autem commendaret.
Non uindicaret. quia iustus est ac per hoc subiecit; Secundum hominem inquit
dico. Absit; Hoc est. absit ne deus iniquus dicatur. Quia hoc homini competit
quem constat & errare & falli. & fallere; Nam deus immutabilis perseuerat. Nec
potest non amare quae fecit. Alioquin quomodo iudicauit deus hunc mundum?
Uerum est. quia non erat iustum. ut iudicaret deus mundum. si peccata eius ipsi
proficerent. Ut nutu eius peccantes dum ueniam consequuntur. deus bonus uide
retur. Ut si non peccarent. Non uideretur iustus; Si enim non peccent. Non
habendo cui remittat. Non erit bonus. Si enim ueritas dei in meo mendatio ha
bundauit in gloria ipsius. quid adhuc & ego tamquam peccator iudicor?
Hoc quod supra tractat adhuc ut manifestet quia si ad gloriam dei proficit
mendatium hominum. ut ille solus uerus appareat. Peccatores non sunt
dicendi qui peccant quia non uoluntate. sed in pulsu eius uidebuntur pec
care. quod absit. Et non sicut blasphemamur. & sicut aiunt nos quidam dice
re. faciamus mala ut ueniant bona; Nunc aperit quorum causa haec
sollicitae. & cum reuerentia disputat; Aperuersis enim hoc obponebatur
quasi hic esset sensus predicantium remissionem peccatorum. ut facerent
mala & uenirent bona; Hoc est peccarent ut remittendo illis deus uideretur bo
nus. secundum quae supradicta sunt; Quod blasphemiam appellat & abicit
a sensu diuinae doctrinae. Nec enim peccare debere fides tradit. Quippe cum
iudicaturum dominum predicet. Sed delinquentibus consulit ut recuperata salute sub
lege dei uiuentes iam non peccent; Ideoque subiecit. Quorum damnatio iusta est.
Idest horum hominum qui aemulatione inuidiae istud de nobis interpretantur
quod supradictum est. damnatio iusta est; Haec enim iactabant iudaei. ut

doctrinā apostolicam criminarentur dicentes: Quod cum remissionem peccatorum
p̄dicant · peccandi fomitem p̄bean̄ · Ut quasi securi homines de remissione prompte
peccaren̄ · Cum constet post acceptam fidē periculosum ēē peccare · & hoc predici
credentibus · Quid ergo? Precellimus eos · Nequaquā · Causatienī sumus iudaeos
& grecos om̄s sub peccato ēē · Hoc est quid adhuc immoramur latius loquentes ·
Ostendimus enim redditis causis tam iudaeos quam grecos · Idest gentiles om̄s reos
esse · Ideoq; frustra legem seruari · Primum enim grecos ostendit reos iuxta le
gem naturae · & quod neq; legem mosi reciperent · Quam obrem pessima
eorum · & p̄grauissima causa · Deinde & iam iudaeos ostendit reos · qui
sub lege dī uiuere uiderentur · Ac sibi merito patrum defenderent dig
nitatem · Ex eo quod p̄missionem patrum spreuerint · dī gratiam in ir
ritum deducentes · Ad quam rem firmandam · exemplum p̄pheticum
subdidit ex psalmo tertio decimo dicens · Sicut scriptum est · Quia non
est iustus quisquam · Ab iniustitia coepit mala opera eorum enumerare ·
& partim peiora subicere · Ut manifestaret in his nullā spem uideri · Nisi
implorent misericordiam xp̄i · qui peccata dimittit · Deinde adiecit ·
Non est intellegens · Uerum ÷ quia si daret operam intellegere · iniustus n̄ eet ·
Non ē qui requirat dm̄ · Nec istud occultum ÷ · quia si intellegeret quid p̄deet ·
quereret dm̄ · Et non sicut asa rex iuda · qui post multa dī beneficia sic
deprauatus ÷ · ut infirmitatem pedū passus · p̄pheta p̄sente n̄ quereret
dm̄ · Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt · Nemini dubium
quia om̄s non querentes dm̄ inclinantur · ut auxilium requirant aua
nitate · Uanitas aū est idolum · Ideo inutiles fiunt · Non est qui faciat
bonum non ÷ usq; ad unum · Quia neglecto dō inutiles facti sunt · bonū
utiq; facere non possunt · Iam enim deprauati · profitiunt in peius ·
Sepulchrum patens ÷ guttur eorum · Iam malis mancipati · bonos si pos
set fieri deuorare uolebant · Ut sicut sepulchrum patet · ad recipienda
cadauera · ita & aduersus bonos guttur illorum · Linguis suis dolose age
bant · Qui tam malis operibus adseuerant · quae loquebantur in fallacia

erant. Uenenum aspidum sublabiis eorum. Hoc dicit. quia uerba huiusmodi
hominum muscipula sunt. ad hoc enim loquuntur ut decipiant. Ut sicut per
labia serpentis uenenum infunditur. Ita & per labia illorum dolus & circum
uentiones. Quorum hos maledictione & amaritudine plenum est. Manifes
tum est. quia contra bonos mali semper maledicta & amara pponunt.
inconuitium illorum prumpentes & detractionem. Ueloces pedes eorum ad
effundendum sanguinem. Hoc de nece pph&arum dixit. quos occide
runt in pigre. ad bonum segnes. ad patricidium ueloces. Contritio & in
felicitas in uiis eorum. Quo citati erant ad malefaciendum. iter ipsorum
t gressum tribulatum & infelicem pnuntiat. Et uiam pacis non cognoue
runt. Uia pacis lenis est. & inturbata. Omnis enim bona uita tranquilla
est. & actus modesti. Ipsi sunt pacifici. & pistos itur ad dm̄. Illi ergo hacc no
lentes scire. eligerunt uitam tribulationum. pquam itur in gehennam.
Non est timor dī ante oculos eorum. Quo huiusmodi sine sensu sunt. dī timo
rem non habent. Initium enim sapientiae timor dn̄i. dicit salomon. Et non
dixit timorem dī hos non habere. sed non ē inquit timor dī ante oculos eorū.
Uidentes enim tam maligna opera sua. & non orrentes. timorem dī dicun
tur ante oculos non habere. Istos omnes & pph&a hieremias significat
dicens inter c&era. Tunc omnes insurrexerunt in pph&am dn̄i. uolentes
occidere eum. Et sequitur. Omnis au populus non permisit illos. Ergo om̄s
dicit. sed malos. Et hos om̄s. sed bonos. Neq enim quia dic̄. Om̄s declinauerunt.
totam paenitus plebem significat. sed hanc partem plebis. sic & memoratus pphe
ta refert. In qua om̄s mali secondiderant. Semper enim duo populi sunt in una
plebe. Hic est ergo populus quem increpat dn̄s sub nomine hierusalē dicens.
Hierusalem hierusalem quae occidis pph&as. & alio loco. generatio aut mala
& adultera. & natio uiperarū. De huiusmodi quae erit & iā pph&a esaias
dicens. Uae genti peccatrici. sem pessimu. Per malam enī uoluntatē dum fruc
tus malos faciunt. sem pessimū sunt. Et quia si noluerint possunt conuerti.
Uox pbat apostoli in alia epistola dicentis. Eramus & nos aliquando natura

filiis ira · sicut &c. Scimus autem quia quecumque lex loquitur · his qui in le
ge sunt loquitur ·, Manifestum est · quia hos increpat lex · qui &c primum non
crediderunt deo suo moysi · neque prophetis parentibus suis · quos &c perse
quentes occiderunt · Neque apostolis cognatis suis secundum carnem · quo
rum sanguinem effuderunt · Semper impii &c indomiti rebelles · in ple
gem damnentur ·, Sicut enim omnium malorum una est causa in malo
ta &c cunctorum bonorum ·, Iniustis ergo · omnium similium arguitur
malum · Haec ad confusionem iudaeorum ponent · qui &c sibi &c paren
tibus suis testimonium ex lege ferebant ·, Ut omne os obstruatur · &c subdi
tus fiat omnis mundus deo ·, Hoc dicit · quia iudaeis in peccatis constrictis ·
omnis mundus subditus sit deo ·, Nulli enim dubium est · quia pagani ob
ruti sunt delictis &c impietatibus · ac proinde totus mundus deo prostratus est ·
ut possit ad indulgentiam venire · Quia omnis mundus iudaei erant
&c gentiles · a quibus segregati sunt fideles ·, Quando ergo iudaeos qui le
gem acceperunt a deo · &c quibus facta promissio est peccatis probat obnoxios ·
dubium non est · omnes graecos reos esse morum ·, Quam ob rem omne os
obstruatur · ait · &c subditus · fiat omnis mundus deo · Dum omnes rei ad
probati · indigent misericordia dei · tam iudaei · quam &c iam graeci ·, Quo
quidem non iustificabitur ex operibus legis · omnis caro coram deo · Non
ideo minime iustificatos homines asserit apud dm · quia legem iu
stitiae non seruauerunt in preceptis · sed quia sacramentum mysterii di
quod in xpo est credere noluerunt ·, Per hoc enim decreuit ds iusti
ficari homines non per legem · quia lex ad tempus iustificat · non apud
dm · Ideo legem seruantes · in tempore iusti dicantur · non apud dm ·
quia fides per quam iustificantur homines apud dm · non est in eis ·
Maior enim fides · quam lex · Quia lex ad nos pertinet · fides ad dm ·,
Ideo lex temporalem habet iustitiam · fides aeternam ·, Nam om
nem carnem dicens · omnem hominem significauit · Sicut &c prophe
tauit · ait ·, Videbit omnis caro salutare dei · Idest uidebit omnis

homo xpm̄ dn̄i · in quo salus omnium continetur · Et idcirco in carne signifi
cantur · quia peccatis obnoxii sunt · Sicut enim iustitia spitales facit · ita & de
lictum carnales · ut ex actu nomen accipiat homo · Per legem enim cognitio pec
cati · p fidem autem abolitio · Ideo sequenda fides est · Quae ē haec lex p quam
dicit cognitum eē peccatum · & cognitum quomodo · Uidemus enim u & eres
non ignorasse peccatum · quia & ioseph in carcerem missus est · lic & p calumniam ·
& in pincerna & pistore pharaonis causa peccati · Quomodo ergo latebant pec
cata · Triplex quidem lex est · ita ut prima pars de sacramento diuinitatis sit
di · Secunda aū · quae congruit legi naturali · quae interdicit peccatum ·
Tertia uero legis factorum · idest · sabbata · neomeniae · circumcisio · & cetr
Haec ergo lex naturalis · quae p moysen partim reformata · partim aucto
rita te auctoritas eius firmata · in uitiis cohibendis cognitum · fecit peccatum ·
Non quod latere & sicut dixi · sed ostendit peccata quae fiunt · non in pune fu
tura apud dm̄ · Ne forte quis ad tempus euadens · legem inlusisse putaretur ·
Hoc est quod lex ostendit · Nunc uero sine lege iustitia di manifestata est ·
testimonium habens a lege & prophetis · Aptum est · quia iustitia di sine
lege apparuit · at · sed sine lege [illegible] sabbati · & circumcisionis & neo
meniae & uindictae · Non tamen sine sacramento diuinitatis di · Quippe
cum iustitia di de sacramēto di sit · non quando quos lex reos tenebat · iusti
tia di ignouit illis · Sine lege utiq · hoc fecit · Quia in quos lex uindicatura
erat · donauit illis peccatum · Et ne hoc forte contra legem factū putaretur ·
adiecit iustitiam di testimonium habere ex lege & prophetis · Hoc est ·
quia ipsa lex ex alia parte olim istud futurum dixerat · quia uenturus erat
qui homines saluare & quod legi concessum non erat · ut peccata donare ·
Ideo aū iustitia di dicta ē quae uidetur eē misericordia · quia de p missione
originem habet · Et cum p missum di redditur · iustitia di dicitur ·
Iustitia ē enim · quia redditum ē quod p missum ē · Et cum suscipit confu
gientes ad se · iustitia dicitur · quia non suscipere iniquitas est · Iustitia
aut di per fidem ihū xpi · Quid est aliud p fidem ihū xpi · nisi quia ipsa

iustitia dī manifestatio xpī est. Per fidem enim pdicationis ihū xpī agnoscitur donum dudum pmissum a dō. Et sumitur in omnes. & super omēs qui credunt. sss
Hoc est. sup omnes iudaeos & grecos credentes. videri dī iustitiam, Non est enim distinctio; omnes enim peccauerunt. & egent gloria dī, Quia dixerat sup omēs iudeos & grecos dī esse iustitiam. ut hoc pbaret. adiecit. Omnes enim ait peccauerunt,
Hoc generaliter accipiendum; unde ait, non est distinctio. Omēs enim hic cōprehendit. etiam & scos. Vt ostenderet nihil pfuisse legem sine fide; Sic enim lex data ē. ut fides esset sine lege. quae futuram speraret salutem, Quam obrem. mors xpī omnibus pfecit. Quia & hic in saeculo. quo credendum & obseruandum ē docuit. & de inferno omēs eripuit., Iustificati gratis per gratiam ipsius. Iustificamur gratis. quia nihil operantes. neque uicem reddentes. sola fide iustificamur. dono dī., Per redemptionē quae ē in xpō ihū., Gratiam dī in xpō ē restituit. quia uoluntate dī in xpō redempti sumus. ut manu missio iustificaremur. sicut ad galatas dicit., Xpī nos redēmit. offerens se pnobis., Permisit enim seuire in diabolo. sed in ipso., Putans in xpō se posse rēinere. uelut accepit eū.
Sed quia iurisdictionē eius ferre non potuit. omēs quos tenebat. simul cum illo amisit.,
Quem pposuit dī ppitiatorem fidei; Hoc dicit. quia in xpō pposuit dī. idē dispositum pptiam se futurum humano generi sicredam; In sanguine ipsius.,
Ideo in sanguine ipsius. quia morte eius liberati sumus. ut & manifestatur & illū & morte passione eius damnat &; Ad ostensionem iustitiae suae., Hoc est ut pmissum suum palam facet &. quo nos a peccatis liberat &. sicut ante pmisit.,
Quod cum pleuit. iustitiā se ostendit; Propter ppositum p̄cedentium delictorum in patientia dī., Scilicet dī ppositum benignitatis suae. quo consuit peccatoribus subuenire. Tam his qui sunt apud superos. quam his qui in inferno tenebantur. utrosq; dulcissimae expectauit. Euacuans sententiā. qua iustum iudex omēs damnat. Vt ostendat & nobis quod olim decreuerat liberare genus hominum p xpm. sicut pmisit pphetarum pph & an dicens.,
Propitius ero iniquitatib; illorum. & delictorū illorū non memorabor; Fere forte hoc donum solis iudeis pmisisse iudicat & ur. per esaiam dicitur.,

Domus mea domus orationis uocabitur. in omnib: gentibus. Qua ut seni
iudaismo facta pmissio sit. sed pscaus dñ eo quod donum eius reprobatur eent un
pii iudei. gentes se ad percipiendi gratiam sui pmisit admittere. quorum
aemulatione iniram missi. crucifiterentur impii iudei. In hoc tempore.
In dñ tempore mno. quo dedit dñ quod olim pmiserat dandum. tempore quo de
dit. Ut sit iustus iustificans eum qui ex fide ē ihu xpi. Recte aut. qui iusti
iustus dedit quod pmisit. Hoc ui pmisit. iustificare se credentes in xpo. Die
aut iudaeus. Iustus ui. ex fide mea uiuit. iudi di fidem habet. & xpi. sit iust.
Ubi ergo gloriatio tua. Exclusa ē. per quam legem factorum. Non sed per
legē fidei. Reddita ratione iudeos loquitur. quia gaudent sub lege. quod sine
causa glorientur. blandientes sibi de lege. & propter quod genus sunt abrahe.
Iudentes non iustificari hominē apud dñm. nisi per fidem. Arbitramur enim
iustificari hominē p fidem sine operib: legis. Gentilem die hominem p certo
habere q iustificetur credens. nulla faciens opera legis. Idest sine circum
cisione aut neomenias. aut uenerationē sabbati. An iudeorum dñ tantum
nonne & gentium. immo & gentium. Sine dubio omnium dñ unus est. Nec enim
soli iudei possunt sibi uindicare. quod dñ illorum. non & iam gentium sit.
Cum igitur ibuno adam omnium ē originem. & nullū adiuuā uolentem
ad legē accedere phibet. Denique aliquando cum illis in eremū deceptus
est. quos suscipere iubentur. Tantū in circum cideremur. & parti cum illis
edere azima uel pascha. Nec non & cornelium donum di accepisse gentile
non iudaicum. & quod iustificatus sit. diuino testimonio comprobatum. Qm
quidem unus dñ qui iustificat circū cisionē ex fide. & p̄puciū p fidem.
In circū cisione iudeos significat. eo quod ex fide pmissionis iustificati sunt.
credentes hunc ē xpm. quem in lege pmisit dñ. In p̄pucio uero. gentes
significat p fidem xpi iustificatos apud dñm. Tam enim gentiles qui iudeos.
non aliter credentes iustificauit. Quia enim omnium unus est dñ. una ratio
ne omnes iustificauit. Quid ergo p̄dest eis circum cisio. aut quid obest
p̄puciū. quando dignitatem & meritum non facit nisi fides.

Legem ergo euacuamus per fidem? Absit, Sed legem statuimus. Nonnullq: lex
euanuerit per fidem sed adimpletur. Firmatur enim status eius quando quod fu
turum dicit. fides istud aduenisse testatur. Hoc ppt iudaeos qui putant fide xpi le
gi eo inimicos ignoranter sensum legis. Non ergo euacuat legem cui illam cessare
debere cum docet quia tempore suo recte illam datam asserit. sed ui agere non
debere. Iupsa enim lege dictum e. tempore eoli te pmissionis legem cessare debere.
Angelus enim gabriel daniheli pphte desiderium huius rei scendae habenti
ostendit uti et sera dicens. Aduenientem xpo erismate idest unctione regale cessare
quae potestas intellegitur. Et iudicium ait nonere amplius. quod est lex.
Et tollet sacrificium meum. Ideo inquit meum ut sciret oblationem uetere
cessaturam. Quem sensum adaperiens saluator. lex ait et pphte usq: ad iohem.
Et quia lege moysi cessante meliora pcepta daturus erat ei. Hieremias pphta
eecinit dicens. Ecce dies uenient dicit dns. et consummabo domui israhel et do
mui iuda testamentum nouum. non sdm quod dedi patribus eorum. His utique
qui uenientem xpm expmissione receperunt. Ideo et saluator. non uenit ait soluere
legem aut pphtas. sed adimplere. Et quia domus di non tantum in sola hiero
solima. sed et in cetis locis futura erat. ait Zacharias pphta. ponam hierusalem
in omnibus gentibus. quae est ecclesia. Quid ergo dicemus inuenisse abraham patre
nrm sdm carnem. Post quam ostendit nposse popera legis quemquam iustifica
ri apud dm. Adiecit. Nec abraham potuisse aliquid mereri sdm carnem. Carne
dicens. circumcisione posita. quia nihil quaesiuit abraham per circumcisionem. Antequam
iustificatus est. quam circum cideretur. Si enim abraham ex operibus legis iu
stificatus est. habet gtiam. sed non apud dm. Hoc pponentis est. Nam abra
ham ex fide iustificatus e. quod nulli dubium est. Ideo habet glorium apud dm.
Sed quia quilegem seruant siue mosi siue naturalem. iustificantur ad pisens.
Nereiste in pisenti iudicio. Ideo ait ex operibus legis. Si abraham iustificatus est
non habet apud dm glorium. Quia qui fecerit inquit legem uiuet in ea. idest
non morietur in ea. Nec tamen meritum ex hoc habebit apud dm. sed fidei causa.
Quid enim dicit scriptura. Credidit abraham do. et reputatum est ei ad iustitiam.

Manifestauit non ideo abraham gloriam apud dm̄ habere quia circumcisus est.
aut quia abstinuit se ab iniquitate / Sed quia dō credidit. hinc & iustificatus
est. Laudis suae praemium in futuro consecuturus; Ei aū qui operatur merces
non imputatur secdm̄ grām̄ sed secdm̄ debitum. Absolutum ē ei qui legi factorū. idest
morsi subiectus est. aut naturali. non imputari meritū ad mercedem. ut gloriam
habeat apud dm̄; Debitor est enim facere legem. quia necessitas imposita ē p legē.
Ut uelit nolit faciat legē ne damnetur / Sicut alio loco dicit, qui aū contempnunt.
ipsi sibi damnationem adquirunt. quia & ad p̄sens rei sunt; Credere aū aut n̄
credere uoluntatis est. Neq; enim quis cogi potest. ad id quod manifestum non est.
sed inuitatur. Quia non extorq;tur / sed suadet; Quā ob rem ad sentiens. prae
mius adficiendus est / sic & abraham quod n̄ uidit credidit: Ei uero qui n̄ operat /
Idest ei qui obnoxius est peccatis. quia non operat quod mandat lex. / Credenti
aū in eum qui iustificat impium / reputatur fides eius ad iustitiam.
Hoc dicit quia sine operib; legis credenti impio / idest gentili in xp̄m. / reputatur
fides eius ad iustitiam. sicut & abrahae; Quomodo ergo legis iustificari se pu
tant iustificatione abrahae. Cum uideant abraham non p opera legis. sed so
la fide iustificatum. Non ergo opus est lex. quando impius p solam fidem
iustificatur apud dm̄. Saecundam propositum gratiae di. Sic decretum
dicit adō. intercessante lege solam fidem gratia di poscere & ad salutē; Sicut &
dauid dic̄; Hoc ipsum munit exemplo pph&ae; Beatitudinē hominis cui ds
accepto fert iustitiā sine operibus; Beatos dicit de quibus hoc sanxit ds. ut
sine labore & aliqua obseruatione sola fide iustificent apud dm̄; Temporis
ergo beatitudinem p̄ dicat quo natus ē xp̄s. Sic ipse dn̄s ait; Multi iusti &
pph&ae cupier̄ uidere quae uid&is. & audire quae auditis. & non audierunt;
Beati quorum remissae sunt iniquitates & quorum tecta sunt peccata; bea
tus uir cui non imputauit dn̄s peccatum. Manifestae beati sunt quibus sine
labore uel opere aliquo remittunt iniquitates. & peccata teguntur. Nul
la ab his requisita penitentiae opera. nisi tantū ut credant; beatus & iam hic
uir est. cui n̄ imputauit dn̄s peccatum; Remittere & tegere & non imputare.

iudaei p opera

una ratio · & unus sensus est; Omnia enim uno modo obtinentur · & donant ·
Videt autem quib: dam tripertita ratio uibis dons · Quia diuersis pph&a utis
ō uerbis · Et quia a plurali numero · ad singulare descendit ; Cum enim uerba
di inuberare gratiae · quia peccata diuersa sunt nomina · per delictorum uo
cabula enumerare uult · Latius locutus est · Unius tamen significationis sunt
uerba · Quia & cum tegit remittit · Et cum remittit · non imputat : Ad laudem
enim gratiae di · prolixius loquitur · ut amplific& gratiam ; Tres enim gradus
fecit · propter delictorum uari&tem · Quorum primus gradus · iniquitas est ut
impi&as · dum non agnoscit creator · Secundus gradus peccatorum operib: ·
Tertius leuium · Hos tamen omnes in baptismate oblitera ; Tribus his gra
dibus totus peccati corpus significatur ; Quemadmodum autem ad penitentiam
personam potest pertinere cum dicit · Beati quorum tecta sunt peccata · cum
confit& penitentes Labore & gemitu · remissionem peccatorum adquirere ·
Aut quomodo martirio congruit quod dicit · Beatus uir cui non imputauit
dns peccatum ; Cum sciamus gloriam martirii · passionibus & praesuris
adquiri ; Proph&a autem tempus felix p̄uidens in saluatoris aduentu · Beatos
nuncupat quib: sine labore uel aliquo opere per lauacrum remittuntur
& tegunturur · & non imputantur peccata ; Apostolus tamen propter plenitudinem
temporum · & quia plus gratiae in apostolis est quam fuit in pph&is · maiora
praestat quae ex dono baptismatis consequimur · Quia non solum remissi
onem peccatorum accipere nos · sed & iustificari · & filios di fieri praestatur · ut be
atitudo haec perfectam habeat & securitatem & gloriam : Beatitudo ergo haec
merecū ablatione tantum manet · an & in p̄putio · Idest numquid beatitudo ista
abrahae tantum fidelis concessa est · an & his qui circū cisi sunt · Si enim illo tē
pore non prohibere sunt gentes accedere ad legem · & p̄missionem abrahae · qui
fieri poterat ut tempore xpi prohiberentur uenientes ad gratiam · quando di
plene mutatur · dicamus enim · hoc est sensu legis loquimur · Quia reputa
ta est abrahae fides ad iustitiam ; Aborigine incipit · ut omnem tergiuersati
onem cauillationis excludat · Quia capere excludit · ni hab& unde ī capit facere

questionem ·

Quomodo ergo reputata est cum in circumcisione esset? Non in
circumcisione, sed in praeputio. Et signum accepit circumcisionis signaculum
iustitiae fidei quae est in praeputio: ut sit pater omnium credentium per praeputium ut reputetur
illis ad iustitiam. Abraham cum esset in praeputio, credidit deo. Quid credidit?
semen se habiturum, id est filium, in quo omnes gentes iustificarentur per fidem
in praeputio, sicut et Abraham iustificatus est. Nam circumcisione signum accepit
iustitiae fidei. Credens enim filium se habiturum, huius rei signum accepit
quam credidit, ut quod credens iustificatus sit, cerneretur. Non ergo circum
cisio aliquid habet dignitatis, sed signum est tantum. Quod signum idem accepit
et filius Abrahae, cuius figura natus est Isaac. Nec enim in illa ac omnes gentes
benedicuntur, sed in Xpo. Quia non est aliud nomen datum sub caelo in quo
oporteat salvos fieri. Dicit petrus apostolus. Ut sit pater circumcisionis eorum
qui non solum ex circumcisione sunt, sed eorum qui secum ingressi sunt vestigia fidei
quae est in praeputio patris nostri Abrahae. Hoc dicit quia credens Abraham primus
factus est pater circumcisionis, sed cordis. Non tantum eorum qui sunt ex eius
origine, sed eorum qui similiter credunt ex gentibus. Secundum carnem
enim iudeorum pater est, secundum fidem vero omnium credentium.
Non enim per legem promissio Abrahae aut semini eius: ut haeres esset mundi, sed per
iustitiam fidei. Manifestum est quia neque adhuc lex data erat, neque cum
erat circumcisio, quando promissio facta est Abrahae credenti, et semini eius quod
est Xpus, qui hominum peccata abluerit. Unde dicit Iohannes baptista. Ecce
agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Non ergo merito servatae legis he
res factus est mundi, sed fidei. Heres autem mundi, heres est terrae, quam
in filius consecutus est. Xpus autem heres est gentium, ut David canit, et dabo
tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam terminos terrae. Ipsi enim
morimur et vivimus cum eo. Si enim qui ex lege hi sunt heredes, id est, si
hi qui ex lege stabiles sunt, heredes ex lege sunt, vacua est fides, abolita est
promissio. Manifestum est quoniam si ex lege hereditas, promissio quae ex fide facta est
ad Abraham, vanitatem venit, sed non per legem facta promissio, sed per iustitiam fidei

* Vel sumentur enim filii eius qui credens deo hoc signum accepit. Ut emuli essent patris
nostri fidei et credentes in eum, qui promissus est Abrahae.

hereditas. Ostendit enim apostolus quid mali sit hereditatem sperare ex lege.
Lex enim iram operatur. Ut penitus ostendat non posse iustificari hominem per
legem apud dm. neq; promissionem per legem fieri potuisse. Lex autem iram operatur.
Ad hoc enim data est. ut reos faceret delinquentes. Fides autem donum est misericordie dei. Ut
per legem rei facti veniam consequantur. Idcirco fides gaudium operatur. Non
contra legem loquitur. sed ante ponit illi fidem. quia qui per legem salui esse non
poterant. gratia dei saluantur per fidem. Non ergo lex ira est. sed iram operatur
peccanti. idem paenam dum ignoscit. sed uindicat. Pena enim per iram generatur.
Ira enim nascitur ex peccato. Ac per hoc relinqui uult legem. ut ad fidem confugiatur.
quae delicta ignoscit ut saluet. Ubi enim non est lex. nec preuaricatio. Hoc dicit.
quia sublatis reis de potestate legis. data uenia preuaricatio nulla est. Iustificati enim
sunt. qui per preuaricationem legis fuerant peccatores. Cessat enim factorum lex. idem
obseruatio sabbatorum neomeniarum circumcisionis. escarum discretio. animalis mor
tui. aut sanguinis mustele obseruatio. aut cineris uitulae expiatio. Ideo ex fide
secundum gratiam ut firma sit promissio omni semini. Firma esse non potest promissio omni se
mini. hoc est omni homini. ex omni gente. nisi fuerit ex fide. quia origo promissionis
ex fide est non ex lege. Quia qui sub lege sunt. rei sunt. Promissio autem reis dari non potest.
Ac per hoc purificandi sunt prius per fidem. ut digni fiant dici filii dei. et sit firma promissio.
Si enim filios dei se dicant. cum sint rei. hoc est sub lege. non est firmum. quia filii dei liberi sunt a peccato.
Si ergo qui sub lege sunt eruendi de sub lege sunt ut promissionem mereantur accipere. quanto magis
qui sub lege non sunt. Non ergo expedit ut semitat sub lege. ut possit compendio medelam
uulneris inuenire. Non ei qui de lege est tantum. sed et ei qui ex fide est abrahae.
Hoc est quod supra dixit. omni semini. Iam uideorum quicumque ex lege ueniebant. quam gentilium
qui fidem sequuntur abrahae. quia gentilis credidit. ut esset iustus. Sine lege enim credidit
abraham. Ideoque magis gentilibus iungitur abraham. ut firma sit ei promissio credentibus
ei cui credidit abraham. Qui est pater omnium nostrum. sicut scriptum est. quia patrem multarum gen
tium posui te. Confirmauit exemplo legis. abraham omnium patrem esse. sed eorum
qui credunt. et sic firmam esse promissionem. si fidei causa recedatur a lege. Quia promissio
regni caelorum. iustis deputata est. non peccatoribus. Et qui sub lege sunt. sub peccatis sunt.

quia omnes peccauerunt. Nec posse aliquem sub lege esse sed gratiam consequi.
Sic ad galatas ait; Euacuati estis a xpo qui in lege iustificamini a gratia excidistis.
Ante eum cui credidisti deo; Ut unum dni omnium doceat. Illo quoque gentiles abrahe
ipsi deo credidisse sed iustificatum esse. Ante eum in quem sed gentes credunt ut iustificentur.
Ut iste distantia uidet sed greci in fide. quia sublata circumcisione sed p̃putio. unum fuerunt in
xpo. Quia sed abrahe in p̃putio credidit sed iustificatus est. Qui iustificat mortuos et uocat
ea que non sunt tanquam ea que sunt. Hoc dicto ad fidem abrahe gentes uocat. Quia cum
esset in p̃putio credens deo. cuius nunc fides p̃dicatur in xpo. iustificatus est cum sua con
iuge. Cum essent enim abscolete aetate senores et uetuste; In uero diffidens sed habitu
rum se gesta filium. quem sterilem sciebat. Et iam ita fluxus muliebris na
ture defecerat. Ut phas non esset. neque de p̃putio. neque de circumcisione. sed in pace sint
circa fidem. sciens. quia cui credunt uiuificat mortuos. Nec aliunde esse qui hanc
habeat potestatem. sed cum uoluerit esse quae non sunt. statim uoluntati eius subsistunt.
Ideo abraham cum pater adhuc noneset. uocatus est pater multarum gentium. sed credidit secundum
dei potentiam. Ut pater xpi idem esset dei credere. cui credidit abraham. Tale signum di
tum est in zacharia sed elisabeth. cum promissio reddita in mundo innuente xpo. quale
datum fuerat in abrahe sed sara. quando signata promissio est. Ut simili genere emortua
corpora senectute generarent senem iohannem. sicut natus fuerat sed isaac. Quia contra
spem in spem credidit. Manifestum est. quia cum spem non habere sed generandi abrahe
credidit deo. fidem habens contra spem generare se. sciens omnia posse dm. Ut fieret sed
pater multarum gentium. secundum quod dictum est. sic erit semen tuum. Hoc in genesi. ostendens enim
illi stellas celi dicit. sic erit semen tuum. Quod credens iustificatus est. Credidit enim. quod mun
do impossibile uidetur. Dum uirum natura non dat ut possint senes generare. sed tanta
copia multiplicari semen eorum. ut numerari non possit. Ideo quia prior est fides quam
contemplatio quod sciat. ut uidet. credit futurum. ac spe consolatur se quia dicit est quod promittit.
De quo senum par est. qui humana in bestiarum capit. Non infirmatus in fide. nec consideratum
corpus suum emortuum. Cum iam fere centum annorum esset. sed emortuum uulua sare. In promissione
dei non hesitauit diffidentia. sed confirmatus est in fide. dando gloriam deo. Certum ha
bens quia quod promisit. potens est et facere. Ideo quia estimatum est illi ad iustitiam.

Hoc laude dignum p̄ dicit abrahā / quia cū se scire ñ posse / infirmitate suā fide firmauit.
uereder posse pdm̄ . q̄ scirē fieri per mundi decora ñ posse ; Magnu ergo meritu ē apud dm̄ /
q̄ cū scientiā suā d̄o credidit . Ñ dubitans posse illū uirtute dm̄ . q̄d scit secdm̄ mundi rationē
fieri ñ posse . ; Pregro enī habē dm̄ ultra rationē mundi ēe ; Nemo enī uera deē dicen
dus ē . q̄d creauit ; Ideo huius modi remunerand ē ado . quia auctori suo plus tribuit .
quā ipse rapit ; Q̄d quidem nullus faceret / si omīs aequa sentirē . Sed multorū
diffidentia / cōmendatur fides credentiū apud dm̄ ; Hortatur ergo gentes ad hanc
fidei firmitatem / uidi pmissionē & grām sine aliqua ambiguitate suscipiant . secuti
exemplo abrahae . Quia inde credentia laus crescit . siqd incredibile ē & mundo stultū
uider / credit ; Quia quanto impossibile putat q̄d credit . tanto magis honorabilior eius
credentia ; Fuere tam stultū ē & hoc credere / si sine d̄o fieri diceret ; Fide ergo tanto laudabi
lior ē abrahe fides ceterorū fide . qui nullis signorū p̄digiis adtracta ē ; Qm̄ aūt mundus
certa lege & potestate gubnat & regit / modo definito ado . homines aūt amore capiūt certa
ratione studiosi . dm̄ huius opificē neglexerē . Dī uerecordē auferēt & dm̄ se omniū do
monstrare . hoc se posse & fecisse p̄dicari uoluit . q̄d mundo impossibile ē . Ut q hoc crede
rent . damnatū hīs quī ratione mundi inflati dū neglexerē . discerēt / saluarentur / di do
minio mancipati . Non aūt scriptū ē tantū ppter ipsū solū . quia reputatū ē illi sed etiā
ppter nos quib; reputabit credentib; meū . qui fidem habent ut ihm xpm dnm nrm ex mortuis
qsitatē ē ppter peccata nrā . & resurrexit ppter iustificationē nrām ; In abrahā formā dicit
data uidet & gentib; ut exemplo ei credant indm̄ . & in ihm̄ . & in spm̄ scm̄ . & reputet nob
iustitia . Qui uis differat q̄d nē credit / unū tam donū habē fides ; Hoc ergo ē sequimur /
q̄d credimus . ; Credentes enī xpm di ēe filiū / ado adoptamur in filios ; Nihil enī ultra
potuit donare credentib; / qui in filiū di dicant / p fidē abdicant ; Nos enī filii di
uocamur . illi aūt nec serui digni nuncupant ; Pinfinita enī magnificentia sua dī
hoc donū diligentib; se / q̄d sue dignū ē maiestati / ñ q̄d homines meruerē . Quandono
plus magis donis quā accipientis considerat sublimitas . ; Ergo plus accepit laudis / cui
parvulis magna dona largit p xpm̄ . qui causa occidi / sepultus ē . ut nos diuina uenia /
a sedā morte eruerē / idē a pena inferni ; Resurrexit / ut plenitū triūphi mortis
eruēte / grām nobis iustificationis donarē / ut digni eēmus dici filii di ; Ante passionē

enim quibus ꝛ̃ati sunt. solum remissionē acce per peccatorū quorū zelo ceciderunt occidit saluatorē. Post resurrectionē uero ꝛ̃ abi qpriis: quā ista qp̄ea baptizati sunt omnes iustificati ꝛ̃ pdicta formā fidei ꝛ̃ uerunt ꝛ̃ accepto q: spū sēo qsignū ē credentiū q̄ sunt filii dei. Fruit adcumulū nobis p̄ficere & iustificationis resurgens p̄cepit suis uere tribuens. emulos nos eorum ac fiducia facere & p quē iustificemur. Merito nos augeremur. p quē glam adepti clari appareamus in regno dei. quia iustificati amorte teneri ñ possumus. Passione enī saluatoris uidet mors quē prius peccati causa dominabat. iustificatos ab eo rēinere ñ audet. Iustificati igit ex fide. pacē habemus ad dm̄ pdnm̄ nrm̄ ihm̄ xpm̄. Pacem cū deo habere. fides fac ñ lex. Haec enim nos do peculiar sublatis peccatis. quae nos fecerat inimicos. Fr quia dns ihs huius gratiae minister est. per ipsum pacificati sumus do. Maior enī fides quā lex ē. Lex enī nrā causa ē. fides dei. Fr lex ad p̄sentē disciplinā pertinet. fides uero ad salutē pertinet pp̄etuā. Sed qui de expōnēda sentit indeb&. ad fidei p̄mia ñ poterit peuenire. qa fidei ñtent uertatem. Per quem & accessum habemus in gratia ista in qua stamus. & gloria m̄ in spe gloriae filiorum dei. Manifestum est p xpm̄ nos aditū habere ad gratiā dei. Ipse est enim arbiter dei & hominum. qui nos doctrina sua erigens. speare fecit donū gratiae dei. stantes fide eius. Ideo stantes. quia prius iacuimus. Credentes aū erecti sumus. Gloriantes spe claritatis quam p̄misit nobis. Non solum aū sed & gloriamur in tribulationibus nostris. Qm̄ per tribulationes oportet nos intrare in regnū dei. Ideo que & in his gloriandum doc&. Spei aū addita tribulatio. augmentū facit p̄mii. Index enim fide spei. tribulatio ē. quae testimonium phib& ad coronam. Unde dns ait: Beati eritis cum uos p̄sequuntur & dicent omne malū aduersū uos ppter iustitiā dei. Gaudete & exultate ecce enim copiosa merces ura in celo. Contemnere enī p̄sentia & quae oblectantia sunt. & in p̄ressura ñcedere spe futurorum. magnu meritū est apud dm̄. Ideo q: in tribulatione gloriandum est. Quia tanto plus accepturū se credit. quanto in tribulatione se uidet fortiorem. Scientes q tribulatio patientiam operatur. Hoc est tribulatio patientiā operari. si tribulatio ipsa motū non patitur infirmitatis aut dubitationis. Patientia aū p̄bationem. Manifestū est quia patientia

ratis fuerit qualem dicimus firma uidebitur probatio; Probatio autem spem.
Spes in eo quod probatur uidetur non immerito dicitur. Dignus enim iudicatur
acceptatus remunerationem in regno dei. Spes autem non confundit. quia
caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis.
Spes non confundit. dum stulti & hebetes & perfidis iudicamur. Credentes
quae mundana carent ratione. Pignus enim caritatis dei habemus in no
bis per spiritum sanctum datum nobis. Fidele enim esse promissum dei probat
spiritus sancti datus apostolis & nobis qui diuersis linguis ut imperatis loque
remur cum uirtutibus praestitit ad confirmandam spem. & sic
caritatem dei commendat & in nobis. ut quia caros fallere impossibile est.
securos nos facit & de promissione. quia & dei est quod promisit. & hi quos
caros habere uult promisit. Quia enim fidei nostrae rationem huma
na uerba adserere non ualent. nisi uirtutum testimonio. quae cum ta
cent clamant. rationabilis ad probatur ad confusionem prudentiae mundi.
Quia audacia uerborum terrenis contra caelestia dimicant. & carnalibus
aduersus spiritalia & prudentes se dicere non erubescunt; Nam sicut peregri
ni hominis. inpabilis ergo uirtus alienis est. ita & fidei nostrae uertus pere
grinatur inter eos. Et quia natura eius uerbis explicari non potest. uirtutes
quae maior res est testimonio commendat. Utique enim xpis cum adhuc peccatores essemus.
secundum tempus pro impiis mortuus est. aut enim pro iusto quis mori. nam pro bono forsitan quis au
deat mori. Sed ecce dilexit deus inimicos xpis. ad tempus morti se dedit. Ad tempus enim mortuus est.
quarta die resurrexit. Quanto magis eum illum credimus. auxilius suis mundus nos; Ad
hoc enim pro eis mortuus est. quantum ipse & uniuersi debent intellegi. Apud homines ergo
secundum tempus mori uisus est. Ille enim apud inferos praesulit animarum. in reuerentiae
& neque xpis iudicabit. Tempore uenundo sunt. ubi ortus & occidit sol. & luna
crementum & decrementum facit. & dies & nox instatu suo non praeuertit: Res enim quae
tempori & aetati subiecta est. mutabilis semper est. Huic ergo tempori xpis mortuus est.
dum ex corporis corpore. Ubi uero tempus & aetas ibi non solum uiuit. sed & uictor regnat est.
Hunc uolunt affectum saluatoris erga nos commendare. cum dicit.

Ut eum & gloriam nobis adquirere & luq. si pro nobis mortuus est.

Vix pro iusto quis moritur · Xpc autem pro impiis mortuus est · Si enim pro iusto uix
aliquis moritur · pro impiis quomodo potest fieri · ut quis moriatur · Et si p
bono uno forte audeat quis mori · aut forte non audeat · quia utrumque
difficile esse significat · Quemadmodum uideri potest · ut audeat aliquis
pro multorum impiis tribi mori · Si quis enim pro iusto aut bono · forte au
deat mori · miseratione quadam inlectus aut affectu bonorum operum eius ·
Pro impiis uero non solum quod suadeat mori de est · sed & quod inlicrimas p
uocat · Xpc autem mortuus e · pro impiis tribus populi · adhuc non sui · ut omnia
quae mundus diffidit · facere credibilia · Duos gradus fecit · iusti & boni ·
Qui uis & iustus · bonus dicendus sit · tamen genera ipsa posuit · Iusti uocera
to significant · boni uero naturam · qui simplicitate innocens dicitur · Unde
quam uis melioris meruisse · quantum adiusti locum prans · iustus qui bonus ·
Tamen p bono inquit forte aliquis audeat mori · Utqua miserabilior causa
innocentia est · ad hoc cogi forte aliquem posse significat · Denique optant
parentes p infantib: bonis filius mori · Nondum uxores p bonis mariti · Ni
si uelimus de bono & iusto p ponere · aliquando meliorem iusti deprehendimus ·
aliquando p ponendum bonum · Si enim uxori di lege qui iustus est · melior bono
est · sed illo qui nec dum secum laborauit · ut amplificari se bonus · Et recte
enim bonum naturae suae · iustus meliorauit · Sui uero mundum fuerat iust
p ponere illi bonus · p innocentiam · quia huius modi ni e sine impietate iusti
tia · Itaq: omnis natura · bona e · Iustitia uero legis di · fructus est compiens naturae ·
Idoeq: iustitia bonitas e · Unde iusti semp appellant & boni · Non tamen semp boni
iusti · Quia ni p ter opera uocant boni · sed p innocentiam · Iustitia enim
p feta e bonitas · dum explicat opere naturae suae bonum · Commendat autem
suam caritatem dis uinobis · Sic commendat caritate sua · dum adhuc inimicis bene
uolus e · & mutuo gratulari eos · cum utiq: non mereantur · Qm sicut adhuc peccatores eemus · xpc p nobis mortuus e · multo magis iustificati nunc in sangui
ne ipsius · saluiemur ab ira p ipsum · Hoc dicit · quia si p peccatoribus filium
suum di occidi permisit · quid faciet p iustificatis · misericordia eos ab ira · id est ut illos pro

tet ab inlusione diaboli ut securi sint in die iudicii cum coeperit per fidos ultio
de uastare. Quo enim bonitas dī nullum perire uult. Morte dignis mise
ricordiam dedit. Ut intelligentib; dī gratiam circa se adderet dignitatem
et gloriam; Ingrati hi sunt qui dō uocante dissentiunt dī gratiam abnuentes ut
in pposito erroris et malignitatis permaneant; Si enim cum inimici essemus 5
reconciliati sumus dō per mortem filii eius multo magis reconciliati saluerimus 5
in uita ipsius; Manifestum ē quia ut si reconciliaret nos sibi ds filium suum
mortis tradidit quanto magis reconciliatos saluos faciet in uita ipsius, Si enī
mors saluatoris profuit nobis quanto magis uita ipsius cum resurgit a mor
tuis. Quia sicut mors eius a diabolo nos eruit ita et uita eius de die iudicii dī nos libe
rauit; Non solum autem hoc sed et gloriamur in dō per dnm nrm ihm xpm 5
per quem nunc reconciliationem accepimus; Non tantum pro accepta 5
salute et securitate dō gratias agendas docet sed et gloriandum per ihm
xpm in dō qui dignatus ē filio suo arbitro ex impiis et inimicis dici nos suos a
micos. Ut omnia beneficia per xpm consecutos nos gaudeamus. Ut quia per
ipsum cognouimus dm gloriantes in eo reddamus ei honorificentiam parē
dō patri; Ipso sibi idoneo teste predicante ut honorificent inquit filium
sicut honorificant patrem; Post dī ergo patris pruidentiam et donum quod
dedit p xpm ut personam filii nobis gratam faceret quia per unum xpm
redempti sumus ab uno dō patre, adiecit, Propterea sicut p unum homi 5
nem peccatum in hunc mundum intrauit et per peccatum mors sic
et in omnes homines pertransiit in quo omnes peccauerunt, Quo superius 5
dī gratiam per xpm datam ostendit secundum ordinem ueritatis. Nunc
ipsum ordinem unius dī patris per unum xpm filium eius declarat. Ut quia
adam unus idest aeua et ipsa enim adam ē peccauit in omnib; Ita unus
xps filius dī peccatum uicit in omnibus; et quia ppositum gratiae dī erga
genus humanum ostendit ut ipsa primordia peccati ostenderet ab adam coe
pit qui primum peccauit. Ut quia prouidentiā unius dī per unum refor
masse doceret quod per unum fuerat lapsum et tractum in morte hic

ergo unus ē per quam saluati hanc illi reuerentiam quam dō patre debemus ip
so uolente; dicit enim idem alio loco. qui in his seruit xpō placet dō. Cum
scriptum ē. dnm dm tuum adorabis & illi soli seruies; Si ergo soli dō serui
endum dicit. et xpō seruire precepit. In unitate dī est xps. nec dispar aut al
ter ds. quando cum soli dō seruiendum lex commonet. xpō seruiens. dō
placere dicatur; Igitur sicut per unum hominem peccatum in hunc mun
dum intrauit. et ꝑ peccatum mors. Ita et per unum xpm damnatio pecca
ti et mors peccati. prestans uitam aeternam; quod inferius declarat.
in quo. idest in adam omnes peccauerunt. ideo dixit in quo. cum de muliere
loquatur. quia ad speciem non retulit sed ad genus; Manifestum itaq; ē in adam
omnes peccasse quasi in massa; Ipse enim ꝑ peccatum corruptus quos genuit. omnes
nati sunt sub peccato; Ex eo igitur cuncti peccatores quia ex ipso sumus om
nes; hic enim beneficium dī ꝑdidit dum preuaricauit. Indignus factus edere
de arbore uitae ut non moreretur; Mors aū dissolutio corporis ē. cum anima
a corpore separatur; Est & alia mors. quae secunda dicitur. in gehenna. quā
non peccato adae patimur. sed eius occasione ꝑprius peccatis adquiritur; a
quae boni immunes sunt. tantum quod in inferno erant. Sed superiori quasi
in libera qui ad celos ascendere non poterant. sententia enim tenebantur
data in adam; quod cyrographum decreti. morte xpi deletum ē; Senten
tia autem decretiē ut uniuscuiusq; hominis corpus solueretur super ter
ram. anima uero uinculis inferni detenta exitia pateretur; Usq; ad legem
enim peccatum erat in hoc mundo. Peccatum aut non imputabatur cum lex
non erat; In adam omnes dicit peccasse sicut supra memoraui. & usq; ad legem
datam. non imputatum ē peccatum; Putabant enim se homines apud dm
impune peccare. sed non apud homines; Nec enim naturalis lex penitus
obtorpuerit. quia non ignorabant. quia quod pati nolebant. alius
facere non debebant; Nam usq; adeo. non ignotum fuit peccatum inter
homines. ut iacob. cum ido la sua apud illum quereret socer eius laban
In quo inuentum fuisset furtum. morte dignum iudicaret; & ioseph

quamuis per calumniam tamen quasi reus clausus in carcere est;
et pistor & pincerna pharaonis ob delictum similiter passi sunt; et mor-
ses occiso egyptio ad territus lege fugit; quomodo ergo non imputaba-
tur peccatum cum lex non esset. aut quomodo uindicabatur nisi lex
sciretur. Lex naturalis semper est. nec ignorabatur aliquando. sed
putabatur ad tempus tantum auctoritatem habere. non & reos apud
dm facere; Ignorabatur enim quia iudicatur us est ds genus humanum;
Ne per hoc non imputabatur peccatum quasi peccatum est & apud dm. Incu-
riosum dm asserentes; At ubi aut lex data est per mor sen. manifestatum est
curare dm res humanas. et non in pune futurum his qui male facientes qua-
cumq; ex causa in presenti euadunt; Nam utiq; sunt ra se magistra
iustitia uel natura peccata non inulta censebant. quanto magis dm
hec quem mundi sciebant opificem requisiturum non debuerant ig-
norare: quippe cum sodoma et gomorra p ignem adiudicata sint de-
perire. quod obliuio quidem texerat. mor ses aut ut firmaret dm
iudicem fore scribendo manifestauit; Sed cum preter missodo figmen-
ta coeperunt in honorem di recipere. deprauati mente partem legis na-
turalis quae prima est calcauerunt quia lex naturalis tres habet partes;
Cuius prima haec est. ut agnitus honoretur creator. nec eius claritas et maiestas
alicui de creaturis deputetur; secunda aut pars est moralis hoc est ut bene ui-
uatur modestia gubernante; Congruit enim homini habenti notitiam
creatoris uitam suam lege frenare. ne frustretur agnitio; Tertia uero pars
est docilis. ut notitia creatoris di et exemplum morum ceteris tradatur. ut
discant quemadmodum apud creatorem meritum collocatur; haec est
uera & xpiana prudentia; Sed regnauit mors abadam usq; ad mor sen.
Quo non imputabatur peccatum ante quam lex daretur p mor sen sicut dixi.
ipsa usurpationis impunitate regnabat mors. sciens sibi illos deuotos; Reg-
nabat ergo mors securitate dominationis suae. tam in hos qui ad tempus eua-
debant. quam in istos qui & iam hic poenas dabant p malis operibus suis;

nota bn

51

Omnes enim suos esse uidebat · quia qui facit peccatum · seruus est peccati;
Inpune enim cedere putantes · magis delinquebant · circa hec peccata promp
tiores · que mundus quasi licita nutriebat · quo facto · gaudebat satanas secu
rus quod causa adae relictum ad dō hominem · in possessionem habebat;
Regnauit ergo mors in eos qui non peccauerunt in similitudinem preuarica
tionis adae qui est forma futuri · quod in subiectis monstrabimus; Itaq; non
in omnes mortem regnasse manifestum ē · quia non peccauerunt omnes
in similitudine preuaricationis adae · id est non omīs contempto dō pecca
uerunt · qui aū sunt qui contempto dō peccauerunt · nisi qui neglecto cre
atore · seruierunt creaturę · deos sibi constituentes · quos colerent ad iniuri
am dī; Nam & thara pater abrahe et nachor et laban ꝓprios deos sibi uindi
cabant; Et peccatum adae non longe est ab idolatria; Preuaricauit enim
putans se hominem futurum dn̄; Aestimabit enim hoc magis ꝓ futurum qd̄
diabolus suasit quam quod dī iussit · in loco dī diabolum statuens; unde & sub
iectus ē diabolo · similiter & hi transgresso dō · dum creaturę seruiunt · peccant simili
modo · non idem quia simili modo solet habere aliquid dissimile; Nec enim potest dici
quia & hi preceptum acceperunt non edendi de arbore sicut adam · fuerunt qui
peccauerunt non preterito dō sed in lege naturali; qui enim intellexit iu
dicio naturali siue extraduce et ueneratus est dn̄ · nulli honorificentiam
nominis ac maiestatis eius impertiens · si peccauit quia impossibile ē non pecca
re · sub dō peccauit non in dn̄ quem iudicem sensit; Ideoq; in huius modi mors
non regnauit · In hos aūt sicut dixi regnauit · qui sub specie idolorum · seruier
diabolo; ꝓpterea quod lex in auctoritate non erat ꝓmulgata · iudicem dn̄
presentire nequiuerunt; Maxima enim pars mundi · dn̄ fore ēē iudicē
ignorabat; ꝑ pauci aū · in quos non regnauit mors; In quos aūt regnauit · post
istam mortem que prima dicitur · a secunda excepti sunt ad poenam et per
ditionem futuram; In quos aū non regnauit · quia non peccauerunt
in similitudinem preuaricationis adae; sub spe reseruati sunt aduentui
saluatoris in libera sicut legitur de abraham · Quia quamuis apud inferos

fuerit. discretus tamen longo inter uallo. ita ut chaos eet ingens inter iustos et pec
catores. quanto magis inter impios ut iustis eet refrigerium et peccatoribus aestus.
Impius uero ardor ut ante iudicium quid unusquisque dignus esset non lateret;
ac per hoc ergo regnabat in eos mors quia uidebat opera subtilitatis suae profecisse
eis ad poenam quasi inimicis. Non enim latuit illum ad hoc factum hominem
in mundo ut imperium unius dei predicaret a quo preuaricatus est satanas ac si
in greco non ita cautum dicatur; sic enim dicitur scriptum. Etiam in eos regnas
se mortem qui non peccauerunt in similitudinem preuaricationis adae; totum
enim hic complexus uidetur. ut quia mors idest dissolutio per inuidiam facta est
diaboli. Et in eos qui non peccauerunt regnas se mortem. moriuntur enim quod uo
tiae satanae; quod si uerum eet non oportuit dici. regnauit mors ab adam usque ad mor
sen. si ab initio usque ad finem regnat in omnes. aut forte gradus fecit. ut ab adam
usque ad mor sen regnauerit. et a mor se usque ad xpm. a xpo uero usque ad finem; ad
quam utilitatem hec locutio proficeret cum nec sic locutus probetur. Dixit enim; ab adam
regnauit mors usque ad mor sen propter quod lex non erat manifestata. ut data le
ge sub auctoritate eius uiuerent. scientes quid cauerent. ne regnaret in eos mors;
Igitur qui ante legem hoc seruauit natura duce quod postea lex mandauit. nunquid
potest dici quia mors regnauit in eum. Nam uide quid de eo scriptum sit;
Peccatum inquit non inputabatur cum lex non esset. et adiecit; sed regnauit
mors ab adam usque ad mor sen. eo utique tempore quo lex non erat. et conuenit
ut quia antequam lex daretur mors regnauit. In eos regnasse dicatur qui pec
cauerunt in similitudinem preuaricationis adae. sicut supra memorauimus;
sicut enim post datam legem qui fornicationi aut idolis seruierunt
contempnentes legislatorem. regnauit in eos mors. ita et ante legem qui
sensum legis presenserunt honorificantes auctorem eius. non utique regnauit
in eos mors; propterea enim regnasse dicitur quia cognitio unius dei euanue
rat in terris; denique sic coepit data lex; Ego sum inquit dns ds tuus qui edu
xit de egipto de domo seruitutis; non erunt tibi dii alii preter me. et non
facies tibi idolum neque ullam similitudinem; data igitur lex est ne mors

regnaret ut abolitis peccatis prioribus unidō obsecundaret genus humanum;
Unde alio loco dicit idem apostolus; non regnet peccatum in uro mortali corpo
re ut oboediatis ei; quo dicto ostendit & iam nunc regnare mortem si lex con
tempnatur; quod enim regnum mortis ē nisi cum sit uoluntas eius dum
imperat ad pernetiem oboedientis cuius imperii uoluntas caput ē idola
tria; Et tamen sic prescribitur nobis de grecis codicibus quasi non ipsi ab inuicē
discrepent quod facit studium contentionis; quia enim ppria quis aucto
ritate ut non potest ad uictoriam uerba legis asserat ut non ratio sed aucto
ritas prescribere uideatur; constat aūt quosdam latinos porro olim de ue
teribus grecis translatis codicibus quos incorruptos simplicitas temporum
seruauit & pbat; post quam aūt a concordia animis dissidentibus et hereti
cis perturbantibus torqueri questiones coeperunt multa immutata sunt
ad sensum humanum ut hoc contineretur in literis quod homini uideretur;
Unde & ipsi greci diuersos codices habent; hoc aūt uerum arbitror quando
& ratio et historia & auctoritas obseruatur; Nam hodie que in latinis reprehendun
tur codicibus sic inueniuntur a ueteribus posita tertulliano uictorino et cipria
no; Primum enim in iudea coepit destrui regnum mortis quia notus in iudea
ds nunc aūt in omnibus gentibus cotidie destruitur dum magna ex parte ex
filiis diaboli fiunt filii dī; Itaq; non in omnes regnauit mors sed in eos qui pec
cauerunt in similitudinem preuaricationis ade sicut supra memoraui; Adā
aūt ideo forma futurie quia iam tunc in misterio decreuit ds p unum
xpm emendare quod per unum adam peccatum erat sicut dicit in apoca
lipsi iohannis apostoli; Agnus inquit qui occisus ē a constitutione mundi
deniq; subiecit; Sed non sicut delictum ita & donum; Propter quod enim for
mam ē dixit unius xpi unum adam ne & causa ade talem significasse pu
taretur qualis & xpi est ait sed non sicut delictum ita et donum quia in eo
tantum forma adam xpi est quia quod unus peccauit unus emendauit;
Si enim in unius delicto multi mortui sunt multo magis gratia dī & donum in
gratia unius hominis ihū xpi in plures abundauit; Hoc ē si delicto unius

adulterat ut sensum suum quasi uerba legis

multi mortui sunt imitantes preuaricationem eius. magis gratia dī et donum in plu
res abundauit confugientes ad se; Plures enim gratiam consequuntur. quam mortui
sunt delicto ad ae; Unde manifestum ē non de hac morte que omnib; communis
est significasse. quia omnes omnino moriuntur. et non tamen omnes gratiam
consecuntur. Neq; mortem in omnes regnasse. sed in eos qui delicto ad ae mor
tui sunt significantur; Quos in similitudine ad ae preuaricationis dicit peccas
se. hi sunt quos dicit unius delicto multos mortuos; Gratia aūt dī in plures abun
dare. quia & his qui delicto ad ae mortui dicuntur similiter peccantes et in his
qui non peccauerunt. In hac ad ae preuaricationis similitudine. Pater no aūt
peccato ex dī sententia erant apud inferos. gratia dī abundauit in discensu sal
uatoris omnib; dans indulgentiam cum triumpho sublatis eis in celum; Et non
sicut per unum peccantem. ita & donum; Nam iudicium quidem ex uno in condem
nationem. donum aūt ex multis delictis in iustificationem. Manifeste diuersū
est quia uno ad ae peccato condemnati sunt qui in similitudine preuaricatio
nis eius peccauerunt. Gratia uero dī per xp̄m non ex uno delicto sed ex multis
iustificauit homines. dando illis remissionem peccatorum; hoc & magnificenti
am pietatis dī & xp̄i loquitur. Utcum delicto ad ae multi tenentur a morte
secunda in inferno inferiori. Donum tamen gratiae dī cum iustum ē & plectit illos.
non solum ignoscit illis. sed et iustificat; Si enim unius delicto mors regnauit per
unum. multo magis abundantiam gratiae & iustitiae accipientes in uita reg
nabunt p unum ih̄m xp̄m; Contuendum ē unum ēē sensum & in nullo differre;
Mortem enim dicit regnasse. non regnare; Quia qui intellexerunt p legem fu
turum iudicium dī. sublati sunt de eius imperio; Regnauit aūt. quia sine mani
festatione legis. timor dī in terris non erat; Superior ergo sensus ē. ut quia mors
regnauit ab adam usq; ad mors en. in eos qui peccauerunt in similitudinem pre
uaricationis ad ae. Multo magis gratia regn & abundantia doni dī in uitam
p unum ih̄m xp̄m; Si enim mors regnauit. quare non magis gratia regnet.
quae multo plures iustificat quam hi sunt in quos regnauit mors. quanto
magis gratia regnare credenda ē. quae confert uitam p xp̄m. Igitur sicut per

unius delictum omnes homines in condemnationem. sic & per unius iustitiam
omnes homines in iustificationem uitæ; hoc est sicut per unius delictum omnes
condemnationem meruerunt similiter peccantes. Ita & in iustitia unius omnes
iustificabuntur credentes; Si qui autem condemnationem hanc generalem
esse putant similimodo et iustificationem generalem accipient. sed non est
uerum. quia non omnes credunt; Sicut enim per inoboedientiam unius
hominis peccatores constituti sunt plurimi. Ita & per unius oboedientiam iusti
constituentur multi; Quos supra omnes dixit. hic plures et multos signi
ficat; plures enim delictum adæ secuti sunt preuaricando. non omnes; &
multi iusti constituentur per fidem xpi. non omnes; Non ergo in eos regnauit
mors qui non peccauerunt in similitudine preuaricationis adæ; Lex autem
subintrauit ut abundaret delictum; Potest dici econtra. non ergo oportu
it dare legem ne peccata increscerent; si enim ante legem minus peccatum est
non opus fuit lex; plane necessaria fuit lex. ut ostenderet imputari apud dominum
peccata que impune fieri credebantur. ut de cetero scirent quid euitare
deberent; Unde esaias propheta. Lex inquit adiutorio data est; Ut quia ipsi
naturæ quodam modo inserta sunt iustitiæ semina. addita lex est. cuius auc
toritate & magisterio. ingenium naturale proficeret ad fructum iustitiæ fa
ciendum; Sicut enim nati uitas interit. nisi nutrimenta habeat quibus fota
adolescat. ita et naturale iustitiæ ingenium nisi habeat quod respiciat &
ueneretur. non facile proficit sed egrotat et superuenientibus cedit peccatis; Con
suetudine enim delinquendi premitur ne crescat in fructu. & per hoc ex
tinguitur; prouidenter ergo data est lex sicut testatur propheta. sed populus
ueterem consuetudinem sequens multiplicauit peccata. Ipso enim usu
plus coepit peccare quam ante peccauerat; Et sic factum est ut data lege
non minuerentur. sed abundarent peccata; Apostolus enim ostendit
quid peruenerit data lege. non quid lex fecerit; quomodo autem legis iu
tio crescebant peccata. que comminatur ne peccetur. sed subintras
se dicitur. ut abundaret peccatum; Verum est quia quasi profutura in

trauit et cum humilitate. Postea aut coepit dominari eis quib; prece
pit ne peccarent & peccabant; Ostendere enim coepit lex abundantiā
peccatorum cum que inter dixerat plus fiebant quam facta erant;
Igitur hoc modo ut habundaret delictum data lex ē; Commendans enī
apostolus fidem per quam utiq; peccata delentur. Legem dixit fecisse ut
abundarent peccata sicut supra dixi quia non data est ut abolerent
peccata sed ut abundarent. Dum et ante legem peccatores ostendit
& post legem reos omnes tenuit; Ubi aut abundauit peccatum super
abundauit gratia; Manifestum est quia cum abundaret pecca
tum sup abundauit gratia. Dum donum dī uenit ex pmissione et omniū
peccata contexit ut diaboli inuidia nihil se profecisse doleat; quia
enim cum data ē & lex ad utilitatem humanam idegit diabolus ut su
adendo in licita inuerteret. Ut quod profuturum datum erat in contra
rium proficeret dum mandata contempta sunt ut non utilitas ex lege
commendatio gratiae dī sed iudicium ad uindictam procederet.
Tunc iustus atq; misericors ds ut gloriam diaboli quam de triumpha
to homine que sierat exinaniret filium suum uenturum decreuit qui
omnia peccata donaret. Ut maior fieret letitia ex dono gratie quā
fuerat luctus ex peccato; Gaudium enim donidī letitia his pfecit
de quib; triumphare non potuit satanas; Idcirco sup abundauit gra
tia super peccatum quod suasit satanas; Ut quem admodum reg
nauit peccatum in mortem ita & gratia regnet per iustitiam in uitam
aeternam per ihm xpm dnm nrm; Peccatum regnauit uidendo opus
suum peccantib; in mortem pficere in qua gloriabatur. Simili modo
ut et gratia regnet per iustitiam in uitam aeternam p ihm xpm dnm
nrm. Ut sicut p adam coeptum peccatum regnauit sic & p ihm gratia;
Sic aut regnat gratia p iustitiam si accepta remissione peccatorum iustitiā
sequimur. Ut uidens gratiam fructum se habere in bonis quos redemit
regnet in uita aeterna sciens nos futuros aeternos; Sup abundat

ergo gratia quia peccatum ad tempus regnauit gratia aut in aeternum; Dī enim
regnum est gratia regnante sicut diaboli regnum erat peccato regnante; Totū
tamen ad xp̄m refert ut omnis gratia dī a xp̄o discatur; Ad superiorem igitur
sensum respondit dicens; Quid ergo dicemus permanebimus in peccato ut gra
tia abundet? absit; Hoc est num quid semper peccandum ē ut donum dī abun
det tegens nr̄a peccata ut semp remissionem peccatorum sperantes quia ds̄
pius ē xp̄i gratiam preferamus? non utiq; Ideo enim nr̄i misertus ē ds̄ per
xp̄m ut de cetero non peccantes et meritum nobis & dī gratiam in nos reg
nare faciamus; Aufert enim regnum gratiae dī et tradit peccato qui rursus
redit ad ueterem hominem hoc est ad ritum preteritae uitae; Duabus enim ex
causis misericordiam accepimus ut & diaboli regnum excluderetur & dī
imperium ignorantib; predicaretur per hoc ipsum dignitate nob̄ quesita;
Qui enim mortui sumus peccato quomodo adhuc uiuemus in illo; Hoc di
cit; quō uiuentes peccato mortui eramus apud dm̄; Qui peccat enim ui
uit peccato sicut qui non peccat uiuit dō; Sup ueniente enim gratia dī
p xp̄m & nos p fidem lauacro spiritali regenerante coepimus uiuere dō
mortui ēē peccato qui ē diabolus; hoc ē tam̄ mori peccato liberari a pec
cato fieri aut seruidī; Itaq; mortui iam peccato non redeamus ad mala
pristina neiterum uiuamus peccato et morientes dō amissa dignitate
poenam quam euasimus incurramus; An ignoratis quia quicumq; babti
zati sumus in xp̄o ihū in morte ipsius babtizati sumus hoc dicit ut scia
mus babtizatos nos iam non debere peccare quia cum babtizamur com
morimur xp̄o hoc ē in morte eī babtizari; Illic enim omā peccata nr̄a moriun
tur ut innouati deposita morte resurgere ualeamus ad uitam renati Atque quo
modo xp̄s mortuus peccato resurrexit ita & nos p babtismum spem resurrecti
onis habeamus; Babtismum itaq; mors peccati ē ut alia sequatur natiuitas
quae corporis manente compage hominum mentes innouat sepulta omnū
malorum uetustate; Consepulti enim sumus cum illo p babtismum in
morte ut quemadmodum xp̄s resurrexit a mortuis p uirtutem patris

ita et nos in nouitate uite eius ambulemus; hec dicens & iam istud significat
quod primum est. quia xp̄s corpus suum a mortuis excitauit; Ipse enim uir
tus est dī patris sicut dicit; Soluite templum hoc. & ego in tribus diebus
excitabo illud. Hoc aūt dicebat de templo corporis sui. & quia resurrexit
in nouam uitam que iam mori nesciat; Noua aūt dicitur quia a xp̄o
data ē que ē disciplina xp̄iana. Nos aūt babtizati consepultisumus xp̄o. ut
de cetero hanc uitam sequamur. In qua xp̄s resurrexit; Babtismum itaq;
resurrectionis pignus est et imago. Ut iam in preceptis xp̄i manentes ad prete
rita denuo ñ reuoluamur; Qui enim moritur. iam non peccat; Mors enim finis
peccati est; Nam ideo per aquam celebratur. ut sicut aqua sordes corporis ab
luit. ita et nos per babtismum ab omni peccato. spiritaliter purgatos nos & in
nouatos credamus. Ut quod incorporale est. inuisibiliter abluatur; Si enim
conplantati facti sumus similitudini mortis eius. simul et resurrectionis erimus;
Tunc nos feliciter dicit posse resurgere. si similitudini mortis eius fuerimus
complantati; Idest si in babtismo omnia uitia deponentes. In uitam nouam trans
lati de cetero non peccemus. Per quod simul & resurrectionis illius similes erimus;
Similitudo enim mortis similem prestabit resurrectionem; Quod in epistola
sua iohannes apostolus memorat dicens; Scimus cum aparuerit. similes ei eri
mus. Hoc ē in mortalem & gloriosum resurgere; Nec enim hec erit similitudo
ut nihil distet quia similis erit in corporis gloria non in diuinitatis natura; Scien
tes hoc quia uetus homo noster simul crucifixus ē. ut destruatur cor
pus peccati. ut ultra non seruiamus peccato; Multa innectit et ite
rat. ut babtizatos doceat iam non debere peccare. Maxime ne ad
idolatriā reuertantur; Grauissimum enim crimen et caput totius er
roris ē. ne p̄dant gratiam acceptam a dō p̄ xp̄m; Hominem ergo ueterem ac
tus preteritos dicit. quia sicut nouus homo p̄ fidem & puram uitam dicitur
ita & uetus homo p̄ diffidentiam et malos actus; hos actus crucifixos dicit.
Idest mortuos ut corpus destruatur peccati quod ē cuncta crimina; Omā
enim peccata simul corpus appellat. quod destrui dicit p̄ bonam uitā

& fidem catholicam; Si aut̄ mortui sumus cum xp̄o credimus & iam quod simul cum
illo uiuemus; Manifestum ē hos qui carnem crucifixerunt. idest mundum cum ui
tiis & concupiscentiis. mori mundo. & cōmori xp̄o; Aeterne quoq; uite ac saluta
ri coimaginari ut glorie xp̄i similes effici mereantur; Caro uero. idest corpus. sic
crucifigitur. si desideria ei calcentur. Que manente in ea peccato creantur. ex
p̄uaricatione primi hominis coepta; In carne enim. diabolus crucifigitur;
Ipse ē enim qui fallit p carnem; Caro ergo. aliquando mundus. hoc ē elemen
ta. aliquando uero corpus hominis intellegitur. uel ipsa anima sequens cor
porea uitia; Scientes quod xp̄s surgens a mortuis iam non moritur. mors
in eum ultra non dominabitur; quod aut̄ mortuus est peccato mortuus est
semel. quod aut̄ uiuit. uiuit dō; Securitatem aeternitatis in resurrectio
ne saluatoris ostendit. ad quam uenire contingit. si melioris uite fuerit ae
mulatio; Qui enim bene agendo uiuit dō. hic uere uiuit quia aeternam
habet uitam; Ita & uos existimate uos mortuos ēē peccato. uiuere aut̄ dō
in xp̄o ihū dn̄o nr̄o; Sic loquitur ut doceat non aliter mori posse peccato
& dō uiuere. quam ut in xp̄o sit omnis spes quem dn̄m nr̄m appellat. ut nihil
legis ad salutem proficiat capessendam in futuro seculo. quando non aliter ui
uitur dō quam p xp̄m; Non ergo regnet peccatum in ur̄o mortali corpo
re ut oboediatis concupiscentiis eius; Mortale corpus ē ex causa preua
ricationis ad ae. Ex fide aut̄ xp̄i fore creditur in mortale; Ut aut̄ ad p
missionem hanc inueniantur. non oboediendum dicit peccato
ne regnet peccatum in nr̄o mortali corpore; Si autem non
regnat. non uidebitur corpus hoc ēē mortale. quia in spe
aeternitatis ē; Non ppter dissolutionem dixit mortale corpus.
sed propter poenam gehenne. ut ille in mortalis dicatur. qui in ge
hennā mittendus ē. Quia qui peccato oboediunt. mortē inferni non
euadunt. a qua saluator in se credentes liberauit; Mortale ergo dicens
corpus. totum hominem significauit. quia qui oboediunt peccato.
mortales dicuntur; Anima enim inquit quae peccat. ipsa morietur.

idest totus homo. nemo enim sine corpore iudicabitur; Sed neq; exhi
betis membra vr̄a arma iniquitatis peccato; ostendit diabolo nostris nos iaculis
expugnari; occasio enim datur illi p nr̄a peccata. ut deserente nos dō. accep
ta potestate inludat nos & mortificet; Ideo membra nr̄a ab omni opere ini
quitatis continere debemus ut inimicus nr̄. inermis inuentus subiciatur;
Et non dixit. exhibete corpora vr̄a sed membra vr̄a; Membris enim ministris
erratur non toto corpore; Sed exhibete uos dō tamquam ex mortuis ui
uentes; Mortem. ignorantiam & infidelitatem cum mala uita significat
Quia uita ē cognoscere dm̄ p xm̄ quia enim nemo sine parente ortum su
mit uitae. omā aūt a dō orta sunt ad uitam p xpm̄. Idcirco qui n̄ agnoscit
parentem omnium ēē dm̄ p xpm̄. uitam habere non dicitur. hoc ē: sic ha
betur. ac si non sit; Ipse enim semet ipsum ēē negat. dum sine parente dō
ēē se putat; Itaq; ignorantia & turpis uita mors ē; Uitia enim ista. mortē
adquirunt. non mortem hanc que communis ē omnib; sed mortem ge
henne sicut supra memoraui. Ut cognitio parentis dī & scā conuersatio. uita sit
Non haec que occasui subiacet sed illa futuri seculi que uocatur aeterna,
quam obrem. exhibete uos dō inquit. que cognoscentes. pfecistis in salutē
ut inhoneste uite renuntiantes. essetis ex mortuis uiuentes; Et membra
vr̄a arma iustitiae dō; Tanta nos modestia conuersationem nr̄am uult
gubernare. ut actus nr̄i iustitiae dī pficientes. non mundane iustitiae.
Quia mundi iustitia sine fide ē xp̄i. sine qua non uita. sed mors ē. arma
p̄beamus illi. ad defendendos nos. cui cum arma p opera bona prebemus
dignos nos facimus ad iuuaria bea. quia iustitia dī indignos despicit;
Ubi enim iustitia dī fuerit. ibi habitat sp̄s sc̄s ad ad iuuandam inbecilli
tatem nr̄am; Sicut enim peccato arma prebemus cum male agimus. ita
et iustitiae cum recte uersamur. membra custodientes ab omni turpitudi
ne; Peccatum aūt. vr̄i iam non dominabitur; non enim sub lege estis. sed
sub gratia; si secundum p̄cepta que dat ambulemus. peccatum nobis
dicit non posse dominari; His enim dominatur. qui peccant; non enim

ita ambulantes ut precepit sub lege sumus; Si uero non peccemus non sumus sub
gratia; si autem peccemus uertimur sub legem & incipiet nri dominari peccatum:
quia qui facit peccatum seruus est peccati; & necesse est ut sit sub lege quamdiu re
missa non accepit; Peccatum enim auctoritate legis reum facit peccatorem;
Ac ph hoc cui data remissio est & cui sto dnt se ne deceterro peccet neq; peccatum eido
minabitur neq; sub lege est, Cessat enim circa eum auctoritas legis qui liberatus
est a peccato; Quos enim reos tenet lex tradita sunt illi a peccato; Qui ergo
peccatis exutus est non potest esse sub lege; Quidergo peccabimus quia non su
mus sub lege sed sub gratia absit. Quo lex ado est: ac ph hoc ne forte opponere
tur ipse sibi ppositum; Si ex dō est inquit lex cur non debemus esse sub lege: hoc
purgat ac doceet cum di uoluntate qui legis auctor est expo nos liberatos de sub
lege quam uis enim recte data sit lex. Data est enim ut & reos ostenderet apud
dm qui peccauerant ante legem & ut mori se & ut deceterro non peccarent: Sed qui
ubertate infirmitatis suae genus humanum a peccatis se imbere ipotuit fac
tum obnoxium mortis inferne: Motus dī pietate clementiae suae qua semp hu
mano generi sub uenit. puidit pxpm: qua ratione desperatis iam daretur me
dela ut remissione peccatorum accepta eruti a lege quae illos habebat
ob noxios relenati & reparati dō adiuuante uitis aquib: prius sub acti
fuerant repugnarent; Ideoq; non peccabimus quasi legem dī spernentes
sed ipsius dī puidentiam secutisumus pxpm; Nescitis quia cui exhibetis uos
seruos ad oboediendum: serui estis eius cui oboedistis sive peccati sive obe
dientiae ad iustitiam: Nunc ne aliud ipsi metipsos aliud faciamus. & cum dī ser
ui dicimur gestis seruiendo diabolo inueniamur: Premonet & denuntiat nos seruos esse cuius uoluntatem explemus operib; et non parum obest dm
confitem dnm. & actib; diabolo famulari; Nam hoc olim dī notat & accu
sat dicens; plebs haec labis me honorat cor autem eorum longe est a me;
& dns ait in euangelio; Nemo potest duob; dominis seruire; & in lege dic
tum; bs non in ridebit. Gratias autem dō quod cum fuisstis serui peccati
oboedistis ex corde in eam formam doctrine in qua tradita estis;

credentes aut in xpo. ser ui facti sumus iustitiae; eius enim ser ui dicimur. cui oboe
dimus; & quia iustum e oboedire xpo. et ipse enim iustitia e. et que prece
pit iusta sunt. Idcirco dicit ser uos nos factos iustitiae. & corde non ex lege.
ut professio nra. animi iuditio pmatur; Per naturam enim inducti su
mus ad fidem. non p legem; In qua forma doctrine. di imperio facti su
mus qui finxit naturam; In natura enim habemus ut agnoscimus. a quo.
et p quem. et in quo sumus creati; Forma e ergo doctrinae. In quam tra
didit nos creator naturaliter. hoc e quod supra dixit; Ipsi sibi sunt lex.
dum uident naturae suae ee quod credunt. Ut quod iudeis lex & pphe
te predicarunt de xpo. hoc gentiles ex corde confidunt; Hinc gratias
refert dno. quia cum essemus ser ui peccati. oboediuimus ex corde. cre
dentes in xpm. ut ser uiremus do non p legem mor si. sed per legem natu
rae; Humanum dico ppter infir mitatem car nis urae; dum infir mi
tatem car nis memorat. minus se significat efficere ab homine quam
dignum e circa di culturam; deniq; sub infertur; Sicut enim exhi
buistis membra ura ser uire in munditie & iniquitati ad iniquitate
ita nunc exhibete membra ura ser uire iustitiae in sci ficationem; ut oc
casionem nobis auferret timoris accedendi ad fidem. quia quasi inpor
tabilis nobis & aspera uideretur. ea mensura nos do ser uire pcepit. qua pri
us famulabam diabolo. Cum utiq; ppensius debere ser uire do qua dia
bolo. quippe cum hic salus. illic damnatio operetur. Medicus tamen
spiritalis non plus a nobis exigit. ne dum precepta quasi grauia fuge
rimus. ppendentes infir mitatem nram more remus in morte; Un
de dns. Tollite inquit iugum meum sup uos. quia suaue e & onus
meum leue e; Cum enim ser uies setis peccati. liberi eratis iustitiae;
Quem enim fructum habuistis in illis in quib; nunc erubescitis.
Nam finis illorum mors e; Manifestum e. quia qui liber e a do ser
uus e peccati; Dum peccat enim. recedit a do & fit sub peccato; quales
ergo sunt fructus peccati. in quib; ad discentes bonam uita confun

dimur: eo quod dudum turpiter uixerimus: & non solum hoc quia & sententia
paganorum turpis & feda est. Maxime quae in frigia inuenta est. In qua nisi spur
cus inter sit sacramentum mutum est & corpsit religio; Ecce maculis plena libor
tas et squalor ib; obligata: cuius opus turpis mercedem habet cuius finis mors,
finem dixit extremum uitae & actuum cui aut mors aut uita succedit; Sed
5 hoc loco mors duplex. a morte enim ad mortem transit; Hunc uero liber
5 ati a peccato seruifacti dō. habetis fructum uram in sei ficatione: finem
5 uero uitam aeternam; Hoc est si accepta remissione peccatorum bono
rum actuum emuli fuerimus: adquirimus sanctitatem, finem uero hab
bimus: id est extremum uitam perpetuam; Amorte enim hac quam fi
5 nem dixit transimus ad uitam quae sine fine est; Nam merces peccati
5 mors est: quod tum peccati mortem dicit. quia peccatum mors; Ergo hoc
qui de cetero abstinent se a peccatis stipendium accipiunt uitam aeter
5 nam. quia qui non peccant alienisunt. a morte secunda; Gratia aut
5 di uita aeternia in xpo ihu dno nro; Sicut enim sequentes peccatum adqui
runt mortem. ita sequentes gratiam di id est fidem xpi quae donat pec
cata. habebunt uitam aeternam. Ut gaudeant se ad tempus dissolu
Scientes hanc se uitam consecuturos. quae omni tedio carent. & succes
sionem non habeat; Quam ser simeon exoptans. petit se hinc dissolu
ui ut iret in pace: id est uitam. quae nullam patitur inquietudinem;
Et hoc donum a dō pxpm nobis datum dnm nrm testatur. Ut dō patri
gratias pro illum alterum. nisi pfitium eius agamus; Ni ignoratis fir
mei. scientib; enim legem loquor. Ut animos illorum firmet in doctri
na diuina. exemplo humane legis utitur. ut prius rem iudex celesti
a. sicut a mundi creatura dis agnoscatur; quia enim anima se totum licet
diuersa sint res. ex aliqua tamen parte sibi inuicem similes sunt; Scium
ergo legem romani quia non sunt barbari. sed comprehenderunt na
turalem iustitiam. partim ex se. partim ex greci. sicut greci ex hebre
is. Quamuis enim ante mosen non latuerit lex. sed ordo non erat

neque auctoritas. Nam leges romanis ex athenis perlatae sunt; non ignoramus
ergo legem dicit; Quia lex dominatur homini quanto tempore uiuit.
Non est occultum omnem uirum hominis esse sub lege naturae quae datae mun
do. haec lex generalis est; Nunc uero aliam ponit specialem quamuis ipsa
generalis sit. sed dum non recipitur ab omnibus, fit specialis. per quam multo
probare adsertionem suam. Gradatim enim multo tradere ueritatem. dicit
enim; Nam quae sub uiro est mulier. uiuente uiro. alligata est lege uiri; quod si
mortuus fuerit uir eius. soluta est a lege uiri; igitur uiuente uiro uocabitur ad
altera. si fuerit iuncta alteri uiro; Haec lex de euangelio est non ex mor. sine q;
ex iustitia terrena, aliquid ergo duce natura. aliquid ex lege mor. si ad
discentes perfecta facta sunt per euangelium xpi; Sequenti ergo exemplo
apostolus suadet xpianis omnium esse a lege factorum in ab omnibus
lege; Nec ultra iam expedire esse sub lege. quia di gratia liberauit hominem
a lege. ut spiritu id est mente seruiat deo; Sicut enim mulier mortuo u
ro liberata est a lege uiri in a lege naturae. ita & hi gratia di liberati a leges
aqua tenebantur reti. ut mortua illis sit & xpi uiuismo iuncti sint ad
alteri; Si enim lex apud illos mortua. adulteri sunt. & nihil illis proderit di
ci xpianos. quia obnoxii erunt ultioni; Nec enim legis erit adulter
sed euangelii. quia mortua lege iuncti sunt euangelio. post redit ad le
gem; Mortua lex dicitur. quando quem tenebat reum. ignotum est ei
auctoritate legis cessante; Quod si mortuus fuerit uir. liberata est ale
ge uiri. ut non sit adultera. si fuerit iuncta alteri uiro; Sublata a lege
accepta remissione peccatorum. & iuncti euangelio. non sunt adul
teri legis. quia mortua apud illos est; Siuti seruantes legem accede
re. sepiunt ad euangelium. rei erunt adulteri; quia una lege
iuncti erunt se fidei. erunt mutuo q; adulteri; Itaq; fratres mei & uos mor ti
ficati estis legi per corpus xpi; Quo saluator corpus suum diabolo crucifi
gere permisit. sciens esse pro nobis contra illum. Idcirco per corpus xpi saluos nos fecit
factos, mori enim legi. uiuere deo. quia lex dominatur peccatoribus; Cui ergo

* negatur an di uacuit reuer sus sub lege

dimittuntur peccata moritur legi. hoc ē liberari a lege; Itaq; p corpus xpi hoc conse
quimur beneficium; Tradens enim corpus suum saluator mortem uicit. & pecca
tum damnauit; In ipso enim peccauit diabolus cum illum innocentem occidit. et
qui peccatum omnino nesciuit; Cum enim hominem sibi peccati causa defende
ret inuentus ē reus in eo in quo accusabat; hinc factum ē ut omnes credentes in xpm
eruantur a lege sublato peccato. Quia uictum peccatum quod est diabolus
p corpus xpi. non habet auctoritatem in eos qui ad illum ptinent. a quo uic
tus ē; dum enim non peccat & occiditur quasi reus. uicit peccatum de peccato.
hoc ē diabolum proprio peccato quod in eum admisit damnauit. & cyro
grafum quod peccato a dae decretum erat deleuit. quando ab inferis resur
rexit. Data huiusmodi forma credentib; sibi ut a morte secunda teneri
n̄ possent; Ac p hoc mortui sumus legi. p corpus xpi; qui enim legi mortuus
non fuerit reus ē; & qui reus ē secundam mortem euadere non potest;
Ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit. ut fructificemus dō; hoc
dicit quia ideo mortui sumus legi. ut de cetero xpi simus seruisolius. & hoc
erit fructificare dō; Adquiritur enim dō qui in gratia eius manet & dig
nus resurrectione pmissa; Cum enim essemus in carne; cum in
carne sit. negat se eē in carne; Est enim in corpore. quia hic dicitur
eē in carne. qui aliquid sequitur qd lege phibetur; Igitur in car
ne eē multifarie intellegitur; Nam omnis incredulus in carne ē
idest carnalis; & xpi anus sub lege uiuens. in carne ē; & qui de ho
minib; aliquid sperat. in carne ē; & qui male intellegit xpm. bi car
ne ē; et si quis xpi anus luxuriosam habet uitam. in carne ē; Hoc loco
tamen in carne eē sic intellegamus. quia ante fidem in carne eramus; sub
peccato enim uiuebamus. hoc ē carnales sensus sequentes. uitus & peccatis
sub iacebamus; Sensus aut carnis ē. non credere spiritalia. idest sine
commixtione uirginem peperisse. & ex aqua & spū hominem denuo
nasci. & solutam animam a copula carnis. rursum in carne surgere; de his
diffidens in carne ē; Hinc uitia ait peccatorum que p legem ostendunt

operabantur inquit in membris nostris ut fructificarent morti; Manifes
tum ē quia qui non credit sub peccato agit. & captiuus trahitur ad uitia ad
mittenda ut fructum faciat morti secundae; Lucrum enim tunc facit
mors cum peccatur; In membris tamen dicit uitia operari. n̄ in corpore
ne occasio ē & male trac tantib; corpus; quia in mali loquio lingua ar
guitur; & in furtu manus corripitur. & in dissimulantes aures increpantur;
Et ita in ceteris quamuis de corde exeant. membrorū tamen
ministerio explentur operib;; disputatio haec tangit iudaeos et eos qui xp̄i
ani dicuntur. & sub lege uiuere uolunt; Ut et discentes carnales se ēē se
cedant a lege; Uitia tamen peccatorum que dominari in carne agentibus
dicit p̄ legem ostendi non p̄ legem fieri demonstrat; Index enim peccati lex ē
non genetrix. reos faciens peccatores; Nunc aūt soluti sumus a lege mortis.
In qua detinebamur; Soluti sumus a lege dum remissionem peccatorum ac
cepimus; non enim habet in nos potestatem. In fidis enim & peccatorib; domi
natur; Lex aūt mortis ideo dicta ē quia punit reos mortificat peccatores;
non ergo mala ē sed iusta; quamuis enim malum sit patientib; quod infertur
peccatorib; a lege sed illa non ē mala quia iuste infert iram; Itaq; non ma
la ē sed iusta; bonus uero spiritalis ē; quis enim dubit & spiritale ēē p̄hibere
peccare: sed quia hoc non potuit ut saluaret hominem remittendo pec
cata. lex fidei data ē. que credentes liberaret a dominio legis. ut possint
reparare se ad uitam. quos lex tenebat reos mortis; Ipsis enim lex mortis ē
quibus ira operatur causa peccati; Ita ut seruiamus in nouitate sp̄s. & non
in uetustate litere; Hic legem tangere putatur quam quidem ad compa
rationem legis fidei inferiorem facit. non tamen inimicam iudicat; Nam
ideo dicit nos erutos a lege mortis. ut seruiamus legi fidei quae nobis
presidium contulit salutare: quod uetus lex non potuit. ne gratiae be
neficium inaniri uideamur. legi ueteri seruientes; Lex uetus non crimi
nis utiq; nomen ē. sed temporis l ctatis; Senuit enim. quia cessauit; lex
aūt sp̄s. ipsa ē lex fidei. quia fides in animo ē. nec operib; addiscitur. sed

corde creditur. & mens ipsa intellegit nature suae ee quod credit. Nec
oculis cernitur. aut manib; palpatur; Et que sperantur dona non uisi
bilia sunt nec terrena. sed spiritalia; uetus ergo lex. in tabulis lapideis
formata e. Lex aut sps in tabulis cordis spiritaliter scribitur. ut sit ae
terna; litere aut legis ueteris. etate consumantur; est & alia in
terpretatio. lex sps. ut quia prior lex ab opere malo inibuit. hec au
cum nec in corde peccare debere dicit. Lex sps uocatur. ut totum ho
minem faciat spitalem. Quid ergo dicemus. lex peccatum est absit;
Qm legem mortis hanc dix. & crutos nos ab ea gratulatur. & in illa
do seruiri negat. Nemiquam hanc adserere putaretur. hoc purgat
cum dicit. absit. Sed peccatum non cognouimus p legem; Non ergo
peccatum est lex sed index peccati. Ostendit enim & que latebant
peccata & quia non impune futura e&nt apud dm; quo comperto
homo factus e reus. & ideo non uidetur gratias agere legi; Quis eni
libenter habeat eum. qui sibi poenam imminere adnuntiat; legi au
fidei gratias agit. quia qui p legem mors i reus factus e. per legem
fidei reconciliatus e do; quam uis & illa iusta et bona sit ostendere
& enim imminens periculum bonum e; Sed huic magis gratias
agit. per quam erectus de periculo uiuit; Nam concupiscentiam
nesciebam. nisi lex diceret in exodo; non concupisces; Non discre
uit concupiscentiam hanc a peccato. sed miratur. hoc significans
quia cum nec suspicio quidem e& istud non licere apud dm; cog
no ui inquit ee peccatum. sub sua persona quasi generalem agit
causam; Lex itaq; concupiscentiam phibet. que ppter ea quod ob
lectamento e non putabatur ee peccatum; simplex enim uide
batur causa. cum concupiscitur aliquid pximi. hoc lex pdidit
ee peccatum; Secularib; namq; hominibus nihil tam inultum
uidetur & placidum. quam uoluptas; Occasione ergo accepta
peccatum per mandatum. operatum e in me omnem concupis

centiam, omnem dicens concupiscentiam cuncta peccata significat;
supra enim concupiscentiam iuxta legem memorat. cui nunc cetera ad
dens uitia, omnem dixit concupiscentiam operatam in homine inpulsu
diaboli. quem in peccato significat. ut in contrarium fieret homini lex que
data erat ut pdesset; Videns enim diabolus auxilium p legem homini
pro uisum. quem in conditione se tam ppter peccatum ad ae. quam
ppter ipsius habere gratulabatur. intellexit factum aduersum se;
Quem uidit enim factum sub lege. pro certo habuit de suo sublatū
dominio; Agnouit enim homo. quomodo poenam inferni euade
ret; Hinc exarsit iracundia aduersus hominem. ut illi legem in
uerteret. ut phibita admittendo. dm̄ rursus offenderet. & de
nuo in potestate diaboli caderet, Coepit n̄ imperare. sed subtili
ter fallere. quō lege data amisit dominium diabolus; sciens de cete
ro hominem ad dī iudicium pertinere; Sine lege enim. peccatum mor
tuum erat; Hic duplici genere intellegendum ē. ut et diabolum in
peccato sciat significatum. & hoc ipsum peccatum. quod uocatur pec
catum; Mortuus enim dicitur fuisse diabolus. quia cessabat ad
inlusionem hominis ante legem; Sed erat quasi quietus. securus enī
erat de possessione ei; Peccatum aūt mortuum dixit. quia putaba
tur quod non inputaretur. apud dm̄; Ideo apud hominem mor
tuum erat. quasi inpune peccaretur; Nam non latebat peccatum
sicut supra dixi; Sed hoc ignorabatur. quia ds̄ iudicaturus est.
Quod cum data lege manifestum ē reuixit peccatum; Quare
reuixit? nisi quia ante uixerat. & postea desidia hominum. mor
tuum aestimatum ē cum uiuerē. Putabatur enim n̄ imputa
ri peccatum. cum imputaretur; Uiuens ergo p mortuo habebat;
Ego aūt uiuebam aliquando sine lege; Quid est sine lege uixisse
cum lex semp fuerit. sicut supra memoraui. nisi quia sine timo
re dī homo uiuebat. securus quod non eē ds̄ iudicaturus actus

humanos. Sed cum uenisset mandatum peccatum reuixit. Ideo dixit reui
xisse peccatum. ut significaret quia ante uixerat. Postea aut desidia hominu
mortuum aestimatum e cum uiueret. Sicut adsolet falsa fama fieri peregri
nis; Hoc ergo significat quod in initiis non latuerit peccatum imputari apud
dm. hoc est uixisse; Sed cum consuetudo peccandi hoc obliterasset. mor
tuum aestimatum e. ut crimen cum psona deficere putaretur; Cum
aut dicta e& lex uel reformata reuixit apud eos. apud quos mortuu
aestimatum erat; Coeperunt enim scire imputari peccatum; Ego aut
mortuus sum; Mortuus e homo. quia uidit se reum ee apud dm. qui
ante se putabat non futurum obnoxium. ex his que peccabat; Et inuen
tum e mihi mandatum quod erat ad uitam datum. hoc ee ad mortem; ue
rum e. quia lex ad uitam data e. sed cum hominem non solum de preteri
to. sed & de futuro peccantem reum fecit. facta e lex data ad uitam.
ee ad mortem; Sed ut dixi peccanti. quia oboedientib; pfec ad uita;
Nam peccatum accepta occasione p mandatum. seduxit me. & p
illud occidit; Peccatum hoc loco. diabolum intellege; qui auctor
peccati e; Hic occasionem inuenit p legem. quomodo cru delitate
suam denece hominis satiaret. Ut quia lex dominata e peccatorib;
homo instinctu eius phibita semp admittens. offenso do. ultionem le
gis incurrer&. ut ab ea que illi p futura data erat damnaretur; Quia
enim inuito illo lex data e. exarsit inuidia aduersus hominem. ut
eo amplius uoluptatib; uitiosis macular&. ne manus eius euader&;
Itaq; lex quidem sca. & mandatum scm et iustum & bonum; Ut
nihil suspitionis aduerse remaner& in lege. Sic illam commendat. ut n
solum iustam hanc. sed et scam & bonam pnunti&; Nam mandatum
legem intellegi. euangelicus sermo testatur; Ait enim; Si uis ad uitam
uenire. serua mandata; Quod ergo bonum e mihi mors e absit;
Uere absit; Unde enim fieri potest. ut quod bonum ee pbatur. mors
intellegatur. Sed peccatum ut appareat peccatum. per bonum mihi

operatum ē mortem; Diabolum ꝑ bonum occasionem dicit accepisse ut ma
lum operaretur homini dum illum seducit ad mortem; Quia ut ea que an
te legem male gesta sunt ꝑ inlecebram cupidinis ꝓbarentur eē peccata et dece
tero uitarentur; Data ē lex manifestata in literis tunc incensus ē satanas per
bonum utiq; uidit enim ꝓuideri homini & inlicita illi suasit ut pro uita
ex lege ei mors proueniret; Quod quidem negligentiae humanae adscriben
dum ē quae sic uigorem naturae suae infirmauit cupiditate peccandi
ut suggestiones aduersarii reprimere non posset; Inimicus tamen quem
in peccato significat ut appareat eē inimicus; Ꝑ legem accepit occasionem
operari homini mortem, dum enim ad inlicita illum suadet apparet eē ini
micus; Quam quam & ante legem mortem homini procurauerit excepta
prima causa adae; Post legem tamen maiores rei poenas apud inferos ubi
mors secunda ē adinuenit; Minus enim criminis ē ante legem manifesta
tam peccasse quam post legem; Ut fiat supra modum ipsum peccatum
peccans ꝑ mandatum; Quid est supra modum quasi datus sit modus delin
quentib; cum peccari non liceat sed dī uerba sunt dicentis; Non sunt com
pleta peccata amor reorum; Ꝑ quod ostendit mensuram eē quandam de
lictorum; Quam cum imple uerint peccatores uita digni minime iudi
centur sicut & pharō; Quia istum modum imple uerat dī uirtutes & signa
in illum ostensa sunt per quae ceteri territi ad emolumenta uitae se exer
cerent ut in mortuo uita discatur; Sed alius modus ē quem tractat apos
tolus; Ut ostendat enim plus peccatum eē sub lege quam fuerat ante le
gem; Supra hunc modum peccatorum ampliorem modum significat
creuisse post legem inuidia & astutia satanae ut ꝓuidentia dī contra
ria fieret homini cum timore legis minime peccare debuerint; Ideo dꝫ
ut inuidiam diaboli uinceret & prouidentiam suam homini ratam face
ret mutauit ordinem mittens saluatorem xp̄m qui et diabolum uin
ceret et statuta dī erga hominem firmaret; Scimus enim quod lex
spiritalis ē; Quō scientib; legem loquitur ideo ait; scimus quia lex spiri

talis ē. Ego aūt carnalis sum uenundatus sub peccato; Legem morsi spirita
lem uocat. que ē data in tabulis. quae quia peccare ꝓhibet. spiritalis ē.
Quippe cum uisibilia & carnalia coli prohibeat. haec adō ad commen
dationem legis pertinent. ne culpa digna putaretur. Quia seueritatem ex
ercuit in peccatores; Hominem aūt carnalem appellat dum peccat; Uen
ditus sub peccato. hoc ē uenditum ēē sub peccato. ex adam qui prior pec
cauit originem trahere. & ꝓprio delicto subiectum fieri peccato. sicut
dicit esaias ꝓpheta; Uenditi estis inquit peccatis ur̄is; Adam enim uen
didit se prior. ac ꝑ hoc omne semen eius subiectum ē peccato; Quam ob
rem infirmum ēē hominem ad ꝑcepta legis seruanda nisi diuinis auxili
is muniatur; Hinc ē unde ait; Lex spiritalis ē; ego aūt carnalis sum uenunda
tus sub peccato; hoc ē. lex firma ē & iusta et caret culpa. Homo aūt fragilis
ē et paterno subiugatus delicto. ut potestate sui uti non possit circa oboe
dientiam legis; Ideo ē ad dī misericordiam confugiendum. ut seueritatē
legis effugiat. & exhoneratus delictis. de cetero dō fauente inimico re
sistat; Quid ē enim subiectum ēē peccato. nisi corpus habere uitio anime
corruptum. cui se inserat peccatum & inpellat hominem quasi captiuū
delictum. ut faciat uoluntatem ei; Hinc dn̄s inter cetera ait; Uenit dia
bolus. & tollit quod seminatum ē in cor illorum. ne salui fiant; Unde
idem apostolus in alia epistola ait; Non ē nobis conluctatio aduersus
carnem et sanguinem. sed aduersus principes & potestates. spiritalia ne
quitiae in celestib; quos satellites constat ēē satane; Nam ante preua
ricationem hominis prius quam se mancipar & morti. non erat his po
testas ad interiora hominis accedere. & cogitationes aduersas inserere;
Unde astitia eius factum ē. ut confabulatione. per serpentem hominē
circumueniret; Post quam aūt circumuenit eum & subiugauit. po
testatem in eum accepit. ut interiorem hominem pulsaret copulans se
menti eius. Ita ut non possit agnoscere quid suum sit in cogitatione.
quid illius nisi respiciat legem; Quod enim operor. non intellego;

Non intellegit quod operatur. quia uidet aliud se p legem scire & aliud age
re; Non enim quod uolo hoc ago. sed quod odi illud facio; Sub iectus pec
cato. facit utiq; qd non uult; Si aut quod odi illud facio. consentio le
gi; Probat legem recte phibere. quando inuitum se hoc facere quod
lex uetat profitetur; & natur e suae dicit ee qd mandat lex. quia qd
extra facit odiosum sibi dicit; Nunc aut iam nego operor illud. sed quod
habitat in me peccatum; Quoniam legem uidit prohiberi quod agit. &
consentit non debere fieri. ac p hoc aliud ee. cuius inpulsu haec agi declarat
idest peccatum; Peccatum aut ideo semp nominat. cum sciatur diabolus
ee cum angelis suis; Quia nisi peccas set primus homo. haec n prouenirent;
ac p hoc peccatum e quod ea oma facit; Scio enim quo non inhabitat
in me. hoc e in carne mea bonum; Non dicit sicut quibusdam uidetur. car
nem malam. sed quod habitat in carne non ee bonum. sed ee peccatum;
Quomodo inhabitat in carne peccatum. cum non sit substantia. sed p
uaricatio boni; Quo primi hominis corpus corruptum e p peccatum. ut
possit dissolui ipsa peccati corruptio p conditionem offensionis. Man &
in corpore robur tenens diuinae scientiae data in adam. quod e signu sententie
diaboli cuius instinctu peccauit; Per id quod ergo facti causa manet. in
habitare dicitur. peccatum in carne; Ad quam diabolus accedit quasi ad su
am legem. & manet quasi in peccato peccatum. quia caro iam peccati e. ut
decipiat hominem suggestionib; malis. ne homo faciat qd precepit lex; Nam
uelle ad iac & mihi; Tam bona adserit quae iub & lex. ut naturaliter sibi pla
cere dicat. & uelit facere; Perficere aut bonum n inuenio; Et placet ergo
quod a lege iubetur. & uoluntas e faciendi. sed ut impleatur potestas et uir
tus de e. Quia sic pressus e potestate peccati. ut n possit ire quo uult. neq;
ualeat contradicere. quia potestatis eius alter e dns; Homo enim iam con
suetudine peccandi grauatur. & facilius succumbit peccato quam legi. qua
scit bona docere; Ac si uelit bonu facere. premit illum consuetudo ad
iutore inimico; Non enim quod uolo facio bonum. sed qd nolo malum

hoc ago; Sepe repetit ut dilucidet; hoc ergo ē quod supra dictum ē. Quia
ut captiuus ꝑ supra dictas causas illud cogitur facere quod uult peccatum;
Si aut̄ quod nolo hoc facio. Iam non ego operor illud. sed quod habitat in me
peccatum; hoc ē quod iam supra iam memorauit; quia pressus & subiuga
tus peccato non suam. sed illius ꝑficit uoluntatem; Num quid quia in uitū
hominem dicit peccare in munis debet uideri a crimine. quia hoc agit quod
non uult. pressus ui potestatis non utiq;; Ipsius enim uitio & desidia haec cep
ta sunt; Quia enim mancipauit se ꝑ ad sensum peccato. iure illius damna
tur; Primum enim suadet. ut uicto iam dominetur; Apostolus aut̄ ut
gratiam dī preferat. haec exponit de quantis malis hominem libera
uerat; Ut quae exitia exadam trahit. quae uero beneficia ꝑ xp̄m con
secutus ē. cui nec lex subuenire potuit demonstrar&; Inuenio igitur le
gem uolenti mihi facere bonum. quia in ē mihi malum; Legem mor si
asserit uoluntati suae dare consensum contra peccatum. quod in carne
habitat. quod aliud cogit facere. quam quod uult homo & lex; Con de
lector enim legi dī secundum interiorem hominem; Animum his oblec
tari dicit. que a lege traduntur; hic ē interior homo. quia non in a
nimo habitat peccatum. sed in carne. Quia ē ex origine carnis pec
cati. & ꝑ traducem fit omnis caro peccati; si enim anima detraduce ē & et ip
sa et in ipsa habitaret; Quia anima magis ad ae peccauit. quam corpus; sed
peccatum anime. corrumpit corpus; In carne ergo habitat peccatum
quasi ad ianuas animae. ut non illam ꝑmittat ire quo uult; In anima aū
si habitaret num quam se cognosceret homo; Nunc aut̄ cognoscit se. et
delectatur legi dī; Uideo aut̄ aliam legem in membris meis repugnantē
legi mentis meae. & captiuum me ducentem in lege peccati. quod est in
membris meis; Duas leges memorat. ex quibus unam in membris suis uide
re se flagitat. Id est in exteriore homine qui ē caro t corpus; haec ē lex
aduersa; Haec repugnans animo. trahens illum captiuum in conditio
nē peccati. ne ultra egrediens inueniat ad sertorem; Alia ē lex mentis

quae est lex mor̄si. uel naturalis quę ē in animo; Haec pressa ē uiolentia pec
cati. Negle gentia quidem sua. quia dum diligit uitia. subiecit se peccato.
ut ipsa consuetudo teneretur captiua; Dominatur enim homini consuetu
do; Quatuor quidem leges nominat. Primam legem spiritalem. quę est
&iam naturalis quae reformata ē p mor̄sen &posita in auctoritate. ipsa ē di
lex; Deinde legem mentis. consentientem legi di; Terciam legem peccati. quam ex
p̄uaricatione primi hominis in membris dicit habitare; Quartam uero
quę in membris uidetur. dum suggerit mala et recedit; Sed hę leges iterate
quatuor uidentur cum sint duae. idest boni et mali; Lex enim mentis. ipsa
ē lex spiritalis. siue mor̄si quę uocatur lex di; Peccati uero lex eadem ē quę
&illa quā in membris dicit uideri. quae contra dicit legi mentis nr̄ae;
Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius. gratia di per
ihm̄ xp̄m dn̄m nr̄m; Infelicem hominem dicit. quia nascitur sub peccato;
Numquid non uere infelix ē homo qui in hanc hereditatem p̄uaricatio
nis successit. hostem secum habens peccatum. p quod ad illum aditum ha
bet satanas; Gradus enim fabricauit adam. per quos ad filios eius expolia
tor ascendit. Nisi clementissimus dn̄s motus misericordia gratiam suam
p xp̄m dedisset. ut releuatum genus hominum. remissione peccatorum
accepta. de cetero possit resipiscere. represso et damnato peccato; Potest
enim exhoneratus malis et purgatus resistere aduersario. potestate re
cepta contra illum dum adiuuatur adō; Hic quasi legem fidei terciam
inducit potiorem quam et gratiam uocat. quae ex lege tamen spiritali
originem habet. quia p hanc liberatus ē homo; Ut quia mor̄ses dedit le
gem. dedit q; et dn̄s. duae dicantur. Una tamen intellegatur. quantum
ad sensum et p uidentiam pertinet; Illa enim initiatrix ē salutis. haec
uero consū matrix; Sed non hanc partem legis dico. quę in neo menus
ē &circumcisione et escis. sed quae ad sacramentum di pertinet &disci
plinam; Gratia ergo di liberatus ē homo de corpore mortis huius; hanc
dicit mortem quam supra ostendit in necem hominis p peccatū inuen

tum apud inferos quae appellatur secunda. Corpus aut mortis e cuncta peccata;
Multa enim unum corpus sunt. singula quasi membra uno auctore inuenta;
Ex quibus homo ereptus gratia di pbabtismum. supra dictam mortem euasit;
Nec enim in carneo corpore positus deeo ipso ereptum se dicere. sed hoc corpus
dixit quod superius pbabtismum & obseruantiam legis destrui significat.
Nam & cum dicit de corpore mortis ostendit aliud corpus ee non mortis;
Igitur ego ipse mente seruio legi di. legem di cum dicit. & mors si significat
legem et xpi; Carne aut legi peccati; Ego ipse. idest qui liberatus sum
de corpore mortis; In corpore e. quomodo liberatus e de corpore mortis
nisi quia liberatus e a cunctis malis; Remissio enim peccatorum. omnia
tollit peccata. liberatus ergo de corpore mortis. gratia di p xpm. mente
uel animo seruio legi di. Carne aut legi peccati. idest diaboli. Qui p sub
iectam sibi carnem. suggestiones malas ingerit anime; Quia ergo duplex
e homo. carne conuersus et animo. legi di mente seruire se dix. quia ani
mus deuotus e do et recuperata sui potestate repugnare potest peccato
quod p carnem operatur; Quia enim caro corrupta e et morti subiecta
quae sic facta erat. ut soci & ate et coniunctione anime non moreretur.
Recepit desideria quorum quasi honorem quondam transfert ad ani
mum. ut & iam ipse degeneretur. sed quia respuit illam mors. gratia
di mente seruio legi di. carne aut legi peccati. sicut dictum e; Iamen
liber animus & in consuetudinem bonam reuocatus. spu sco adiuuan
te malas suggestiones potest spernere; Reddita e enim illi auctoritas
qua audeat resistere inimico; Qui enim iam non e obnoxius. mini
me poterit indagari inuitus; Caro aut quia iudicium non habet
neq; capax e discernendi. e enim bruta natura. non potest inimico aditu
claudere. ne ueniens intro eat. atq; animo contraria suadeat. ac p hoc
carne ait. seruit legi peccati; Cum enim unus homo carne constet & ani
ma. ex illa parte qua sapit do seruit. Ex altera aut qua stolidus e. legi
peccati; Si aut homo in eo qd factus e perdurasset. non e & potestas inimico

ad carnem eius accedere: & animae contraria susurrare; Ut aut totus homo
minime reparatus fuisset gratia xpi ad statum pristinum. sententia obsti
tit data in adam; Iniquum enim erat soluere sententiam iure deprompt
tam. Idcirco manente sententia. prouidentia di remedium inuentum ē ut
rediberetur homini salus quam proprio uitio amiserat; Ut hic sanatus cre
deret. quia aduersarius ei deuictus potentia xpi. n̄ auderet transpunc
ta sententia prime mortis hominem sibi defendere adunato generi ad ae
ne ad prime originis redderetur facturam. Iam totus p manens in mor
talis; Nihil enim nunc damnationis ē his qui sunt in xpo ihu; Uerum
ē quia nulla erit damnatio. horum qui sunt in xpo ihu. legi di sollici
te seruientes; Lex enim sps uitae in xpo ihu. liberauit me a lege peccati
& mortis; Securitatem flagitat homini p gratiam di. ut de suggestionib:
diaboli n̄ sit sollicitus. dū modo spernat illas; Nihil enim homini ob ē
apud mortem secundam; Quia lex fidei. idest sps liberauit hominem a mor
te secunda. damnato peccato. Nec ob ē iam homini quia carni in ē pec
catum. si modo repugnet illi memor auxilii di. Sed & coronandus ē. qui
peccati manentis premit consilia; Magne enim sollertiae ē domestici hos
tis insidias euitare; lex ergo sps uitae. ipsa ē lex fidei. nam & lex mortis. spirita
lis ē quia p hibet peccari. n̄ tamen uitae. quia rtis mortis. peccata remitte
re n̄ potest. ut uiuifice & morituros; Haec uero quia & peccare n̄ uult. & a mor
te reuocat lex sps uitae appellatur. Non p literam constans. sed p spm quia
corde creditur. et sps ē quod creditur; Haec itaq; lex in xpo ihu. hoc ē per
fidem xpi liberat credentem a lege peccati & mortis; Lex peccati ē quam in
membris dicit habitare. quae suadere nititur aduersa; Lex uero mor
tis. mors i lex ē. quia mortificat peccatores; Nam & in alia epistola int
cetera dicit de auctoritate legis; Si ministratio mortis formata in la
pidib; fuit in gloria; n̄ ergo mirandum. si lex spiritalis dicatur. & lex
mortis. Cum & euangelium eodem modo sit; Dicit enim alio loco in
ter cetera; Alius odor uitae ad uitā. Alius odor mortis ad mortem;

Quos enim opinio uirtutum aut rerum gestarum uisus aut auditus attra
hebat ad fidem. his odor uitae erat euangelium; Illis aut quorum sensum
inflammabat facta uirtus ad contradicendum. mortis erat odor p
uaricatio fidei; Una ergo cum sit fides diuersitatem prestat hominib;
sicut & sol cum sit unus. ceram soluit lutum stringit; Qua ergo quis
mente odoratus fuerit fidem. sic pficit & illi; Sed dicitur forte, si eadē
prestat fides quae & lex. cur n̄ & iam ipsa ex parte lex mortis dicatur.
Mortificat enim n̄ credentes; sed non ita ē; Fides enim data ē quae
iustificat confugientes ad se. ut remittat eis quos lex ten & reos. Ut
agentes sub fide. liberi sint a peccato; Nam sub lege agentes. obnoxius;
Qui ergo n̄ oboediunt fidei. n̄ occidentur a fide sed a lege. Quia non ac
cedentes ad fidem. rei tenentur a lege; Ideoq; om̄s qui malo animo
odorantur uerba fidei. remanent in morte; Uideamus nunc quid
inter sit cum dicitur lex spiritalis. & lex sp̄s; hoc inter ē. quia id
circo dicitur lex spiritalis. quia p̄cepta dat. p quae n̄ peccetur;
Quia qui n̄ peccat. spiritalis uocatur. emulus superiorū celestiū;
Lex aut sp̄s ppterea uocatur. quia ds̄ cuius fides ē. sp̄s est; Illic er
go uerba sunt. hic res; Illic quae dī sunt. hic ds̄ ipse; Quia qd̄ inpossi
bile erat legis in quo infirmabatur p carnem. ds̄ filium suum mittens
in similitudinem carnis peccati. de peccato damnauit peccatum in car
ne; Haec dicit. ut babtizatos securos reddat. quia liberati a pecca
to sunt; Quō quod inpossibile erat inquit legis: Cui inpossibile?
Nobis scilicet inpossibile erat mandatum legis implere. Quia subiec
ti eramus peccato. ob hoc ds̄ filium suū misit. in similitudine car
nis peccati; Haec ē similitudo carnis. quia cum adam caro sit
quae & nr̄a. n̄ tamen ita facta in utero ē & nata. sic & caro nr̄a;
Est enim sc̄ificata in utero & nata sine peccato. et neq; ipse in illa
peccauit; Ideo enī uirginalis uterus electus ē ad partū dominicum.
Ut in sc̄itate differt & caro dn̄i. a carne nr̄a; In causa enim similis ē

& non in qualitate peccati substantiae; Propter ea ergo similem dixit. quia de ea
dem substantia carnis non eandem habuit nativitatem. Quia peccato subiectum
n̄ fuit corpus dn̄i. Expiata ē aut̄ ascō spū caro dn̄i ut in tali corpore nasceretur
quale fuit ad ae ante peccatum. Sola tamen sententia manente data in adā;
Misso ergo ds̄ xp̄o. de peccato damnavit peccatum. Hoc ē peccatum. peccato pro
prio damnavit, Xp̄s enim cum a peccato crucifigitur quiē satanas peccavit
peccatum in carne corporis salvatoris; Quo facto damnavit ds̄ peccatum in
carne: Ibi utiq; ubi peccavit. Sicut & in alia epistola ait, Detriumphans illos
in ipso. idest in xp̄o. Nam solet dici de quocumq; damnato; In qua causa dam
natus ē. Respondetur. ut puta in homicidio; Ita & peccatum in carne damna
tum ē. hoc ē in peccato quod admisit in carne; Hoc itaq; peccato reus factus ē
satanas amisit dominium retentarum animarum. ut iam signatos signo cru
cis in qua victus ē. in secunda morte tenere n̄ audeat; Quā obrem ad securita
tem nr̄am haec tractat apostolus; Ut iustificatio legis impleretur in nobis
qui non secundum carnem ambulamus sed secundum sp̄m; Ideo damnatum
dicit peccatum ut impleretur in nobis iustificatio legis datę a morse; Sublati
enim de conditione legis. facti sumus amici eiusdem, Iustificati enim amici le
gis sunt; Quomodo aut̄ impletur in nobis iustificatio. nisi cum datur remissio
omnium peccatorum. Ut sublatis peccatis iustificatus appareat. mente serviens
legi dī. Hoc ē non secundum carnem ambulare: sed secundum sp̄m. Ut devo
tio animi quiē sp̄s non consentiat desiderio peccati. quia p carnem seminat
concupiscentias animę. Quod in ē peccatum, si damnatum ē peccatum.
Quomodo inquit damnatum. Est a salvatore & triplici genere damnatum,
Primo enim loco damnavit peccatum dum n̄ peccavit. dissentiens a peccato.
deinde in cruce peccatum quia peccavit damnatum dicitur; Unde sublata
ē illa auctoritas quasi peccanti. qua detinebat homines in inferno. ppter de
lictum ad ae. ut de cetero in quib; signum crucis ē detinere n̄ audeat; Tercio
damnavit peccatum. dum irrita fecit delicta. remissione peccatorum conces
sa. Cum enim peccator causa admissi peccati damnandus ē & Ignoscens ei

dam nauit in eo peccatum; Itaq; & si nos saluatoris exemplo non peccemus damna
5 mus peccatum; Qui enim secundum carnem sunt quae carnis sunt sapiunt;
Hoc dicit quia suggestioni quae fit per carnem obtemperat quae carnis sunt
sapit; hoc enim illi suaue uidetur quod sequitur. Contra fas appetens usum
et sententiam erroris carnis; In carne enim error mundanus signatur qua
5 eumq; ex parte; Qui uero secundum spm ea quae sunt sps sentiunt; Manifes
tum est quia qui se a carnis desiderijs continet iuxta legem mentis uiuit; hoc enim
5 illi utile uidetur sapere quod conueniat legi; Nam prudentia carnis mors est;
Prudentia carnis peccatum est quod generat mortem; Prudentia enim ideo
dicitur cum res stulta sit quia seculicribus hominibus errores ex uisibilibus
concepti siue in sensu siue in actu contra legem dei prudentia uidetur. Ma
xime quia omnis industria & astutia illorum in eo est ut peccent; Sapere
enim sibi uidentur si istud diligentius curent cum nihil stultius sit quam
peccare; Est & alia prudentia carnis quae mundanis rationibus inflata
negat aliquid fieri quod mundi careat ratione; Unde in Ide & uirginis
partum carnis resurrectionem; Prudentia aut sps uita & pax; Uere
haec est sapientia quae uitam adquirit & pacem; Sequens enim spiritalia
contemptis in lecebris uitae presentis aeternam habebit uitam cum pace
5 Idest sine inquietudine; Ubi enim perturbatio est et poena est; Quo sapientia
5 carnis inimica est dō. Legi enim dei non est subiecta nec enim potest; Non car
nem dixit inimicam sed sapientiam carnis; Idest non substantiam sed ae
tus aut cogitationem siue ad seueratione quae nascitur de errore;
Sapientia ergo carnis est primo in loco aferorum ab hominibus inuenta dispu
tatio deinde uisibilium oblectatio; hec inimica sunt dō. Quia
elementorum dnm & opificem mundi his coequant quae fecit. Astru
entes nihil posse fieri preter quam mundi continet ratio; quam ob
rem negant dm fecisse ut uirgo pareret aut mortuorum corpora
resurgerent. Quia stultum est inquiunt ut ds fecerit ultra quam sa
pit homo. O prudentes mundi qui putant dm non debere aliter

facere quam ab eo facit condita creatura. ut ipse similis creaturis putetur; Sic ceca
ti sunt ne uideant qualem contumeliam dō faciant; Opus enim quod in lau
dem suam predicandam facere dignatus ē. isti uituperantes incredulum et
stultum asserunt. Ac p hoc legi dī hoc studium subiectum eē non potest. quod
in eo exercitatur. ut dī gestis repugnet; Qui enim in carne sunt. dō placere non pos
sunt; Sapientes mundi in carne sunt. quia respicientes mundum. spiritali
sapientiae resistunt / Quia totus mundus caro ē; Omne enim uisibile. car
ni deputatur; Cognata enim sunt carnis. immo elementa carnis; Ideoq; qui
mundanis rebus obtemperat. in carne ē; Uos aūt non estis in carne. sed in spū;
In carne positi. dicuntur non eē in carne. si ad sentientes iohanni apostolo. munda
na non diligant; Sententiā enim homini. sua quasi fingit natura. ut hoc ap
pelletur quod sentit; Si tamen sp̄s dī habitat in uobis; Hoc ideo ambigue dic̄ /
quia in lege inducti. n̄ adhuc p̄fecte [redacted] erant fidei. sed spem in eis
uidebat p̄fectionis; Unde aliquando. quasi p̄fectis loquitur. Aliquando quasi
perfecturis; hoc ē aliquando laudat. aliquando commonet / Ut si secundum
supra memorata uersentur. iuxta legem naturae. in spū eē dicantur / Quia
sp̄s dī in eo habitare non potest. qui carnalia sequitur; Si quis aūt sp̄m
xp̄i non habet. hic non ē eius; Sp̄m dī. nunc sp̄m dicit xp̄i; Quia omā pa
tris. filii sunt. Hoc ergo dicit. quia qui supra dictis erroribus subiectus est
ad xp̄m non p̄tinet; Sp̄m enim eius non habet quem ut filius dī eē
acceperat; Duabus enim ex causis deserit hominem sp̄s scs. cum aut
sensum carnis habet aut gesta; Itaq; per haec ab bonam conuersati
onem compellit; Qua quam uis bonitate dī erigantur homines. o
nerantur tamen filii dī uocati. nisi sic uixerint. ne indigni conces
so nomine uideantur; Corpus quidem mortuum ē p̄pter pec
catum. sp̄s uero uita propter iustificationem; Peccati causa cor
pus mortuum asserit eorum quos deserit sp̄s scs. Nec ad istum. idē
sp̄m necis eorum passionem p̄uenire; Sp̄s enim dī. nescit pecca
re; Ad iustificationem enim datur. ut ad uitorio suo iustificet.

Ergo quia peccare nescit. uita ē; Mori enim non potest. quia ꝑ peccatum mors de
ꝑ hoc sibi peccator oberit. non spūi quem accepit. Nec enim sp̄s erit in causa. qui
uoluit iustificare; Signum enim iustificationis hic ē in homine ut per id quod
inhabitat in homine. iustificatus appareat ēē filius dī; Non enim in ficto homi
ne. neq; in corpore subdito peccatis. potest habitare sp̄s sc̄s. Sicut dic̄ salomon.
Si aut̄ quis denuo carnaliter uiuat. desertus a sp̄u sc̄o. in iniustitia sua morietur.
Corpus aut̄ dicens. totum hominem significat mortuum. peccati causa. Sicut
& a propheta sub uocabulo animae. totus homo significatur. quasi a parte
ad totum; ait enim. Anima quae peccat. ipsa morietur; Numquid sine
corpore? hic corpus ꝑ toto homine posuit ille animam. & alius ꝓpheta
carnem dicendo. totum hominem significauit. ait enim. Uidebit omnis
caro salutare dī; Et quō babtizato datur sp̄s sc̄s. & iam ipsius ēē sp̄s dicitur.
Idcirco cetera hominis ad com [redacted] parationem ei corpus appellauit.
Propter ea quod anima dum peccat. caro dicatur; Hoc enim uocatur. quod
sequitur. sicut sepe iam dixi; Simili modo & dn̄s cum in passione sua diuinitatem
suam minime formidare uell & intellegi. sed hominis ēē mestitiam. ait;
Sp̄s quidem promptus. caro uero infirma; Ut in sp̄u dn̄. In carne uero. ho
minem significaret; Quod si sp̄s eius qui suscitauit ihm̄ a mortuis habitat
in uobis. qui suscitauit ihm̄ a mortuis uiuificabit & mortalia corpora ur̄a ꝓp
ter inhabitantem sp̄m̄ eius in uobis; Ipsum sensum eadem tractat ratione; Cor
pora enim dixit. ꝑ quae homines significat; Et quia supra ꝓpter peccatum
corpus dixit mori morte secunda. hic iterum ꝓpter bonam uitam.
mortalia corpora uiuificari promisit. idest totum hominem; Igitur fr̄s
debitores sumus non carni. ut sc̄dm̄ carnem uiuamus; Rectum & manifesta
ē. non nos ad inuentionem adae qui carnaliter egit obsecundare debere.
qui prior peccans mortem nobis hereditatis titulo dereliquit. Sed legi
xp̄i seruire nos debere. qui nos spiritali ratione a morte supra dicta redemit;
Huic enim sumus debitores. qui nos carnalib; uitiis sordidatos. ꝑ laua crum
sp̄s ablutos iustificauit. et filios dī fecit; Prius enim in carne positi exem

plo adae uiuebamus subiecti peccatis; Nunc uero liberati reddere debemus obsequium redemptori; Quod quidem obsequium n̄ illi utiq; ꝓficit qui nullius eget sed nobis uitam adquirit aeternam; Sic enim diligit nos ut sibi imputet qd̄ nobis promisit; Si enim secundum carnem uixeritis moriemini; Nihil uerius quia si scd̄m adam uixerimus moriemur; Adam enim preuaricans uendidit se peccato carni deputatus; Omne enim peccatum caro ē; Propter quod enī deforis uitia & delicta nascuntur ex sensib; De auditu uisu odoratu uel gustu carni deputantur; Omnis enim cogitatio foris respiciens incurrit delictum; Nam & primi hominis deforis peccatum natum ē; Secundum carnem enim uiuere mors ē; Omnis enim actus carnis extra legem ē; Si aūt spū facta carnis mortificetis uiuetis; Corpus uult lege anime gubernari; Unde ostendit quia si duce scō spū actus et consilia carnis quae huius mundi instigantibus potestatib; concinnantur fuerint repressa ne agendi accipiant potestatem uitam prestari; Mortificari enim dicuntur si cessent. Non sunt enim si cessant quia peccatum non ē si non fiat; Quicumq; enim spū dī aguntur hi filii dī sunt; Hos dicit spū dī agi in quorum actib; consilia principum & potestatum huius mundi non uidentur; In quorum enim uidentur n̄ sunt filii dī sed diaboli; Quia qui de dō natus ē non peccat dicit iohannes apostolus Hoc ē enim quod probat filios dī & diaboli; Unde dn̄s ad iudeos quod male agerent & parricidium cogitarent ait Vos de patre diabolo estis; Non enim accepistis spm̄ seruitutis iterum in timore; Hoc dicit quia accepto spū scō in timore malorum actuum exuti sumus ut de cetero nihil tale agamus unde iterum timeamus; Quia lege data omnes rei sunt constituti; Spm̄ ergo timoris legem dixit quia homines peccati causa in timore constituit lex aūt fidei que in spū adoptionis significatur lex securitatis ē quia a timore nos eruit dum donat peccata Ac ꝑ hoc securos nos fecit ac dicit sps non timoris secundum hunc mundum; Sed accepistis spm̄ adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater; Gratia dī a timore liberati accepimus spm̄ adoptionis filiorum ut considerantes quid eramus & quid dono dī sumus

adepti; Magna cum diligentia uitam nram ordinemus: ne nomen di patris in nobis
iniuriam patiatur; Et ea omia quae euasimus uelut in gran incurramus: Ut
audeamus dicere dō abba: idest pater; Ideoq; cum monet ne accepta fiducia
inmemoriam uertatur; Si enim huic uoci qua dicimus abba pater. dissi
milem uitam exhibeamus iniuriam dō facimus: uocantes eum patrem; Id
circo enim bonitate sua hoc nobis indulsit. quod sup naturam nram e: ut
quod substantia indigni sumus operib; mereamur; Ipse sps testimonium
reddit spū nro. quod sumus filii di; Bene agentibus nobis & hoc ipso ma
nente in nobis spū scō. huic uoci & animo nro quo clamamus in oratione abba
idest pater: Sps di testimonium dat. dum manet in nobis. quō non teme
re dicimus abba pater; Dignam enim uitam huic uoci exhibemus: & hoc ē
testimonium filiorum. sinet ps spm uideamur signum paternum; Si aut
filii & heredes: Heredes quidem di. coheredes aut xpi; Cum ds pater nullo
modo mortuus possit dici. xps aut filius ei mortuus dicatur causa incarna
tionis quidē. ut hic qui mortuus ē. semp uiuentis heres ee dicatur. cum he
redes utiq; non nisi mortuorum sint. sed haec causa humanitatis ñ diuinitatis ē;
Nam apud dn quae apud nos hereditas dicitur. donum ē patris: in filios obo
dientes transfusum; Utrumque uiuentis heres sit; Merito proprio: ñ necessitate
defuncti; Unde & dns in euangelio. non magis humana quam diuina ratione
uiuum uiuentib; substantiam suam partitum ee lic & in parabola significat;
Nec enim parabola absurda ratione componitur; Ut ergo promptos nos ad o
boediendum dō patri faceret. ac spe exhortatur dicens. di nos futuros here
des. coheredes aut xpi; Ut quia magna spes premiū. tanto magis in dō rebus
ppensiores essemus. post ponentes caram mundanorum; Quid sit aut cohe
redem ee filii di. ab apostolo iohanne docemur; Inter cetera enim ait; Scimus
quō cum apparuerit. similes ei erimus; Si tamen compatiamur. ut et simul
glorificemur; Quomodo coheredes xpi fieri possumus declarat dicens. sicō
patiamur. ut & simul glorificemur; Uideamus ergo quid sit compati;
Compati ē psecutiones tolerare. ppter spem futurorum. ait nemq; cru

cifigere cum uitiis & concupiscentiis hoc ē uoluptates et pompas scti spernere; Cum
enim haec omā mortua fuerint apud hominem. crucifigit mundum futu
ri scti. uitam credens. in qua se sperat. coheredem xpi futurum; Existimo enī
quod n̄ sunt condigne passiones huius temporis. ad futuram gloriam quae
reuelabitur in nobis; Exhortatio haec ad superiora ptinet. pquā ostendit
parua ēē quae hic possunt a pfidis inrogari. ad cōparationē decreti muneris
in futuro scto; Propterea ad omā exitia paratos ēē debere. quia magna p his
repromissas premia. ut in tribulatione consoletur se animus & spe crescat;
Nam & quosdam. immo multos scimus. ppresentib; lucris. admodi cum utiq; pro
futuris quā asperos & duros subire labores. & ad quae aliquando. quia ipsa uita
fragilis ē & incerta. puenire n̄ possunt; Nauite pquib; commodis tantis se pro
cellis et tempestatib; credunt. & cum sciant in his magis mortem ante oculos ēē
quā uitam. & milites spe p̄sentis premii cū incerta uictoria sit. in gladios insur
gere n̄ dubitant. Quanto magis p xp̄o patiendum ē: cuius & iā ptelata sunt
nobis beneficia. quia pparuis magnifica. & pro temporalib; ppetua premia
cū gloria pollicetur. Pro xp̄o dicimus pati. cū nobis non illi pficiat qd patimur;
Sed quia ille occasionē querit remunerandi nos. hoc p̄cepit. Ut bonus enī
ut pfusus largitor. causas querit. quomodo donet. aut indignis aut uere
cundis; Deniq; ut ipsa exitia tolerari possint. ipse suggerit uires; Nam ex
pectatio creaturae. reuelationem filiorum di expectat; Quō presentis tem
poris passiones indignas dix̄ ad futuram gloriā. subiecit. quod creatura ex
pectet hoc. ut cōpleatur numerus filiorū di. destinatos ad uitam. Ut tunc de
mum & iam ipsa creatura possit liberari a seruitute corruptionis & cessare
inuitio; Uanitati enim creatura subiectā ē non uoluntaria; In dn̄i & creatoris
potestate posita creatura non utiq; sponte subiectā ē uanitati; Non enim si
bi pderit quod subiectā ē. sed nobis; Quid est ergo in quo uanitati subiectā ē:
nisi quae generat caduca sunt. Operatur enim ut fructus faciat corrup
tibiles; Corruptio ergo. ipsa ē uanitas; omnia enim quae nascuntur
in mundo. infirma caduca et corruptibilia. ac p hoc uana s̄; Uana sunt

enim quia statum suum tenere n̄ possunt; Nam cuncta deformata p̄fluxum
semp̄ in se redeunt confusa in natura; hoc dicit & de his et salomon: Quia
omā hec uanitas. nec discordat ab his dauid dicens; Uerum tam̄ uanitas omīs
homo uiuens; Manducare enim & bibere. et res mundi curare nonne uani
tas ē. & p̄dest tamen ipsa uanitas; proficit enim hominib; natis in mundo. ut
p̄ haec in corporib; exercitati. discant misterium creatoris. ad comparatio
nem enim aeternorum. uana s̄; Nam suo. bona sunt. quippe cum sint neces
saria; Sed p̄pter eum qui subiecit illam in spem; Que ē spes statim subiecit
dicens; Quō & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptele in liberta
tem glorie filiorum dī; quō contradicere n̄ potest creatura conditori
suo. ei causa subiecta ē non sine spe. habet enim in labore posita hoc sola
tium. quō habebit requiem cum crediderint omnes quos scit d̄s credi
turos. quorum & iam causa subiecit; Scimus enim quō omīs creatura
ingemescit & parturit usq; adhuc; Parturire. dolere ē. ipse sensus ē. quia
omnis creatura p̄ cottidianum laborem ingemescit & dolet usq; modo. Usq;
modo tam diu significat. quam diu legitur. Ipsa enim elementa cum solli citu
dine operas suas exhibent; Quia sol & luna non sine labore statuta sibi im
plent spatia. Et sp̄s animalium magno gemitu artatur ad exhibenda seruiti
a; Nam uidemus illa gementia cogi inuita ad laborem; Haec ergo omā expec
tant requiem. ut a seruili opere liberentur; Si aūt haec ē & seruitus quae
ad dm̄ p̄ficeret promerendum. gauderet n̄ doleret creatura; Sed quia nr̄i
causa subiecta ē seruituti corruptionis. dolet; Uidet enim cottidie opera
sua interire; Cottidie enim moritur. & occidit opus eius; Recte ergo do
let. cuius operatio n̄ ad aeternitatem p̄tinet. sed ad corruptionem; Quantū
ergo datur intellegi satis decent̄ saluti sollicita sunt. scientes ad liberatio
nem suam maturius p̄ficere. si modo nos citius agnoscamus auctorem; Haec
itaq; scientes omni cura diligentiaq; nos dignos p̄ beam̄. aliisquoq; ut exēplo
simus. Non nr̄a solum miseratione cōmoti. sed & ei causa dieb; ac noctib; in
iurias patiens ingemescit; Solem̄ enim in alienis causis p̄pensius uigilare;

Non solum autem illa sed & nos qui receptaculum spiritus habemus nos ipsi in nos
met ipsos ingemescimus expectantes redemptionem corporis nri; Post cre
aturam mundanam adiecit & iam nos hoc expectare & ingemescere ad dm
ut hinc liberemur cuncti destinati ad uitam; Quia xpianis mundus hic pelagus est;
Sicut enim mare aduersis exercitatur procellis insilit & tempestatem naui gantib: facit
I ta & saeculum per fidorum conspiratione commotum perturbat fidelium mentes;
E tiamsi diuersitate hoc agit inimicus ut quid primum euitandum sit ignoretur;
N onnunquam deficit unde tribulatio nascatur. Si enim potestas desinit ei aduersam
nos priuatorum mentes exagitat: si & hi cõpescunt p domesticos eiflat incendiu;
E t si hoc positum fuerit arte sua inter ipsos germanos fac discordiam. Ut quatua
uigulis pulsata domus ex aliqua parte sicut ruinam; Propter qd ano exilio principium
fugiendum est hinc xpianis; Exemplũ enim debent sequi sci simeonis qui sciens
bellum hoc gerendum esse trap fidũ in pace dimitti se postulauit; Hoc ẽ qd singuli oran
tes pomnib; oramus ut ueniat regnũ dei; Tunc erit liberatio corporis nri idest
omniũ xpianorum; In corpore enim omis significauit quia sunt alii alterius mẽ
bra; Igitur p hac quae supradicta sunt ostendit quãtum creatura patiat nri
causa. Cũ quando nos quib: obsequium eiꝑficit quidẽ spm adiutorem habe
mus ingemescimus ut hinc liberemur ut p missa ẽ sequamur p mia. Quan
to magis ergo creatura ingemescit quae neq; adiutorem habet spm sem neq;
in sua causa laborat adds to hoc ut ea quae labore suo generat ut in alim
tas seruorum diꝑficiat et ira fas uide & idolis immolari. Unde plus dole & op
tat citius liberari. Sciens hoc adimuriam ꝑficere creatoris. Spe enim salui facti sumus;
Hoc dicit quia sperando quod pmisit dis in xpo nobis meritum fecimus ut li
beremur; Ergo in spe liberati sumus: Quia non aliud futurum putamus
quam gedimus; Spes enim quae uidetur non est spes; Manifestum
ẽ nec spem quae uidetur sed qd non uidetur; Ac hoc speramus premius affi
cienda sunt quia quae ñ uidemus speramus; Nam qd uidet quis quid sperat?
sed si quod ñ uidemus speramus per patientiam expectamus; Dubium non e
a speran quae non uidemur expectantur enim futura; Haec expectatio pati

ctra se; Quae multum meretur ado. ut de die in diem expectans cupiat venire
regnum di. & ñ dubitet quia tardat; Similiter aut & sps adiuuat infir
mitatem nrae orationis; Quo superius ingemescere nos. & pcari liberationem
memorauit. & in dolore positi. aut quae longe futura dicta s. mox fieri uo
lumus. aut cito tolli pquae ad meritu puenimus. & audemur imbecilla ora
tione pcari du illi denegatur affectus. Infirma e enim quia ctra rationem
postulat; Ac pho c infirmitate hanc spu ado nobis adiuuari ostendit; Adiu
uat aut quia quae aut ante petimur qua peti debeant. & sant ctraria
ñ sinet fieri; Nam quid oremus sicut oportet nescimus; Infirmitate ora
tionis nrae ignorantiam significare declarauit; fallimur enim putantes pro
desse quae poscimus cum ñ sint; Denq; eidem apostolo tertio de pcam ut tip
ta tiones abeo cessarent. quia crebre ctra. dictum adhuc est; Sufficit tibi gra
tia mea. nam ut tus in infirmitate pficitur; Idest sic meritu quis conlocat. du in
tribulationib; patiens inuenit; Didicit ergo ctra se e qd petebat; Est & ali
quando supba & stulta petitio. sicut fuit duorum apostolorum iacobi & iohan
nis. quib; incongrua & immensa petentib; dictum e. nescitis quid petatis; Sed ip
se sps postulat pnobis gemitib; inenarrabilib;; Non humanis eloquis postulare
pnobis dicit sps dni. sed more naturae suae; Cum enim qd de do e. do loquit. como
re loquatur necesse e. quo ille loquitur de quo e; Nemo enim cum cane suo alia lin
gua loquitur; Suspendit enim se precib; mris sps datus nobis ut impertiat & imp
udentia manum motu suo operiat. & illa nobis ado petit. quae psint nobis;
Quia aut scrutatur corda. scit quid desideret sps. quia secm dm postulat pscis;
Manifestum e. quia do cum nihil tacitum e. & occultum notum e pcatio omnium spiri
tum quanto magis sps sci. quem usdem utq; sub fruitur e. ut loquitur. ñ ipsi suae
ris. neq; ut angeli. aut sic cetera ex creaturis. sed sicut copetit ei diuinitati; Do ergo
loquitur cum nobis tacere uidet; Quia & uidet cum uideatur. & haec petit quae scit do
placere & nobis pdesse; Tunc sane pnobis intercedit se idem sps. cum scit nos pignorantia
ñ pi ac tantia contraria postulare; Scimus aut quo diligentib; dm oma pcedunt
in bonum. his qui secundum ppositum uocati; Hodie quia sicuti gentes dm & sum pe

rite p̄cati fuerint n̄ illis oberit. q̄a ꝓpositū cordis illoꝝ sciens ds̄ ⁊ igna-
uiā. n̄ illis imputat q̄a aduersa postulant. sed hec annuit que danda sunt
dm̄ amantib;. Vn̄ ⁊ dn̄s in euāgl̄io. Scit aūt inq̄t pat̄ ūr q̄d uob̄ opus sit
ante quā petatis ab eo; Hii ḡ sc̄dm ꝓpositū uocantur. quos credentes
p̄scit ds̄ futuros sibi idoneos. ut ante quā crederent scirent̄; Quos p̄sciuit
⁊ p̄destinauit; Istos quos p̄sciuit futuros deuotos sibi. ipsos elegit ad ꝓmissa
premia capescenda. ut hii qui credere uiderent̄ ⁊ n̄ ꝑmanent in fide cepta.
adeo electi negent̄. q̄a quos ds̄ apud se elegit ꝑmanent. Est enī qui ad tempus
eligitur. sicut saul ⁊ iudas. n̄ de p̄scientia. s̄ de p̄senti iustitia; Conformes
fieri imaginis filii sui; Hoc dic̄. q̄a qui ideo p̄destinant̄. in futurū sc̄dm ut
similes fiant filio dei. sicut supra memoraui; Vt sit ipse primogenitus in
multis fr̄ib;; Recte p̄mogenitus. q̄a ante omnē creaturā n̄ factus s̄ natus est;
A d cuius exemplū ds̄ homines in filios sibi adoptare dignatus est; Est q̄ p̄mo-
genit⁹ in regeneratione sp̄s; Est q̄ p̄mogenit⁹ ex mortuis uicta morte
ascendens in celos; Primogenit⁹ igit̄ in om̄ib; frat̄ noster dicit̄. q̄a homo
dignat⁹ est nasci. Dn̄s uero est. q̄a ds̄ nr̄ ē. sicut ꝓpha yeremias. hic ds̄ nr̄.
Q uos aūt p̄destinauit. illos q̄ uocauit. Vocare ē cogitantē de fide adiuuare.
aut cōpungere eū quē sciat audire. Et quos uocauit. ipsos q̄ iustificauit.
Q uos aūt iustificauit. hos ⁊ magnificauit; Hoc dic̄ q̄d supra. q̄a quos p̄sciuit
ds̄ aptos sibi. ipsi credentes ꝑmanent. q̄a alit̄ fieri n̄ pot̄ nisi quā p̄scit ds̄.
ipsos ⁊ iustificauit. ac ꝑ hoc q̄ magnificauit illos. ut similes fiant filio dī.
D eceteris quos n̄ p̄sciuit ds̄. n̄ ē illi cura in hac grā. q̄a n̄ p̄sciuit illos futuros
idoneos. aut si credant aut eligant̄ ad tēp⁹. q̄a uidentur boni. ne iustitia
cōtempta uideat̄. n̄ ꝑmanent ut magnificent̄. sicut q̄ iudas scarioth. aut
illi septuaginta duo. qui electi post scandalū passi recessesserunt a salua-
tore. Quid ḡ dicem⁹ ad hec? Si ds̄ ꝓ nobis q̄s contra nos? Manifestū ē
q̄a dō nobis testimoniū ꝑhibente. q̄s est qui audeat accusare nos? quando
ipse qui iudex est ante p̄sciuit nos. q̄ idoneos iudicauit? Qui ꝓprio fi-
lio suo n̄ pepercit. s̄ ꝓ nobis om̄ib; tradidit illū. Sic securos nos debere ēē

fidei causa hortat ad dm̄ quasi p̄sciū. ut ante quā ex impiis fideles essem⁹. filiū
suū ꝓ nob̄ morti tradidisse ostendat. Quom̄ n̄ etiā cū illo omīa donauit nobis.
D m̄ olim decreuisse dic̄ remunerandos credentes in xp̄m. Si enī qd̄ mai⁹ ⁊ p̄cipuū
ē p̄stitit nob̄. ut filiū suū uerū ꝗ carissimū traderet ꝓpt̄ nos adhuc impios.
quare n̄ qd̄ min⁹ ē fecisse credat ꝓ nob̄ credentib; sibi. Iam enī parata sunt
credentib; p̄mia. Min⁹ est enī oīa nob̄ cū illo donare. quā nr̄i causa morti
illū tradere. Quis accusabit aduersus electos dī. Neminē audere nec posse
iuditiū ꝗ p̄scientiā dī retractare in nob̄. aptū ē. Quis enī qui possit hec que
ds̄ ꝓbat improbare. cū nemo equalis sit dō. Ds̄ qui iustificat. Hoc in eya est.
quod hic quasi suū ponit. qa nemo ē alius qui arguat qd̄ dō n̄ displicet. Aut
ne forte ds̄ ipse accuset nos. s; n̄ potest quos iustificat accusare. Et qs erit
qui dampnet. xp̄s qui ꝓ uob̄ mortuus ē. immo qui ⁊ resurrexit. ꝗ ē in dexte-
ra dei. qui etiā int̄pellat ꝓ nobis. Dm̄ qa nos iustificat. accusare nos negat.
X p̄m aūt damnare nos n̄ posse. qa eo affectu diligit nos. ut moreret ꝓ nobis.
⁊ resurgens semꝑ causas nr̄as agit apud patrē. Cui⁹ postulatio cōtēpni non
potest. qa in dextera dī ē. hoc ē in honore quo ds̄ ē. ut de dō patre securi. et
xp̄o filio ei⁹ qui iudicaturus ē in fide eoꝝ letem̄. Hinc illud ē qd̄ dicit̄ petro
aplō. Ecce postulauit satanas ut uos uentilaret uelud triticū. Ego aūt roga-
ui pro te ne deficiat fides tua. Hoc g̊ modo int̄pellat ꝓ nobis saluator. Sciens
enī potentiā ꝗ altitudinē aduersarii nr̄i. cū se cōmouerit aduersus nos. si n̄
ei assentiam⁹. saluator int̄pellat ꝓ nob̄ ne aliqd uiolent̄ p̄sūmat circa nos.
ut arceatur insolentia ei⁹. Hac causa tn̄ dicit̄ fili⁹ int̄pellare. cū ipse agat
totū. ⁊ equalis sit dō patri. ut qa unus dicit̄ ds̄. ne pat̄ aut fili⁹ singlaris uel
unicus putet̄ (t̄tare) ad ꝑsonaꝝ distinctionē sic loqt̄ scriptura ut ꝗ filiū n̄ dispa-
rē tradat. ꝗ patrē. qa pat̄ ē. ⁊ quia ab ipso sunt omīa preferat. Quis nos
sepabit a caritate xp̄i. Hoc ē qs nos auertere poterit a dilectione xi. qui
nobis tam magna ꝗ innumera p̄stitit benefitia. Tribulatio. s; n̄ facit.
qa dilectionē firmi xp̄iani nulla uincunt tormēta. Amantis enī plus
incitat̄ caritas. si eū cui⁹ sensit benefitia ꝓhibeat̄ amare. Dū enī putat se

inmerita eius seminare. suscitat benefitia. An angustia? an persecutio? an
fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Sicut scriptum est. Quia propter te morte
afficimur tota die. aestimati sumus uelud oues occisionis. Sed in his omnibus
superamus propter eum qui dilexit nos. Hoc scriptum est in psalmo quadagesimo tertio.
Manifestum est ergo quia haec omnia quae numerat exitia. tribulationes. pressuras. et
mortes. non possunt conferri uel comparari caritati xpi quam seminauit in nobis. Mul-
to enim maiora habemus eius benefitia. quam haec sunt omnia quae uidentur aduersa.
Si enim morimur pro illo quod grauius uidetur in his. et ille mortuus est pro nobis. sed ille
ut prodesset nobis. nostra autem mors non illi proficit sed nobis. Temporalem enim uitam repen-
dimus. ut nobis rependat aeternam. Et quid mirum si serui moriantur pro bono domino.
quando dominus mortuus est pro seruis. et malis. Vincunt ergo benefitia. et exhor-
tantur animum ad perseuerandum pro eo qui dilexit nos. Confido enim quia neque mors. Fi-
dutia ista de sponsione xpi est. qua promisit in tribulatione adiuuare dicatam sibi fidem.
Neque uita. neque angelus. neque uirtus. neque altitudo. neque profundum. neque presentia. neque futu-
ra. neque alia creatura. poterit nos separare a caritate dei quae est in xpo ihesu domino nostro.
Haec sunt omnia quae ad abductionem nostram a diabolo inferuntur. Quae idcirco memo-
rat. ut muniat nos. ut si aduenerint. confidentes de spe et auxiliis xpi. arma-
ti fide aduersus haec repugnemus. Quid enim si mors inlata fuerit? non ne lucrum est
maximum occasionem inuenire qua cicius eatur in regnum promissum? Neque si presens
uita promissa nobis fuerit dignitate munita. debebit nos auertere ab spe et
beneficiis xpi. quem scimus non solum in futuro sed in presenti quia proderit nobis. Nec quidem si
angelus se ostendat nobis ad seducendos nos sub ornatus falatiis patris sui dia-
boli. preualere debebit aduersus nos. cum sciamus xpo ut magni conscilii an-
gelo nichil preponendum. Neque si uirtus ab aliquo facta fuerit. sicut dicitur a simo-
ne mago. qui dicitur in aera sursum ut populo xpi scandalum esset uolasse. fidem
nostram debebit minuere. scientium saluatorem nube famulante suscepturum.
ascendisse super omnes celos. Nec si se nobis ostendat in altitudinem. de qua dicit
idem apostolus. An ignoratis altitudinem satane? ab euocatione domini ihesu debebit
auferre. quem scimus missum esse de celo. ut terrena spiritalibus sotiaret. Neque si per

fantasiā qua seducere meditat̄ ꝓfundū nob̄ ostendat horrore mirandū. quo territi forte succūbam⁹ illi. nec sic dignū ē ut xp̄o fidē frangamus. quē scim⁹ nr̄i causa in profundū terre descendisse. & uicta morte genus hominū liberasse. Neq; si futura nobis spondeat quę ꝓmisit euę. assensū dabim⁹ illi. discreti a xp̄o quē uirtute & natura deū credim⁹ ⁊ scimus. Nec si arte & subtilitate astutię suę aliā creaturā fingat ad horā. sicut finxerunt iamnes & mambres palam pharahonis. cōueniens ē ut per hęc adō creatore uero nos reuocet. quē ñ ignoramus per xp̄m filiū suū creaturā cōdidisse in ęternū existentē. Quibusdam uidetur aliā creaturā dixisse de idolis. ⁊ ñ ē uerū. q̄a hanc debuit significare quā sub admiratione seductionis uidetur fingere satanas.

Nam quis seducatur fideliū ab his aq̄b; recessit manifesto errore. ⁊ ⁊ illa meditat̄ & fingit. ꝑ quę etiā electos possit seducere. Nulla sunt ḡ quę nos possint a caritate dī separare quę est in xp̄o ih̄u. Ds̄ enī in xp̄o caritatē suā nobis ostendit. dū tradidit illū pro nobis.

Veritatē dico in xp̄o ñ mentior. testimoniū michi reddente cōscientia mea in sp̄ū scō. quia tristitia ē m̄ magna & continuus dolor cordi meo. Optabā enī anathema eē ego ipse a xp̄o ꝓ fr̄ib; meis cognatis secundū carnē qui sunt israelite. Q̄m̄ sup̄ius contra iudęos loqui uidet̄. qui ex lege iustificari se putant. nunc ut uotū suū & affectū circa eos ostendat. teste conscientia in xp̄o ih̄u ⁊ in sp̄ū scō dicit se loq. ut ñ uelut inimico eoꝝ fides haberi ñ possit. Id circo xp̄m ⁊ sp̄m scm̄ quos nichil latet testes dat. quoꝝ testimoniū rep̄bari ñ potest. qui testimoniū ꝑhibent ap̄lo. dū cōmendant eū uirtute signoꝝ quę faciebant ꝑ illū. Quia enī tam ingens p̄sidiū xp̄i. & p̄cipuā caritatē circa genus humanū ostendit. ⁊ dignationē ei⁹ gloriosā. & in mortalia p̄mia repromissa. ac ꝑ hoc dolet genus suū qd̄ ē sedm̄ carnē. q̄a incredulitate sua hoc perhenni ⁊ salutari benefitio se priuarūt.

Ergo optabā ait. ñ opto. quia scit fieri ñ posse ut tam honestum

membrũ nullo precedente uitio. absciderẽt a corpore xp̃iano.
Affectũ tam̃ ꝗ dilectionẽ circa genus suũ ostendit. Quoꝝ adoptio
est filioꝝ. Juste dolere se probat quando ostendit quod laudẽ ge-
neris eoꝝ. q̃a olim filii adoptati. effectũ et gratiã dei patris in
irritũ deduxerunt. Adiecit adhuc. et ut alios dolere pro his
faciat dicens. Et gloriã. et testamenta. et legis cõstitutio. ꝗ obsequũ.
ꝗ promissa. quoꝝ patres. et ex quib; xp̃s secundũ carnẽ. qui ẽ
sup̃ omnia benedictus deus in secula. amen. Tanta preconia
nobilitatis et dignitatis generis iudeoꝝ et promissionũ enume-
rat. ut omnib; dolorẽ pro his incutiat. Quia ñ recipiendo

saluatorē. prerogatiuā patrū et ꝓmissionis meritū ꝑdiderunt.
peiores gentib; facti. qui pri qa sine dō erant. abominabant habun-
danti. Propensius enī malū ē dignitatē ꝑdidisse. quā ñ habuis-
se. Interea de saluatore dicit. qui ē sup omīa ds benedict in se-
cula aōm. Quando enī nulla paterni nominis fit mentio. & de
cristo ē sermo. non potest differri ne deus dicatur. Frequenter
enim scriptura propter unius dei professionem si de patre
loquit deo. adiungit filiū. deū patrē uocat. et filiū dnm.

unus dī pfessionem. sicde dō patre loquitur. dō & adiungit filium: Dm̄ uocat patrem. &
filium dm̄; Siquis aut non putat de xpo dictum quē dī. de ꝑsona de qua dictum
aestimat; De patre enim dō. hoc loco mentio facta non ē; Sed quid mirum. in hoc lo
co xpm̄ dm̄ sup omā. apta uoce loqui. de quo alia in epistola hunc sensum tali ser
mone firmauit dicens. Ut in nomine ihū omne genu flectatur. celestiū. terrest
riū & infernorum. Haec omā. sup quae dī. xpī sē; Neq; enī exceptis his. aliqua.
ut ñ sup omā dī. xpī sit; nec poterit genu flecti ab omni creatura. nisi dō; Denq; io
hannes apls inscius cū angelum uellet adorare audiuit. abeo. ne feceris. quō con
seruus tuus sum. dm̄ inquit adora; Nec dīs utiq; adorari separaretur. nisi qua dī sē.
Siquo minus usur passe dicendus ē & peccasse. qd absit; Cum ipse diabolū increpans.
dm̄ dm̄ adorandū & ipsi soli seruiendum ostendit; Nihil ergo ꝑ iudicatur dō patri.
cū adoratur xpī ut dī. quia cū soli dō seruiendū dicatur. seruitur & xpo; Dicit enim
alio loco. qui mihi seruit xpo. placet dō; Quid ergo sup ē. nisi ut pater dī. & filius dī.
& nihil omino uanus dī credatur. Utrq; enim siue patrem quis adoret siue filium.
unum dm̄ dic adorare. & seruire patri aut filio. uni dō seruitū exhibetur; Nulla
igitur discretio ē. quia qui adorat filium. adorat & patrem; & qui seruit patri. ser
uit & filio; & ut sine adulatione di tatis huius confessionem ē doceret. In conclusi
one posuit amen. hoc ē uerum. Ut xpm̄ dm̄ sup omā. inuentum ostenderet be
nedictum in sēcla; Non aut excidit uerbum dī. Ne excidit uerbum dī dicentis. In
isaac uocabitur tibi sem̄. idest hoc euenit inquit. qd dixit dī. futurū. utq̄ hi dice
rent semen ē abrahae. qui filii eius. sēdm carnem; Sed isti qui fidem accipe
rent ꝑ quam natus ē isaac refor mandam tēpore xpī. Non iā speciale. sed genera
le. utqd abrahā credidit de isaac. isti crederent de dō et xpo. quia natus ē dīfi
lius. ad salutē humani generis redimēdum; Neq; enī omēs qui sunt existi hi.
israhelitae. neq; qui sem̄ sunt abrahae omēs filii. sed in isaac uocabit tibi sem̄;
Hoc ē qd multi intelligi. ñ iā ideo dignos ē omēs. quia filii abrahae. sed illos ē dig
nos. qui filii ꝑmissionis sī. idest quos ꝑ sent dī. ꝑmissionē suā suscepturos. siue ex
ēlēcti siue exercitib; hi enī digni dici israhelitae. idest uidentes dm̄ qui credunt;
Nā de isaac utq; omēs hi filii abrahae; Quia omnis ꝑ pago generis iudeorū ex

abraham p isaac ē. ac per hoc reliqui filii non sunt dicendi abrahe; abraham enim credens
isaac accepit ppter fidem quia credidit dō. In quo misteriū futurae fidei designatum ē
ut illi cent frs isaac qui eandem fidem haberent in qua isaac natus ē. Quia isaac in tipo
saluatoris natus ē ex pmissione. Ut qui crediderit xpm ihm pmissum ēē abrahe hic sit
filius abrahe. fr uero isaac, dictum ē ergo abrahae quia in semine tuo benedicent oms
gentes. qd utiq; in isaac factum non ē. sed in eo qui in isaac pmissus ē abrahe qui ē xps.
In quo oms gentes benedicunt credentes; Ceteri ergo iudei filii s carnis dum pmissio
ne priuantur; Nec deputari possunt merito abrahe qui fidem n secuntur. p quā dig
nus extitit abraham; Idest n qui filii carnis his filii di. sed qui filii pmissionis aesti
mantur in semine; Aptum ē quia n possunt dici filii carnis filii di. Hi enim ex cupis
centia carnis natis. Isti uō ex fide spiritalit. scdm qd pmissum ē abrahe. ut hi aestima
rentur semen ēē qui crederent; Promissionis enim uerbum hoc ē. ad hoc tempus ue
niam & habebit sara filium; hoc in genesi habetur. Ut qd p figuratū in xpo ē. ut futu
rus xps pmitteretur filius abrahae. In quo pmissionis uerbum impleretur ut in xpo
benedicerentur oms gentes terrae; Quando enim pmissio facta ē abrahe & audiuit
quia in semine tuo benedicent oms gentes terrae. Xps utiq; illi pmissus ē ex tradu
ce isaac in quo hoc impletū uidemus. N solum aut haec idē sara sed & rebecca ex uno
concubitu habens isaac patre nro. Non tantum ergo sara in tipo dic generasse isaac sed
& rebeccam uxorem isaac; Sed alia causa ē in isaac alia in iacob & esau; Quia isaac
in figura saluatoris natus ē. Iacob uō & esau duorū populorum habent tipum idē
credentiū & n credentiū; Ut cū ex uno sint diuisi s tamen. In singulis enī & gen significat
Ut hi unius generis dicant. qui in causa fidei unum s l pfidiae; Unus enī significatur in
multis n p traducem carnis sed p cōmunē causā. Quia & ex esau iacob filii dicendis &
iacob esau imputandi s filii. Nec enī quia iacob laudat. oms ex eo nati filii ei merito dicen
dis. aut quia esau displicet. oms ex ei origine repbis. Cū uideamus & de iacob traduce
natos. factos pfidos. & de esau fideles. & dō caros. Nā quia de iacob multis pfidi dubium
n ē; Oms enī iudei n credentes. aut credentes ex eo habent originē; Et quia de esau s bo
ni & fideles pbati iob qui ē ex filiis esau quintus ab abrahā hoc ē nepos esau; Nam cū nati
n dū fuissent aut aliquid egissent bonū l malū ut scdm electionē ppositum di maneret n ex eo

perib; sed ex uocante dicitur ē. quia maior seruiet minori sicut scriptum ē. Iacob dilexi esau odio
habui; Hoc in mala chia habetur. p̄scientia dī flagitat inhis causis quia ñ aliud potest euenire quā nouit dī futurum; Sciendum enim quod unusquisq; illorū futurus erit dū. hic erit dignus quia erit minor & qui maior erit indignus; Unū elegit p̄scientia & alterū spreuit.
E t in illo quē elegit, ppositum dī manet quia aliud ñ potest euenire quā sciet & ppositum in
illo ut saluetur dignus sit & in illo quē spreuit similiter modo manet ppositū qd ppositum
de illo quia indignus erit hoc quasi p̄scius ñ p̄sonarū acceptor. Nam nemini nem dānat
antequā peccet & nullum coronat antequā uincat; Hoc pertinet ad causam
iudeorū qui sibi prerogatiuam defendunt qd filii sunt abrahae; Apostolus autē
consolatur se ut quia dixerat dolorem habere se cordis continuo causam incre
dulitatis illorum quorum adoptio erat filiorum & legis constitutio. & ex quibus
xp̄s saluator sicut & ipse ait. quia salus ex iudeis ē. Inuentata lege inuenit quia
non omnes qui ex israhel credituri sunt. Neq; qui dicuntur filii abrahe omnes abra
hae filios dicendos sicut supra memoratum; Minuit ergo dolorem suum. Inue
niens olim p̄dictum. quod non essent omnes credituri. Ut his solis doleat. qui p
mundum in incredulitate laborant. Possunt tamen credere. quod ex subiec
tis apetit. Incredulis tamen p̄dictis non ualde dolendum. quia non sunt p̄disti
nati ad uitam. Praescientia enim dī olim hos non saluandos decreuit. Qui sem
plangat eum qui olim mortuus habetur. sed subintrantibus gentibus quę sine
dō prius erant ex salutē quam illi p̄diderunt accipientib; exsuscitatur dolor. sed interim
quia ipsi sibi p̄dationis causa fuerunt; Presciuit itaq; dī male illos uoluntatis futuros n
illos habuit in numero bonorum. Quam uis dicat saluator illis septuaginta duob;
discipulis quos elegerat secunda classe. qui a illo p̄ea recesserunt. nominauit
scriptas in celo sed hoc ppter iustitiam. Quia hoc iustum ut unicuiq; p merito respondea
tur. quia enim boni erant electi ad ministerium & erant scripta nomina eorū in celo
ppter iustitiam sicut dixi; Secundum p̄scientiam uero in numero erant malorū; Deiusti
tia enim dī iudicat non de p̄scientia; Unde & moysi dicit. si quis peccauerit a me de
leam eum de libro meo. Ut secūm iustitiam iudicis tunc uideat deleri cū peccat. Iuxta pre
scientiam uero nūquam in libro uitę fuisse; Hinc & ipse iohannes dehauisnodiat; Ex

nobis exierunt sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis p̃ mansissent utiq; nobiscum.

Hoc nō per sonarum acceptio in prescientia dī; prescientia enim nō. qua definitum habet
qualis unius cuiusq; futura uoluntas erit. In qua mansurus sē. per quam autem dam
netur aut coronetur; Deinq; quos scit in bono mansuros. frequenter ante fuerunt
mali. et quos scit malos p̃ mansuros. aliquotiens prius fuerunt boni; Unde cessat que
rela qua dispsonarum acceptor nonē; Nam & saul et iudas scarioth ante fue
runt boni. dicente scriptura de saul; Erat uir bonus & non erat illo melior in fi
lius israel; & de iuda scarioth. dicit petrus apostolus; Qui sortitus sē sortem
ministerii huius insignis & p̃digus faciendis; Quomodo igitur ministe
rium salutare sortaretur nisi esset bonus; In sorte enim dī iudicium fuit
dignum illum fuisse tempore quo electus est. sicut illi septuaginta
duo quos supra memoraui; Hinc est. unde & iudas post malitiam ad missum scelus penitentia motus laqueo uitam finiuit; Nonenim potest ma
liquo omne bonum penitus obliterari; Quippe cum natura non possit immuta
ri sed uoluntas non in omnibus tamen causis qua remanet immutata quodus
tamen sit creatori; Quid ergo dicemus. numquid iniquitas apud dm̄. absit
Quia enim unum diligit & alterum odit. numquid ait iniquus sē. non plane: sed
iustus; Scit enim quid faciat. & nec retro tardum ē. eius iudicium; Hoc in malachi
propheta habetur. Iacob dilexi. esau uero odio habui; hoc iam de iudicio dicit.
Non prius de prescientia ait. quia maior seruiet minori. Sicut & de prescien
tia pharonem damnauit. sciens non correcturum. Apostolum uero paulum elegit p̃ sequentem. prescius itaq; quod futurus esset bonus; Hunc er
go preuenit ante tempus quia necessarius erat. Et pharaonem ante futu
rum iudicium damnauit. ut crederetur iudicaturus; Moysi enim dicit;
Miserebor cui misero. & misericordiam prestabo cui misericordiam p̃
stitero; Ergo miserebor inquit cui cuius misericordiam ero. hoc ē cui misere
bor. cuius prescius eram quod misericordiam daturus eē. sciens con uer
surum illum & p̃ mansurum apud me; Et misericordiam prestabo. cui mi
sericordiam prestitero; Id est a misericordiam dabo quem presciu post ero

rem rectocorde reuersurum ad me; hoc est dare illi cuidandum non est; Neq;
non dare illi cuidandum est; Cum uocet quem sciat obaudire; Illum aut
non uocet quem sciat minime obaudire. Uocare est aut conpungere ad re
cipiendam fidem; Igitur non uolentis neq; currentis sed miserentis est
di; Recte quia non in uoluntate petentis sed in dantis arbitrio
debet esse quod poscitur. an enim dandum sit. dantis debet iu
dicio pensari. Nam saul peccans cum petisset ueniam & non ac
cepit. at contra dauid peccans & ignosci sibi ueniam postu
lans consecutus e; Ex hoc utiq; dantis di & non dantis iudiciu
sequendum est quia non iuste iudicat qui omnes saluos uult
manente iustitia; Inspector enim cordis scit petentem. an hac
mente poscat ut mereatur accipere. & quamuis periculosu
sit iudicium di discernere. tamen propter diffidentes ut
mens eorum medelam consequi possit. ne putent iudicium
di iniustum. dicentes. unum uocat. alterum neglegit.
Sic arbitrantes excusari posse damnandos. Rebus istud po
tius probemus quam uerbis; Ubi enim rerum gestaru
exempla sunt nemo audet queri. nec aliquam excusa
tionem obtendere; Duo fuerunt. dauid & saul; Requi
ramus historias qualis unusquisq; eorum reperiatur post
iudicium di. Ut si saul bene se egisse post quam mise
ricordiam non accepit probetur. Iniustum quod ab
sit di iudicium arbitremur; Aut si dauid accepta
misericordia. dm contempsisse inueniatur. an in eo
mansert in quo misericordiam consecutus est. et
utatur dispendio; Uterq; necessitatem passus est
regni; Et quanta fuit necessitas dauid ut filius eius
uellet illum regno priuare. In qua necessitate flens
nudo pede iter faciebat ut fugeret rex & dux populi di;

Intantum humiliatus ut & in faciem sibi seruo suo maledicenti non responderet. ut per patientiam dm̄ sibi propitium faceret. per quem regnum sibi credidit reseruari.

Saul aut̄ nec in tali necessitate inuentus; Quia maius malum est intestinum bellum quam externum; Insuper furens quia semel & iterum non sit auditus cum esset indignus. nec in prece perstitit ut meritum sibi faceret quo eēt dignus; Sed inpatiens et de dī iudicio indignatus ab idolis quae prius uelut nullius momenti damnauerat auxilium requisiuit; Ecce iustum esse iudicium prescientie dī & iam nolentibus manifestum est;

Dicit enim scriptura pharaoni. quia in hoc ipso te seruaui. ut ostendam in te uirtutem meam. & ut adnuntietur nomen meum in uniuersam terram;

Alii codices sic habent. ad hoc te suscitaui ut ostendam in te uirtutem meam; Siue seruaui siue suscitaui. unus est sensus; Hoc enim dicit. quia cum pharao quod nomen regium erat apud aegiptios sicut & apud romanos reges augusti appellabantur;

Hic ergo pharao cum tantis malis esset reus ut uiuere non deberet. numquam futurus bonus nese aut merito uiuere. aut dm̄ quem sepe fallendum censebat. ad uindictam dandam inpotentem putaret. audiuit adō; Ad hoc te seruaui. ut ostendam in te uirtutem meam & ut adnuntietur nomen meum in uniuersam terram;

Ut in hoc cetere gentes addiscerent non esse alium dm̄. preter

hunc qui iu de orum erat. & fac tus est xpi a no rum.
Quamuis & illi xpiani fuerint & nos nunc simus iudei
propter iudam ex quo xps est scdm carnem;
Quia iudei uiteres sperando futurum xpm redemp
torem xpiani erant; Nam raab meretrix dicit
ex ploratoribus missis aiesu naue qui pri us auxes
di ce ba tur. audi te sunt hic uir tu tes et plage
quae fac te sunt in aegipto a dō uestro et con ter riti sunt
nimis timent enim a facie uestra. ad hoc ergo ser uatus pharao.
ut multa signa et plagae ostenderentur in illum quasi iam
mor tuum; Suscitatus autem dictus est quia cum apud dm
mor tuus esset. modicum tempus accepit ut uiuere ui de
retur; Ut esset in cuius poenam. & uaria tor men to rum
ge ne ra usq; ad mor tem omnes qui sine dō erant. metu
ter riti. hunc solum dm esse cum ad mi ratione maxi
ma fate rentur. a quo hae uin dicte sunt;
Hoc & iam genere antiqui medici in hominibus mor te
dignis uel mortis sententiam con se cutis. requi rebant
quo mo do pro dessent uiuis quae in homine latebant
a per tis his cognoscerent cau sas egri tu di nis. ut
poena mori entis pro ficiat ad sa lutem ui uentis;
Igitur cui uult ds misere tur et quem uult indurat
Dicis itaq; mihi. ex per sona contra di centis lo qui tur
qui quasi putet dm ne glecta iustitia alicui gratio
sum. ut unum e duobus paribus accipiat. alterum
respuat; hoc est unum con pun gat ut cre dat
alterum in du rat ne credat;
Cui quidem ex auc toritate respondit. ser ua
ta tamen iustitia ex supra memorata pscientia dicens;

Quid adhuc queritur. uoluntati enim eius quis resistit. Primum
dicit. quia resisti ei non potest. est enim potentissimus ultra
omnes; Deinde quia ds omnium est & parens. et ideo nulli
male uult; Quae fecit enim incolomes uult manere;
Nec enim competit ei ut iniustus sit cuius beni uolentia
tanta apparet. ut non solum faceret esse quae non erant
uerum ea ipsa uita aeterna donaret & gloria;
Ut opus eius aliquid maiestatis eius simile haberet;
Qui ergo tam prouidus et bonus est ambigi non debet
quia iustus est; O homo tu quis es qui respondeas dō;
Magna est inquit indignitas et presumptio. hominem
respondere in aduersis dō;
Iniquum iusto. malum bono. Imperitum perfecto. In
firmum fortissimo. Corruptibilem incorrupto. Mor
talem in mortali. Seruum nequam dnō. Creaturam con
ditori; Numquid dicit figmentum ei qui se finxit. quid me
fecisti sic; Hoc de esaia propheta est. quod hic quasi pro
prium ponit per quod ostendit contra auctorem opus eius
queri non posse; In potestate enim auctoris est qualem
uelit condere creaturam; An non habet potestatem figu
lus luti ex eadem massa facere aliud quidem uas in honorē
aliud uero ad contumeliam; Manifestum ē uasa aliqua fieri
ad honorē quae ad usus honesta sint necessaria. alia uero ad c̄
tumeliam quae stru mento sint culinarū; Unius tamen cē substantiae
sed differre uoluntate opificis in honorē; Ita & ds cum oms ex uno atq;
eadem massa simus in substantia & cuncti peccatores. alii miseret.
& alterum despicit n̄ sine iustitia. In figulo enim sola uoluntas ē.
In dō aūt uoluntas cum iustitia; Scit enim cuius debeat mi
sereri. sicut supra memoraui; Quo si uolens ds ostendere

iram & manifestare potentiam suam in multa sustinuit patientia ire pre
paratis in interitum. Ipse sensus est quia uoluntate & longanimitate di
que est patientia. preparantur ad paenam. Diu enim expectati conuer
ti noluerunt. Adeo ergo expectati sunt. ut inexcusabiles deperirent.
Sciuit enim ds̄ hos non credituros. Et ut ostenderet diuitias glorie sue
in uasis misericordie que preparauit ad gloriam. Patientia & longani
mitas dī ipsa est. que sicut malos preparat ad interitum. Ita & bonos
preparat ad coronam. Boni enim sunt in quibus spes fidei est. Omnes enim
sustinet. sciens exitus singulorum. Ac p hoc paciencia est que illos qui ex
malis corriguntur. aut in bono p̄seuerantes sunt. p̄parati ad gloriam
Diuicie aut̄ glorie sunt dignitas multiplex p̄parata credentibus. Cos
aut̄ qui ex bonis fiunt mali. & incepto p̄durant. preparat ad interitum.
Hoc est aut̄ manifestare potenciā suam in multa paciencia. Quia cum pu
tatur non uindicaturus quia diu dissimulat. cum coeperit uindicare. ap
parebit ei potentia. Quia cū possit statim uindicare diu sustinuit. ut
perfidi queri n̄ possint damnati. Preparare est aū. unumquēq;
prescire quid futurus est. Quos & uocauit nos n̄ solum ex iudeis
sed & iam ex gentibus. Hos quos uocauit. preparauit ad gloriam.
Siue eos quippe erant. siue illos qui longe. sciens permansuros in fide.
Sicut in oseae dic̄. Uocabo non plebē meam plebem meam & non di
lectam dilectam. Erit enī in loco ubi uocabuntur non plebs mea
ibi uocabuntur filii dī uiui. Apertum est istud de gentibus esse
predictum. quia prius non erant plebs dī. postea autem ad oprobriū
iudeorum. misericordiam accipientes uocate sunt plebs dī.
Et qui ante dilecti non erant. abdicatis iudeis adoptati in filios & di
lecti sunt. Ut in loco ubi non uocabuntur plebs dī ibi uocarentur
filii dī uiui. Prius enim nusquam uocabantur filii dī nisi in iudea.
Hoc est in hierosolimis ubi domus dī erat. Sicut dicit in psalmo septuage
simo quinto. Notus in iudea ds̄. Postea autem in pph̄ea zacharia.

ponam inquid herusalem in omnibus gentibus. Quia ubi que futuri erant
filii dei. & domus dei in omnibus locis que est eclesia. Hinc dns ait iudeis quia
tolletur a uobis regnum & dabitur genti facienti fructus eius. Esaias
autem clamat pro israhel. Hoc dicit. quia esaias clamat pro his qui credunt
in xpm. Hi enim uere sunt israhelite sicut dic dns ad nathanahel.
Ecce uere israhelita in quo dolus non est. Si fuerit numerus filiorum isra
hel tamquam harena maris. reliquiae saluae fient. Recedentibus iudeis
a merito & promissione patrum. dum illa non recipiunt. hi reliqui sunt qui cre
dendo in fide promissionis patribus facte persistunt. A lege enim recedunt.
qui in eum quem lex solum ad salutem sufficere promisit non credunt.
Igitur apostate habentur. necesse est quidum xpm non recipiunt rei sunt
uiolate legis. De maxima itaq: multitudine solos credentes dicit saluari
quos prescit ds. Uerbum enim consummans. & breuians in aequitate.
quia uerbum breuiatum faci & dns super terram. Saluari hos promittit.
quos reliquos dicit per uerbum quod iuste definiens breuiauit dns super terram.
Conuenit enim ut in solo nomine conditoris. consequatur salutem
creatura hoc est per fidem. Quia sublatis omnibus. neomeniis. & sabbato.
& circumcisione. & lege escarum. & oblationibus pecorum. sola fides
posita est ad salutem que ad breuiata ex lege est. Quia quod in fide est.
in lege habetur. quasi principale legis. dicente sauatore. Deme enim
scripsit moyses. Ad breuiata ergo lege reliqui iudeorum saluantur.
Ceteri uero saluari non possunt quia per finitionem dei spernunt. per quam
gen humanum saluari decreuit. Et sicut predixit esaias. nisi dns saba
hot reliquisset nobis semen. sicut sodoma fuissemus & sicut gomorra
similes fuissemus. Hoc semen quod de omnib: solum relictum & reserua
tum dicit. ad reformationem generis humani. xps est. & doctrina est. sic & ipse
dicit. Semen est uerbum dei. Hoc ergo nobis solum promissum sublatisque oneri
erant legis. reliquit ad redemptionem. ut data remissione peccatorum.
non puniretur a lege. sic perit sodoma. Saluatorem ergo relictum

nobis dicit · adsuffragium uite · quem lex prestare non potuit · que ab initio di
decreuit · Quippe ea quod solus sine peccato inuenitur deuicto huma
ni generis hoste · omnium peccata delere · hoc et in apocalipsi habetur ·
Quia nemo aut dignus inuentus est · siue in celo siue in terra · qui aperire et
librum et signaculum eius solueret · nisi saluator qui uicit mortem · Hoc ergo est semen
quod olim pmissum reseruatum est · ut iam fructificaret · quando omnium
tam iudeorum quam gentilium peccata repleta erant · Fructus autem est
indulgentia peccatorum · Nisi enim xps fuisset reseruatus · que iden ea sem
dicit · quia ipsum reparatum est genus hominum · Inter sic pgenies abinhe
eo quod peccatis obnoxiuerant · et lex eis pdesse non potuit · Idcirco hunc
sequendum doceat · qui presidium contulit uite · Qui dicit ergo dicemus · quod
gente que non sectabantur · iustitiam comprehenderunt · iustitiam · iustitiam
autem que ex fide est · Quo iustitia est in lege · quae credita est in mundo · que ipsi habe
pecant · idcirco gentes non habere iustitiam dicit compendiose · quam iuda
magistri dinoscitur · sed ea iustitia que ex fide est xpi · Do enim hac uera
iustitia est et permanens · si agnoscatur · Quidem et tam iustum quam ceg
noscere dm patrem ex quo sunt omnia · et xpm filium eius · per que sunt omnia ·
Prima ergo hac iustitiae agnoscere creatorem · deinde custodire que prepe ·
Gentes ergo qui prius non habebant iustitiam · id est lege quae creator restituo
mum habebat · Clemente xpo inuenerunt iustitia sup abundantem
plus quam scribarum et pharisaeorum · Quaeritur iure quod minus se non sectabantur
iustitiam · comprehenderunt post ea quod manifeste · Iudaeorum in lege posui
quipsicere magis debuerant · deteriorauerunt · Nam si ibi secundo
lege iustitiae · in lege iustitiae non peruenit · Per fecio legis fidelem · qui
gentes adprehenderunt · iam legem implere uidentur · Iudaeorum di per
mudiam saluator nondum · iustitiam que in lege mandata est · uidentur
id est sabbatum · circumcisione · et cetera · in lege non peruenerunt · hoc est lege
non fecerunt · et quomodo fecerunt legem rerum in lege · hic enim impleta lege
qui per legem moysi peruenit ad fidem xpi · Quare quia non ex fide · sed

quasi ex operibus. Spernentes enim fidem que sicut dixi perfectio legis
ex operibus legis iustificari se dicebant. Idest per sabbatum neomenias
circumcisionem &c. In memores scripture dicentis quia iustus ex fide
Iustitia autem legis idcirco dicitur quia iusto iudicio dei. hec iudeis data sunt
propter duriam cordis illorum. Ut si mustelam forte quis mortuam calcasset
aut tetigisset aliquod morticinum aut si surex in vas ruisset immundum
diceretur. Quod magna cum sollicitudine obseruantes ex quacumque
causa incurrebant. immundi essent. Si autem sanguis mustele pauimentum maculasset. non leui cura expiandum erat. et ut a cibis melioribus
abstinerent. Sabbatum uero & circumcisio propriam habuerunt
iustitiam tempore suo. quia in figura data sunt. Hoc dominus per ezechiel
prophetam ostendit interce & era dicens. Propter ea dedi illis precepta non
bona. quia erant inreuerentes & infidi. In aduentu autem xpi qui salutare donum erat daturus per heremiam predicat dicens. Dabo illis testamentum nouum non quale dedi patribus illorum. Hoc testamentum legem uocat in quam non peruenerunt. sicut supra memorauimus.
Nam cum gentibus que crediderant hanc sarcinam obseruationis iudei credentes uellent inponere. tunc apostolos petrus ait. Quid inponitis
iugum super ceruicem fratrum. quod neque nos neque patres nostri
portare potuerunt. A tempore enim xpi indulgentia data est
promissa in lege. Ait enim esaias propheta. ueniat ex sion qui eripiat
& auertat impietatem a bia cob. Et hoc illis a me testamentum
cum abstulero peccata eorum. hoc est nouum testamentum
promissum a domino in xpo. Offenderunt in lapidem offensionis sicut
scriptum est ecce pono in sion lapidem offensionis & petram scandali & qui
crediderit in illum non confundetur. hoc in esaia habetur. Multorum relatione compertum est. in petra uel lapide xpm esse significatum.
Danihel autem propheta lapidem hunc dicit qui abscisus a monte sine manibus
percussit & comminuit omnia regna. & repleuit omnem terram. Quod

euidenter de xpo dictum est. Et in lege petra de qua fluxerunt aque xps
est apellatus. Petra autem inquid erat xps. Et petrus apostolus inter
cetera ad iudeos ait. Hic est lapis qui reprobatus est a uobis edificantibus.
Offensio ergo posita in sion xps est. Sion uero altitudo est siue ciuitas ipsa
hierusalem. quae propter notitiam dei non in merito excelsa dicta est.
In qua saluator a deo patre suo positus predicator offensio factus est
iudeis. dum se filium dei predicat. natus de spiritu sancto ex muliere. Per
corpus autem eius scandalum passi sunt et dicebant. Nonne mater
et fratres eius apud nos sunt. quomodo hic dicit quia de caelo descendi
Nolebant enim uerba gestis comparare ut per inde agnoscerent non absur
dum esse quod dicebat de celo se descendisse. Quasi corpus operaretur
et non deus latens. operibus tamen se prodens in corpore. Petra ergo hec.
scandalum est iudeis et offensio. Quae petra sine dubio corpus intel
litur saluatoris. Haec excisa sine manibus. propter ea quia sine uiro
de sancto spiritu facta de uirgine est. Fratres uoluntas quidem cordis mei
et ope sed oratio fit ad deum pro illis in salutem. Testimonium enim perhibeo
illis quod emulationem dei habent. sed non secundum agnitionem.
Quomodo a lege eos uult auferre credentes. quia uelamen est iudeis.
Ne quo hoc odio iudaismi facere uideretur. ostendit affectum suum
circa illos. et legi dat multum. sed doc et tempus iam seruande legis
non esse. Ac per hoc prouidere se illi uelle testatur. si modo audiant illum.
ac probent non esse suum inimicum. Quando et testimonium perhibet
illis nobilitatis et traditionis paternae. Ignorantes enim dei iusti
titiam et suam querentes constituere. iustitie dei non sunt subiecti. Per
ignorantiam dicit non illos credisse in xpm. Emulationem quidem dei
habentes sed uoluntatem et consilium eius nescientes. Contra deum agebant
quem se defendere testabantur. De his dicit. qui non mali uolentia
et inuidia sed errore xpm non receperunt. Quibus et petrus apostolus
dicit. Scio fratres quia per ignorantiam gessistis hoc malum sicut et prin

cipes uri. Ignorantes enim hunc ee xpm quem promiserat ds alterum ex
pectandum dicebant. Huic iustitias suas quas ex lege habebant ante
ponentes: qui est di iustitia in fide. Iustitia enim ipse est quia quod promiserat
ds in ipso impleuit. Finis enim legis xps ad iustitiam omni credenti.
hoc dicit quia perfectionem legis habet qui credit in xpm. Cum enim nullus
iustificaretur et lege. quia nemo implebat legem nisi qui sperat et in pro
misso xpo. fides posita e que ceder et perfectionem legis. Ut omnibus preter
missis fides satis facer et pro tota lege et prophetis. Moises enim scripsit iusti
tiam quae ex lege est quia qui fecerit eam homo uiuet in eis. hoc dicit. quia
iustitia legis in ysi. reos illos non faciebat ad tempus si seruaretur. Id est.
uiuebant faciendo legem. Debitores enim erant. hoc dictum e in numeris
et in leuitico. Que autem ex fide e iustitia sic dicit ne dixeris in corde tuo
quis ascendit in celum. hoc in deutero nomio dictum est quod hic inter
pretatur in xpo dicens. hoc est deducere. Aud quis descendit in abyssum.
Id est xpm ex mortuis reducere. hoc proprium apostoli e. Itaque iustitiam
hanc dicit esse fidei si non dubitetur de spe di quae in xpo e ne diffidens dicat
quis potuit ascendere in celum. Quia ideo passus e ut expoliatis inferis
uirtute patris deuicta morte resurgens cum animabus ereptis in celum
ascenderet. Omnis enim quicumque uiso saluatore apud inferos speraui
de illo salutem liberatus est. Petro apostolo hoc testante dicit enim.
Quia et mortuis predicatus e. Quid de his ergo in corde suo non dubitat
iustificatus e ex fide. Ex lege autem iustificari timor facit. Timet
enim legem quia uidet illam poenam inferre peccantibus. Ideo
non magna iustitia legis est nec meritum collocat apud dm sed
ad presens. Fides autem quia incredulis stultitia e. mercedem ha
bet apud dm. de quo quod non uidetur speratur. Sed quid dicit
scriptura prope e uerbum in ore tuo et in corde tuo. hoc scrip
tum e in deutero nomio. Quia non e longe ab animo nostro
uel ore. quod nobis dicitur ut credamus. Quamuis enim oculis

non udeatur. a natura tamen animorum & loquendi ratione. non discordat
quod credimus. Impia enim natura iniquitatis uelut semina quæ auditu & uolun
tate exculta fructificant testimonium creaturis. Hoc est uerbum fidei
quod predicamus. Nullum opus dicit legis sed solam fidem dandam in eau
xpi. Quasi confitearis in ore tuo dnm ihm et credideris in corde tuo quod ds
illum suscitauit a mortuis saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam.
ore confessio fit in salutem. Quæq superius locutus est hic illa manifes
tauit. hanc esse regulam fidei. credere dnm esse ihm. et non erubescere
ptem. Qua ds illum ex mortuis reducens. deduxit me de uiuo cum eor
pore unde uenerat meamque dus. ne deuiarat sententiam meam angelicam di
cente Multi inquit ex principibus crediderunt mihi sed palam non ptite
bantur ppter iudeos. Maluerunt enim gloriam hominum magis quam glo
riam dei. Dicit enim scriptura peccatum omnis qui credit in illum non confundetur.
Cum ergo coeperint fieri omnium rerum indice & confusa commenta uel dogma
ta in confusione deduci tunc in xpm credente et ipsi habitum uidentes om
nibus manifestabunt. Qua quod credidit uerum esse & prudens quod putabatur
stultum. Aspicient enim inter cæteros sese solos gloriosos & prudentes. Qui estimati
fuerant contemptibiles & stulti. Illic est enim uera gloria ubi remuneratio & con
dempnatio. Non enim distinctio iudei & greci. Generaliter omnes au confundi
ppter diffidentiam dei aut sublimari causa credulitatis. Qui sine xpo apud dm
nulla salus est. Immo poenae aut mors. Nec enim iudeos commendare poterit
prerogatiua patrum aut legislatio. quum meritum & pmissione patrum non rece
perint. Gentes autem nullum habent testimonium quod sed in carne comen
dentur nisi credant in xpm. Nam idem dns omnium diues in omnib. quotquot
uocant illum. Manifestum est ad omnes hoc pertinere siue iudeos siue grecos
qui sine inuocatione dni xpi ne mo uiuit apud dm. Cuergo dns omnium sit.
consentiente petro apostolo & dicente. Hic est inquit omnium dns. Diues
tam non est nisi in his qui inuocant illum quia ipsi accipient remunerationem.
Perfidis uero non est diues quia participes non sunt bonorum eius. Neque

cū accipient quod datur ū illum non crediderunt. Tamen non dicit dm
dum credentib. sed inuocantib. illū. Ut post quā credidit non desinat
eum id postulare quod a dno sēper doctus est postulandū. Quia ne ange
lo lucis dicit ppt aduersarium qua subdit & uersutus ē sēper orandū ēē.
Credentibus aūt sola datur remissio peccatorū. Sequitur autem ut peib
dedtur liber & ur amalo & possit consequi quod prius dr rotuco de angi
lorribus. Omnis enī quicumque inuocauerit nom dni saluus erit.
In mi chea dictū est. Ipse dr quia sus ē moysi chē non mihi dns est hic est
filius dī. Quia deo & angelus & dr esse dictus ē ut non ipse esse & aque sunt
omnia putar & ur. sed hic ēē pque sunt omnia. Ut ad ed pruear quia dr
dictus ē quod unus sum pater & filius. Angelus aūt ad hoc quia nuncius
p nunciē salutis ē missus a patre. Et missus ideo dicitur ut non ipse pater
credatur sed a deo genitus. Ideo q: quicumq: inuocauerit nom dni saluus
erit. Hoc sensu & moyses locutus ē. Quicumq: aut non audierit pphetam illum, ex
terminabitur de plebe. Si ipse est omnium dns: ipse inuocatur a seruis. Et qua
uerus ē. aduenit. Quomodo ergo inuocabunt: in quem non crediderunt.
Certe ex po non credunt uidei ipsi qui ed credtib. Hoc sequitur supra dicta.
Quia prius credendum ē: ut sic fiducia postulandi. Aut quomodo credent ei
quē non audierunt: Apertum ē non posse credere illi: cui obedientia denegatur.
Quomodo aūt audient sine predicante. Nec hoc obscurum est: quia qui predi
canti resistit: auctorem ei non recipit. Aut quomodo predicabunt nisi mittantur:
Neq: istud recipit questionē. Quia non erant uere apti: nisi a po mittantur:
nec potuerunt predicare: sine auctore. Nulla enim hi signa aut tum per
hibent testimonium. Sicut scriptum ē: Quā speciosi pedes euangelizan
tium pacem: euangelizantiū bona. Hoc pphetia dicit naum. Pedes
dicendo: aduentum significat apostolorum: circumeuntium mundum & reg
nūdi aduentare p̄ dicantium. Aduentus enim ipsorū illuminabat
homines uia ostendens qua ur in pace ad dm. Quam primum
iohannes baptista uenerat p̄parare. Hac parent ad qua festinant

credentes in xpm. Denique scs symeon quia in mundo discor
dia e laetus in ortu saluatoris. Nunc ait dne dimittis seruum tuum
in pace. Quia regnum di pax e. Omnia enim amputata discor
dia omnes uni do genu flectant. Denique hierusale superior
ciuitas pacis interpretatur quae est mater nra. Sed non omnes
obediunt euangelio. Verum est quia quamuis in lustretur mundus splendore
discipline dnice sunt tamen qui repugnent qui lumen tenebras uocant. Horum
enim sic errore acies obtunsa e meritis ut nec ueri luminis recipiant splendorem.
Quos accusat euuangelium dicens lux in tenebris luce et tenebre eam non comprehenderunt.
Isaias enim dicit dne quis credidit auditui nro. Hoc est quis cre
didit que audiuimus abs te et loquimur. Firmauit iudeos ee pphetico ex
emplo contra dictores euuangeliee ueritatis. Lex enim iudeos increpat quia
sic fuit apud ueteres ita et nunc e. Hunc enim numerum non tangit qui fidem
non recipit. Ergo fides ex auditu auditus aut per uerbum di. Manifestum e quia
nisi dicatur aliquid nec audiri potest nec credi. Sed dico numquid non audi
erunt. Hoc est audierunt et credere noluerunt. Quamuis enim fides
ex auditu sit sunt tamen qui audientes non credunt. Audiunt enim
et non intellegunt quia mali uolentia obcaecatum est cor illorum.
In omnem terram exiit sonus eorum et usque ad fines orbis terrae uerba illorum.
Usque adeo predicationem di a iudeis auditam ee testatur ut etiam imple
tum imple orbe diuina ad nuntiatione pnunciet. Ipsa enim fabrica mun
di pdicat creatorem. Quod enim psalmigraphus de creatura dixit hoc apostolus
de euangelistis. Quia ubique audita e et peruenit in omne locum pdicatio
nominis xpi. Ubi enim presentia hominis pdicantis defuit sonus tamen et fama
peruenit sicut peruenerat opinio facturam uirtutum in egypto ad omnes ge
tes. Teste ra ab mer et rice. Si enim in omne locum peruenit non potuerunt non
audire iudei apostolicam pdicationem ut nemo ex his excusatus sit a crimine
diffidentie. Sed dico numquid israhel non cognouit. Hoc est cognouit ne
quia supra dicta testimonia genus israhel incredulitatis causa arguit

cum dolore de omnib; israhelitib; queri uidetur. Non negat israhel cogno
uisse & assecutum esse quod illi promissum fuerat in lege. Sed eum qui spiritu magis
israhel est quam carne quem & deus prescierat crediturum. Omnes enim audierunt
& non omnes crediderunt. Ideo primus moyses dicit in cantico deuteronomii
ego ad emulationem uos adducam in non gentem in gentem insipientem in iram
uos mittam. Indignantis uerba sunt propter quod semper diffidentes inuenti
sunt iudei. Et omnib; malis unam adsignat generationem & causam. Dum presentes
increpat ibidem tangit magis futuros ad quos hec pertinent. Omnium enim
horum una damnatio est si permanent in diffidentia. Emulatio ergo illis data est
inuidentie dum uident gentem que prius quasi ne deo fuit sensu bruta erat
deum suum apellare qui fuerat iudeorum. Et donum illis promissum se adsecutam
per quam zelum passi iracundia discenderentur ut malitie & incredulitatis sue
mercedes exsoluerent. Nulla enim res sic consumit hominem sicut zelus.
Quem ideo deus ultorem posuit incredulitatis quia graue peccatum est. Nam
semper in ira missi excruciantur quando audiunt legem & prophetas ad
nos pertinere qui in xpm credimus. Esaias audet & dicit palam factus sum
non querentibus me & inuentus sum inter eos qui me non interrogabant.
Quoniam spiritu uerbis moysi usus est de exclusione iudeorum ad hoc quoque esaie
prophete exemplum subdidit ut de eius persecutione apertius docet & deum
expulsis iudeis ultro gentib; gratiam obtulisse ad obprobrium & necem iudeorum.
Haec enim esaias ex persona xpi testatur. Ad israhel autem quod dicitur. Tota
die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem.
Hic israhel carnalis est. hoc est abrahe filii sed non secundum fidem. Nam israhel
uerus & spiritalis est. qui credendo uidit deum. Tota die semper significat.
Tota die semper significat. Semper enim recti sunt propter ea increpantur non credi
turi ut sciant quia ipsi sibi causa sunt perditionis. Potest hoc & de saluatore accipi
qui in cruce extensis manib; interfitientium eum peccatum arguit. Causa enim illa
clamat sceleratum facinus iudeorum. Superius quod ausus sit dicere esaias de his
qui dei fuerunt inimici ostendit hos amicos futuros. Et eos qui israhelite dicebant

tur ꝓpter quod inobedientes erant ut unum eos abscindos. Dico igitur nūquid
repulit dī hereditatem suā? absit. Quia populū israhel incredulum ostendit
non repulisse dīn hereditatem suam quam pre scuit. Idest filios habrahae.
quos fideles sibi futuros scit. Nec enim p̄mitteret eis regnum. si sciret nullum
ex his credituru. Heredes ergo dni iuxta legem. filii sunt abrahae. sed
credentes. Nunc ergo israhelita sum. ex semine abrahae tribu benjamin.
Exemplo suo doc& partē israhel saluatā quā p̄scit dī saluandā aut adhoc posse
saluari. Et parte israhel ppt iugem diffidentiam perditioni deputatam
Non reppulit dī plebem suā quā presciit. hoc est quod dicit saluator. pater
quos dedisti mihi custodiui & nemo ex his perit nisi filius perditionis. Ita & hi
quos presciit dī credituros nemo ex his a promissione repulsus est. Qui sic fuerunt est
sicut presciit dī futuros. Annetens in helia quid dicit scriptura quomodo po
tulat dīn contra israhel. dne ppha& tuos occiderū altaria tua effoderunt &
ego relictus sum solus & querunt animā meā. sed quid dicit illi responsum
diuinum. Reliqui mihi septē milia uirorum qui non curuauerū genua ante baal.
Apertissime hec ostendit eū non solum heliā remansisse qui deuotus dō non ad
orauerit idola sed & multos qui fide dī p̄manserunt sicut & ex iudeis non pau
ci credidерunt. Huic rei & historia congruit quia multi per spelunca occultati
ppt achab regē samarie & zezabel uxorē eius. Qui pseudo ppha& credentes di
. ppha& persequebantur. & populum ad idolatria hortabatur. Sic igitur & in
hoc tēpore reliqui secundum electionē gratie salue facti s. Hoc est tria inquit
& nunc hi remanserunt in legis p̄missione recedentib; multis quos ante presciit dī.
Qui eū susceperunt. xpm quasi in lege p̄missum. hi in lege steterunt. Qui eū
illū non receperunt a lege recesserunt. Ideo credentes reliqui dicuntur.
Hoc est remanentes in lege. Si autē gratia iam non ex operib: Manifestum est
quia gratia donum dī est non debita mercēs operib: sed gratuita ratione miserior
dia hominiuenente concessa. Alioquin gratia iā non ē gratia. Verū est quasi
mercēs ē non ē gratia. Sed quia mercēs non ē sine dubio gratia est. Qui aut iā
dare peccatib: non ē aliud quā gratia. & his qui non re quirē sed offerū illis

ut credant. Duplex ergo gratia est quia hoc competit deo qui abundat misericordia
ut et requirat quos gratis curet. Quid ergo quod querebat israhel hoc non est
consecutus electio autem consecuta est. Israhelitae incarnales sunt qui ex ope
ribus legis iustificari se putantes non sunt adepti ut iusti essent per fidem apud deum.
Preterea cum omnes rei sunt per legem. Quia maledictus omnis qui non perseverat
in omnibus que scripta sunt in libro legis ut faciant ea. Qui autem per fidem iustificari se
crediderunt consecuti sunt electionem ut iustificati filii dei fierent memores scripture
dicentis quia iustus ex fide vivit id est non ex lege. Ceteri vero excecati sunt
sicut scriptum est. Hoc subiectum in esaia legitur. Dedit illis deus spiritum compunc
tioni soculo ut non videant et aures ut non audiant usque in hodiernum diem.
Et david dicit. Fiat mensa eorum in laqueum et in captionem et in scandalum
et in retributionem illis. Obscurentur oculi eorum ut non videant et dor
sum illorum semper incurva. Ideo mensam maledicit malorum quia illic solent
decipi innocentes. Dolo enim vocantur ad convivium ut perimantur.
Quia sic et ammon filius david deceptus est a fratre suo absalon. Et malig
nus olofernis per epulum scam iudit putavit se posse decipere. Et in men
sa scelerati herodis se vierunt maligni in capud iohannis pp et c. Unus sen
sus est duorum pph et arum de huiusmodi hominibus qui ab initio infidi et repug
nantes inventi sunt hostes bonorum. Sed aliqui illorum emendati sunt et correc
ti lac et tarde. Quidam vero in pertinacia manentes severitatem scientie non eva
serunt in pp et vium curvati hoc est excecati ne decreto possent veritatis viam
aspicere quam malivolentia aspernati fuerant declinantes ab ea et ad salutis
gratiam pervenire. Qui enim cum intellexisset credere noluit id debet
consequi quod vult ne de cetero possit fidem recipere et salvari. Exem
pla igitur supradicta pph et arum duplicem continet sensum. Duobus enim
modis decretas sunt et scripta. Duo et enim genera hominum hic continentur.
Unum est quod malivolentie sue causa excecatur in sempiternum ne salvetur.
Sunt enim pessime voluntatis usque adeo ut intellegentes dicant se nescire
quod audiunt. Denique dicebant de salvatore. Quid est quod dicit

nescimus quid loquitur. Quidem auditis demonium habet et insanit.
Alia autem pars quae uere israhelem contra dicebat illis. Haec uerba non sunt
demonium habentis. Numquid demonium potest oculos aperire. Et dum
inuident ergo saluatori nolebant uideri intellegere que uidebant. Ut dum
a legis peritis et phariseis non intellegi uidetur res absurdas et que extra legem
essent loqui putaretur. Que res et iam alios a fide posset auertere. Unde
audiunt a saluatore uos habetis clauem scientie et neque uos intratis neque
alios sinitis introire. Quis enim non leuium sed paulo grauiorum legis pe
ritorum et phariseorum consilium et sententiam non sequeretur. Et qui uideren
tur legis defensores. Denique his qui uere israhelite sunt. Numquid aliquis
ex principibus credidit in illum ut inde iusti uiderentur non credidisse
simultos conspirationis sue sotios fecisse. Quia quod a paucis defenditur
sol et non probatum uideri. Ideo excecatis ne dec et ero possent saluari et cre
dere. In uoluntate ergo sua adiuti sunt ut quo scientes uerum dicebant
esse falsum. Dec et ero non intellegerent quod est uerum ut uerum haberent
falsum quod uolebant. Alterum gens est quod cum iustitias legis sectatur
iustitiam xpi non recipit. Ex quo iam non per inuidiam male uoluntatis
hoc agit sed errore emulando traditionem patrum cecantur ad tempus.
Quia cum deberent magnalibus xpi addiscere hunc non posse fallere
cuius tam magnifica uirtus in rebus gestis apparere et predicationem et testamento
nouo promisso per prophetas comparare. Et exinde profiteri hunc esse qui promissus
est neglegentes contra dominum et hominibus ad sentientes inuentis. Propterea
ergo cecantur ut ammiscentibus ad promissionem eorum ipsa emulatione dum
inuident gentibus reuertantur ad fidem dei. Dico ergo numquid sic of
fenderunt ut caderent absit. Hoc dicit quod supra memoraui quia
non sic diffiderunt ut numquam iam crederent. Id est non ita propter in propri
tatem suam cecatis ut curari non possent sicut et diabolum legimus cecidisse.
Dicente esaia propheta. Quomodo cecidit de celo lucifer casum apostasium
significauit. Non ergo hos sic offendisse dicit ut caderent sed offensionis

sue causa ad tempus obtunsos. Sed illorum delictū saluus gentib: ut
illos emulentur. hoc est quod dixit: quia ꝓpt̄ peccatum illorū salus
gentib: data est. Quia enī donum dī recusauerunt iudei translatum
hoc ad gentes ē ut emulatione zeli accensi iudei conuerterunt ad xp̄m
zelantes ꝓmissionem patrum. Quod si delictū illorū diuitie sunt mun
di & deminutio eorum diuitie gentiū quanto magis plenitudo illorum.
Manifestū est quia si delictum illorū ꝓfuit mundo: dum horū dispendio
plures hab & bonos: quia multo plures sunt gentes quā iudei & diminutio
eorum. Quod est damnum ꝓmissionis diuitie gentium ꝑ id quod lucra
tis̄ uitam aeternam. Quanto magis plenitudo eorum. Apertū est
quia magis diues erit mundus hominib: bonis si & hi qui cecatis̄ conuertan
tur: ex magna enī parte saluabitur mundus. Mundo homines signifi
cantur sicut dictum ē de saluatore: ecce totus mundus habuit post illum.
Uobis enī dico gentib: quādiu quidem ego sum gentium apostolus: ministerium
meum glorificabo si quomodo emuler carnē meā ut saluos faciā aliquos ex
illis. Ostendit gentibus quo affectu diligat iudeos. Nam ministeriū
suum quo apostolus gentiū est honorificat: si ꝓpt̄ affectū generis sui data
opera. & iam iudeos adquirat ad fidem. Honorificentior enī fi & si & illos
ad quos non missus ē lucre & ur ad uitam. Patrib: enī in laudem maximā
erit: si fr̄s inuenerit qui perierant. Si enī amissio eorum reconciliatio
est mundi que est assumptio nisi uita ex mortuis. Hoc dicit: quia si non
credentibus iudeis gentes reconciliate s̄ dō: ad incrementū mundi circa
fidem xp̄i. Que erit in hac parte & quanta plenitudo salutis: si adsuman
tur & iudei ad fidem xp̄i nisi ut ex mortuis uiuifice & ur mundus in homi
nib: Quia ergo ꝓfectus ē: danda dicit opera ut credant. Quō cecitatis
obtunsio tempore compensati delicti aufertur: ut uoluntatis sue recipi
ant librum arbitrium. Quod si delibatio sc̄a est & massa. Manifestū
est quia quod unius substantie est unum ē: ac per hoc: non potest deli
batio sc̄a esse & massa immunda. Delibatio enī de massa est. Ideo que

ostendit non posse indignos dici ad fidem hos quorum iam pras adep
tis fidem. Quia si pras iudeorum credidit cur non et alia pras posse crede
re dicatur. Et si radix sca et rami. Immutatis uerbis eadem repetit
ut sensum suum commendet dominus exemplis. Quod si aliqui ex ramis fratis.
Id est si aliqui non crediderunt ex eis ex cista promissione. Tu autem cum esses
oleaster insertus es in illos et sotius factus es radicis oliue. Hoc significat quia
non credentibus multis iudeis gentes insite sunt per fidem in spem promissio
nis ut dolori esset iudeis. Sed non iuxta legem agriculture qui bonum
surculum inserunt in non bonam arborem. Ideo oleastrum dicit insertum
ut fructum surculus radicis adferat sotius effectus. Noli gloriari aduer
sus ramos. Hoc est noli gaudere in incredulitate illorum. Displicet enim dominus
si quis exultet in malis alterius sicut dixit salomon. Nec enim causa gentium
abiectis sed quia non crediderunt occasionem dederunt ut predicaretur gen
tibus. Quod si tu gloriaris non tu radicem portas sed radix te. Id est si te
extuleris super illos in quorum insertus radicem es insultes generi quod te ut
ex malo bonus esses suscepit nec stabis si illud per quod stas destrues.
Dicis itaque fracti sunt rami ut ego inserar. Ex persona gentilis creden
tis loquitur qui exultandum putat in casu iudeorum diffidentium dicens.
Illorum reprobatio locum fecit gentilibus. Sed non sunt reprobati ad dominum
ut gentes intrarent sed se ipsos reprobos fecerunt spernentes donum dei
unde occasionem dederunt gentibus ad salutem. Quam extollentiam
reprimi uult ut magis saluti congaudeatur non egritudini insulte
tur. Facile enim decipitur qui gaudet alienis malis. Bene id est
recte dicis quia fratis ramis insertus es sed incredulitate fractis. Hoc est
non propter te sed suo uitio. Qua illis diffidentibus emulationem tu uocatus es ad sa
lutem. Ideo gratias agere debes dono dei per xpm. Non illis insultare sed pe
tere si malum illorum tibi contulit salutem ut et ipsi redeant ad originem.
Tunc placebis domino qui tui misertus est. Ideo enim te aduocauit ut per tuam
emulationem reducere et illos ad gratiam. Tu autem fides stas.

Quia iudei per diffidentiam lapsi sunt. hos fide dicit stare. Quia cum prius per fidem
causa iacerent credendo stare coeperunt. Noli altum sapere sed time.
Idest noli superbus esse. sed cave ne et tu offendas. Si enim deus naturalibus ramis non
pepercit. ne forte nec tibi parcat. Verum est quia si illos qui prorogativa pa
trum dignitosi erant. quibus etiam facta promissio est ad deum. in filios adoptati
incredulitatis causa excecavit. Quid his si dubitaverint. aut si se extulerint
faciet. qui nulla commendatione sublimati sunt. qui cum nullius dignita
tis essent honorati sunt. Vide ergo bonitatem et severitatem dei. in eos qui
dem qui ceciderunt severitatem. In te autem bonitatem si permanseris
in bonitate. Alioquin et tu excideris. Bonum dei in gentibus esse testa
tur. quia cum idola sequerentur. dignutique mortis. patientia sua
expectavit illos. et ne sic requirentes. ultro vocavit illos. et peccata
eis remisit. Iudeis autem severus est. excecavit enim eos quia donum dei spre
verunt. Hostamen nunc significat iudeos. qui propter malis violenti
am suam in perpetuum cecati sunt. Unde eos excecidisse dixit. Illos
autem quos supra memoravit offendisse non tamen cecidisse. quia
ad tempus cecatos illos ostendit. Ac per hoc severum dei in eos fuisse
ut in perpetuum cecati essent a libertate apostata a potestate. Sed et illi
si non permanserint in incredulitate inserentur. potens est enim
deus iterum inserere illos. Ostendit iustitiam dei non in severitate ma
nere circa illos. quos excecavit ad tempus. Quia non sic illos excidit
ut non illos possit iterum inserere si convertantur. Qui per prophetam dixit re
vertentes ad me replantabo. Ut hoc scientes gentiles christiani non insul
tent iudeis certi reservari illis quasi lapsis misericordiam dei. Nam si tu
ex naturali excisus es oleastro. et contra naturam insertus es in bonam oliuam
quanto magis hi secundum naturam inseruntur sue oliue. Oliuam fi
dem per quam abraham iustificatus est accipiamus. Oleastrum vero
quia agrestis et infructuosae naturae est perfidiam significatam.
Ac per hoc si hi qui semper inimici dei fuerunt conversi in fidem

abrahe insertis ex cuius origine non sunt quanto magis iudei si post dif
fidentiam credant paterne reddendis naturę insertis iterum
in suam promissionem. Nolo enim vos ignorare fratres misterium hoc
ut non sitis ipsi vobis sapientes quia obtunsio quaedam ex parte israhel facta est.
Donec plenitudo gentium intraret et sic omnis israhel salvus fieret. Non est
obscurum quia ad tempus cecitatis obtunsio data est iudeis. Hi quidem emu
li legis sunt non viderunt donum venisse promissum a deo quod predicabatur
a xpo. Zelo enim excecati sunt putantes legem factorum nunquam de
bere cessare. Unde sabbatum zelabatur qua offensione ex parte
obtunsis ut pro incredulitate sua cruciarentur. Videntes gentes pro
fiteri cum gaudio consecutos repromissionem abrahe. Copia tamen admis
sa gentium absterget et ut caligo ab oculis mentis eorum ut possent
credere. Ut spiritus compunctionis prohibens a cordibus eorum quicquid prestat
cecitatem reddat eis arbitrium liberum voluntatis. Quia non de
mali volentia erat incredulitas sed de errore emendarentur ut
postea salvarentur. Sicut scriptum est. Ut probaret donum illi ser
vatum a deo exemplum esaie prophete in subiectis ponit ut hac gratia qua
liberati sunt iudei credentes et hos liberari posse docere et. Quia non
erat exinanita sed semper habundat. Dicit ergo. Veniet ex sion
qui eripiat et avertet impietatem ab iacob. Et hoc illis a me testamentum
cum abstulero peccata eorum. Exempli huius ratio semper manet
quamdiu sunt qui credant. Hic enim dominus ihesus qui de celis venturus promis
sus est ad liberationem humani generis ipse cotidie remittit peccata
conversis ad se. Nec statim non credentes condemnat sed expec
tat sciens posse proficere ad agnitionem dei. Secundum evangelium
quidem inimici propter vos. Causa incredulitatis inimicis evangelii
ut error et delictum illorum gentibus aperiret viam ante tempus intran
di ad fidem sicut supra memoravi. Prius enim ubique omnibus iu
deis predicatum erat tunc demum et gentibus oportebat credi verbum dei.

Sed quia noncrediderunt ablatum ab his regnum datum est & gentibus. Itaque
non insultandum his primo non & quoque delictum profuit gentibus. Illi enim
insultandum est cuius peccatum obfuit aliquibus; Non enim perfidie illorum
gratulandum est sed dolendum si tardant conuerti. Ut quomodo peccatum
illorum gauisae sunt gentes quia saluatae sunt sic conuersione eorum letentur.
Ipsorum enim occasione dei gratiam citius perceperunt. Secundum electio
onem autem dilecti propter patres. Quamuis grauiter peccauerint iudei
reprobando donum dei & digni sint morte tamen quia filii sunt bonorum quo
rum prerogatiua & merito plurima adeo beneficia perceperunt. Regressi
ad fidem suscipientur cum letitia. Quia dilectio in his dei exsuscitatur memoria
patrum; Sine penitentia enim sunt dona & uocatio dei. Uerum est quia gratiae
dei in baptismate non querit gemitum aut planctum aut opus aliquod nisi
solam ex corde professionem. Nec enim quia grauiter deliquerant non recipiendo
promissum dei & quia quae grauiter peccantur non nisi fletu & gemitu adue
niam pertinent. Ne ideo illos non peccasse iam accipere miam putarent.
Quia dolere illos non uidebant ostendit hoc inter primordia fidei requiri.
Donum enim dei gratis elonat peccata in baptismo. Sicut enim & uos aliquando
non credidistis deo. Nunc autem miam consecuti estis propter illorum diffidentiam
ita & isti nunc non crediderunt in uestra miseratione ut & ipsi miam consequantur.
Incredulitatem gentium memorat ut ipso rubore non se iactarent insultantes iu
deis qui non crediderant sed oblectarent illos agnoscere promissum dei.
Quia enim uos inquit gentes cum his eloquia dei credita sint repugnantes fuistis
Nunc autem miam accepistis non uestro merito sed ad horum obprobrium. Quare
non magis isti conuersi accipiant miam qui prius in lege dei conuersati sunt & quibus
facta promissio est; Conclusit enim deus omnia in incredulitate ut omnium misereatur.
Gentes porro ab antiquis temporibus in impietate & ignorantia uersabantur
utpote sine deo. Propter quod manifestatum lex in litteris est qua possent in
frenari precipites; Et quoniam uersutia aduersarii cumulari peccata coeperant
ut per interdictum magis reus homo constitueretur; Deus clementia bonitatis suae

rem p homini p cauit. ut & quod sine lege peccatum erat. & in lege posset
deleri. Hoc decreuit ut solam fidem poneret. p quā omnium peccata aboleret.
Ut quia nulli spes per legem omnibus hominibus erat. di mia saluarentur.,
Hoc est omnia conclusisse in incredulitate ut tunc deest & iam donum adoueniret.
quando omis diffidentia laborarent. ut gratia muneris eēt gratissima., Itaq;
nemo se iactet. miserum est enī superbum eē eum. cui ignotum ē.,
O altitudo diuitiarum sapientiae & scientiae dī. quā inscrutabilia sunt iudicia eī & inuestiga
biles uie ipius., Excelsum & immensum dm̄ induitur sapientiae. & scientiae
suae. cum omni laude gratiarum actione testatur., Est enim consilium &
iudicium eius. inconprehensibile. Nā scient ab initio conuersationes & opera
hominū. quia neq; sola seueritate iustitiae saluari possit hominum genus
neq; sola mia adpfectorū meritorū puenire; Uno qq; tempore decreuit
quid eēt p dicandum. Ante tam p mittens unū quenq; suo iudicio qa natura
ipsa duce cognoscitur iustitia., Et quia auctoritas naturalis iustitiae obtur
puerat consuetudine delinquendi. data lex est. ut humanū genus tuto
manifestae legis frenaret., Sed quia non se libenter retinebantur
a lege., Refutantes aut cecat & adtemp: gentes aut adpmissionē eorum uitiam:
Quae prius iustitiā di p nos sen data. sequi noluerē. ut horum salui dum
iudent. ipso zelo ad radices saluatoris origine se reformat & p mittere in lege.
Haec est altitudo diuitiarū sapientiae. & scientiae dī. quam uideor quam
gentes multifaria prudentia adquisiuit aduitam., Quis enim cognouit
sensum dm̄. aut quis illi consiliarius fuit. aut quis prior dedit illi & retribuet ei;
Hoc uersiculum scriptū habet., Manifestum est solum dm̄ eē qui nouerit omia
consilia. & hunc unum eē. qui nullius egeat. quia ab ipso sunt omnia.,
Ac per hoc consilium eius. a nullo comp̄hendi nec metitur; Quia inferiora
superiorum sensum scire non possunt., Denq; uidet credentib; impossibile
uidebatur. consilium eē & uoluntatem dī. ad redemptionem gentium.,
Similimodo & gentib: ardua & incredulum uidebat uideor quī crediderant
posse conuerti. aut credentes suscipi. ut saluarentur., Inter cetera hoc eē consiliū dī

quod latuit nec potuit comprehendi. Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia ipsi gloria.
Qua ratione sensum et consilium dei investigari non potest. declaravit; Ex ipso enim
inquit et per ipsum et in ipso sunt omnia ipsi gloria. Hoc dicto aperuit sensum
qui occultus erat mundo; Quia enim omnium creator est deus. ex ipso sunt omnia.
Et quomodo ab ipso sunt per filium eius. qui eiusdem utique substantiae est esse coeperunt.
cuius opus patris est opus. Quia ergo ipse operatur per filium. per ipsum sunt omnia.
Et quoniam quae ex deo per deum sunt post renata in spiritu sancto sunt. In ipso sunt omnia.
quia et spiritus sanctus de deo est patre. unde et scit quae in deo sunt. Ergo et in spiritu sancto.
pater est. quia quod de patre est deo. non potest aliud esse. quam est deus pater.
Ac per hoc ipsi gloria. quia ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. Itaque quae
ex ipso et per ipsum et in ipso ut essent. esse coeperunt. Sensum et consilium
eius scire non possunt. Ipse autem scit omnia. quia in ipso sunt cuncta. Pate
fecit ministerium dei. quod superius dixit. non abeis ignorare debere.
Obsecro itaque vos fratres per misericordiam dei. ut exhibeatis corpora vestra. hostiam vivam.
sanctam placentem deo. rationabile obsequium vestrum. et nolite conformari huic seculo.
sed reformamini in novitate sensus vestri. ut probetis quae sit voluntas dei. quod
bonum et bene placitum et perfectum est. Per misericordiam dei illos orat. per quam salvatur
humanum genus; Post tractatum enim legis et fidei. et populi natura iu
daici et gentilis. ad bonam vitam agendam hortatur. Per hanc enim spes fidei
obtinetur. Commonitio est ergo haec ut memores sint. quia misericordiam acceperunt
et vigilent circa obsequium eius a quo illi data est. per quem ex impiis gratis iusti
ficati sunt. Scientes hanc esse hostiam vivam. sanctam. et deo acceptabilem. si
corpora nostra incontaminata servemus. dissimiles a secularibus quo luptatibus
student; Haec est voluntas dei sanctificatio nostra; Nam corpora subiecta peccatis
non vivum habentur. sed mortua: Sub desperatione enim promissae vitae sunt;
Ad hoc enim peccatis dono dei abluimur. ut deinceps vero mundam vitam agentes
dei amorem in nos provocemus. non irritum facientes opus gratiae eius.
Nam apud veteres. ideo oblata occidebatur hostia. ut homines peccati causa
morti subiectos significarent; Nunc autem quia per donum dei purificati sunt homines

et a morte secti liberam suam hostiam debent offerre. ut signum uite eterne.
Nonenim sicut tunc corpora pro corporibus immolantur. Nunc uero non corpora
sed uitia corporis punienda sunt. Ut tali obsequium nri effectum habere possimus
seruata iustitia. pudorem custodiamus. Nihil enim pficit pudor nec tam
nabilis potest uideri neglecta iustitia. Hoc est conformem fieri spiritalium
renouatum uispu. ic fide. hoc scire quid placeat do. nec aliud bonu & pfectu ee.
Dico enim pgratiam quae data est mihi omnibus qui uti uos sunt. non plus sapere
qua oportet sapere. sed sapere ad sobrietate. Et unicuique sicut diuisit dis mensura fidei.
Apte ostendit. hoc debere nos sapere. quod iustitie terminos non egrediatur. Ut
nobis utile sit. sed & nulli obsit. Haec e enim prudentia pdee magis aliquibus
qua obee. Et contentu ee debere sorte. qua mensus e dis. Metro & fidei unius
cuiusq: nec sibi defendere quod ni sibi concessum uidet. Hoc est ni plus sapere.
quia uni tantu concedi ni potest. Nec enim si quis bone uite e. ex eo sibi sciam doctrinae
prudentia debet defendere. Aut quia peritiam hub & legis. leuitarum sibi obse
quia uindicare debebit. Hortatur ergo & doc & pgratiam sibi data. Hec gra.
peritia intellegitur dominice disciplinae. p qua humilitati & iustitiae studendum
tradit. Sicut enim in uno corpore. multa membra habemus. omia aut membra ni
eadem officia habent. ita multi unum corpus sumus in cpo. Singuli autem alter alterius
membra. Exemplo corporis doc & non posse nos singulos omia. quia sumus inuicem
membra. ut alter alterius non egeat. Ac p hoc curam nri inuicem nos agere
debere. nec alterum alu obsistere. Quia inuicem officium nri. opus habemus.
Hoc est diligere xpm. sinuicem se membra exhortent. ut impleant modu quo corpi
in cpo pfectum est. Habentes autem donationes di diuersas secdm gratiam quae data
est nobis. Nunc autem ipsa officia deputata mebris metro fidei enumerat. ut cum uide
rit mebru qsibi deputatum officium e. ni pstrepit alteri cui uiderit aliud tradtum.
sed egaudeat ut corpi ecte sit pfectum. Siue pphetia secdm operationem fidei.
Appheta incipit quae prima phano est rationabile ee fidem nram. Denique
credentes. accepto spu pphetabant. Haec ergo datur pmodo accipientis. hoc e
quantu causa exigit. ppter quad. Siue ministeriu in ministrando.

A dobsequiū frāternitatis p̄bendum intantum minister firmatur. quantū
credit debere se obsequi. Neutra fidem laboratis in obsequio fatiget incas
su. Qui hoc sequit unum quemq; q̄ conat ex corde. Sive quod in doctrina
Similiter dic ad unum quem doctorē in doctrina. utinq; tantū fidelis eus ē addo
cendū. tantū adspiret ad tradendā disciplinā celestē. Sive quod hortā
tur in exhortando: Et hunc eodē modo. in eo ipso quo tenditur. auxilio spīs ꝓpi
tiari. ut habeat gratiā dūpuocet; Lacessit enim fīs ad bonum. aut incredulos
ad fidem. Qui largit in simplicitate. Huic dic qui bono animo tribuit
auxilia semp sub peditare p̄ curante spū ut n̄ desit tribuenti simplicē. dicente
Salomone. Qui tribuit pauperibus. non indigebit. Hic ergo tribuit simplicē
qui n̄ in simulatione hoc agit. ut laudet ab hominib; det. sed ut dō p̄ hoc ipso
merita ēsequat. Qui p̄est in sollicitudine. Eum qui cura ut p̄sit frib; suscepit
uxta fidem suam accepere ingilantiā & auctoritatē. ut p̄sit in quo sollicitē
habens in illis fructū quib; p̄est. Qui miseret in hilaritate; Hunc q̄q; secū
sensum suū. qui leto animo miā facit. n̄ quasi nolens extorquet. fundin
& ꝓbora ad dō. Ut in hac re. nullam infirmitatē patiatur; Scierit dictū
Salomone. dum habes occasionē. bene fac; Sed hoc multifariē intellegen
dum est. multiplex ē enī mia sub uno uocabulo; nā si supra dic. qui largit
in simplicitate. quid erat opus iterare. nisi quia sub uno miē nomine. mul
ta bona opera significant. Peccantib; & eorum ignoscere. mia ē; Fame ces
sante aliqua posito oppresso. opem ferre. mia ē. Fratrū uestire. & esu
rienti panē frangere. & paruulū expositū colligere. & cadauer operire.
& alia operari. mia ē: Ideo si hoc in pigre. & sine tedio fuerit operatus. habe
bit huius operis & in p̄senti & in futuro mercedem. Omnis ergo mia. & simpli
cit & cū gaudio fieri debet. Ut simplicitas excludat hipocrisis. gaudiū uero
fratrū in futura spei testetur examen. Dilectio. sine simulatione. Huic ita
quae hoc meditat ut ideo diligat frm. quia sic hoc placere auctori dō. Ne
adolatione p̄sentis uitae hoc agat. subueniat spī. Ut qui hoc deuota mente
quer. obsequis possint implere. audiant eū dictū adn̄. p̄ceptū nouū do uobis.

ut diligatis inuicem. Odientes malū adherentes bono. fraternitatis amore in
uicem benigni mutuo honore preuenientes. Nonnagnū duc euitare malū.
nisi adhereat bono. Illud enī de amore fit. hoc de amore. Nec benignum eē
fraternitatis honorē sibimutuisse obsequiis preuenirent. Solicitudine ñ pigri;
Hoc eē q dicit p ph̄ā hieremias. Quia maledictus qui fac̄ opera dni neglegenter. Pi
ger enim in conuersatione diuina. sine spe ē. Ideo subiecit. Spū feruentes.
Hoc ut exercitio diuini operis aut legis. ñ sit tepidus. Sic dicit in apocalipsi habes.
Q m̄ tepidus es inquit. euomam te ex ore meo. Cotidiana enim meditatio. tollit stu
porem & fac̄ uigilantē. Opera enim dni sunt. que mandata fieri pauitate eccle. ad
fratrum. Tempori seruientes. In greco dr̄ sic habere. do seruientes. q nec loco ipsa
comp&it. Quidenim opus erat summam hanc ponere totius deuotionis. cū quando
singula mēbra. que ad obsequia & seruitia di pruinent memor&. In omnib; enī his
que enumerat. plenū do seruitiū exhibetur. Nā seruire tēpori quid sit alibi soluit
eū dicē. Redimentes temp: qm̄ dies mali sunt. Ut sciatis quē ad modū unicuiq; respon
dentis. Qm̄ ceū dixerit. spū feruentes. ne hoc sic acciperent ut passim & inportune
uerba religionis ingererent. Tempore inimico p q forte scandalū excitarent.
statim subiecit. Tempori seruientes. Ut modeste & cū honestate aptis & locis & psonis.
& apto tempore religionis fidē loqirent. Sunt quam quidā & nū hoc tempore
quo pax est. qsic phorrant uerbū di. ut audientes cū magno ira blasphemem uā
xpi. Nā & ipse seruiuit tempori. quando qd nolui fec̄. Inuitus enī circūcidi
tu nothei. & raso capite. purificatus secdm legē. ascendit tēplū. ut ideo ex sopit&
insanū. Spe gaudentes. Post qui dixit tempori seruientes. ne hec. spe gaudentes.
ne forte ppē inuidiā tēporis. ñ liceat de fide publice loqui. sed hec in mēte. spe
gaudent. quia hec tristitia parit letitiam. In tribulatione patientes. Hoc est
spe gaudere. in tribulatione eē patientem. De gaudio enī spe tolerat tribulatio
nē. sciens multo maiora eē p quas his promissa r̄. Orationi instantes. Necessaria ē ualde
oratio. qua in tribulatio possit tolerari. pcab: insistendū est. Memoriis scōr̄ cōmuni
cantes. Manifestū ē qd p cessu ad exaudiri uult. emulus deb&ē ut scōr̄. Cū ūnitas
enī cōmunicat. Ut hoc sit memorē eē & cōmunicatorē. ūnitatis ad ipsos.

Fratrisumptab: indigent. communicandū est: sicut dicit alio loco: de collectis quę fiunt in sanctos.
Et ad galatas ut pauperum memores essemus. Hospitalitatem sectamur. Immator &
mator sancti. hospitalitatem sectati sunt. quemadmodum abrahę & lot uiri usti. Benedicere & non
tantum maledicere. Ut xpi. uno spiritu nouos faciat. & iam abhac illos confusa & uidue
ut ferre uult. quę omnib: communis est. neminem anteum prius facile male
dicere uelint. sed ut magis uulta uacundia benedicant. & Laudis sit disciplina do
minica. Gaudere cū gaudentib: flere cum flentib:. Hoc est quod alio loco dicit. Siquid
patitur unum membrum compatiuntur omnia membra. & si laetatur unum membrum congau
dent omnia membra. Cum enim quis fratri solatio est in necessitate. erit ei in mundi
& apud dm sibi conlocat meritum. quia membrum diligit corpus xpi. Fratrem in
fideli condolent. puocat magis illum ad affectum disciplinae dominicae. Idipsum
inuicem sentiamus. Hoc est quod dictum est. compati debere infirmis tribulationem.
Sic in alio dicit epistola. Considerans teipsum ne & tu tempteris. Alter alterius
onera sustinete. Non alta sapientes. Alta sapere superbia est. Nam & di
abolus cum alta sapiunt apostatauit. Ne et nos sit uanum. & presumens forte
de incolumitate adtrahit in nobis dolorem fratris. sed exprobrat quasi peccatorem. Haec
superbia est. quae cum se praponit offendit. Quod & dns denotat dicens. Eice trabem
prius de oculo tuo & tunc uidebis eicere festucam de oculo fratris tui. Ipsa enim elatio
peccatum est. ac si iusti peccator. quod impossibile est. fit peccator dum superbit. Denique
dicit salomon superbis deus resistit. Sed humilib: consentiamus. Hoc est in deposita
superbia. alienam causam sua facit. & sua quasi alienam. ut habeat gratiam apud dm.
Quia qui se exaltauerit humiliabitur. Nolite esse prudentes apud uosmetipsos.
Hoc in esaia prophetia scriptum est. quod hic quasi proprium ponit. iniustitia communis habet.
Nemini sibi quis iustus sit. et si iustus. nemini malum pro malo reddentes.
Hoc est quod dns dicit. Nisi abundauerit iustitia uestra plus quam scribarum & pharisaeorum.
non intrabitis in regnum dei. Mundatum in lege erat. Diliges proximum tuum & odio habeb
inimicum tuum. Hoc quantum uidet. iustum est. Sed ut abundas & iustitia xpi. non
doceat non reddere malum pro malo in proficiat sunt & pro hoc merces illis reddit in iudicio
dei. Sup gradum enim uidet ipsam iustitiam. cum quotiens in melior sit non fiat. celestis iustitiae

imitator. Mundi ergo iustitia ado illi concessa innocentie fac. Celestis uero
perfectu ut meritu habeat apud dm. Pudentes bona mantu coram do sed&tam
coram hominibus. Pudere e bona futura ante oculos habere. Ut ea gerant
que possint p quu facta fuerunt uitreprehensione nueniri. sed magis laudiee.
siue apud dm siue apud homines. Nequis estimet qd do licita ñ displicerent
l deinde ñ curandu si fratri scandalum fuerit. hoc p mons qd illud fieri debet qd
& do ñ displicerit. & fratri scandalu ñ sit. Ac si liceat eni & fratrem scandalizet &
do ñ placet qd di talia studendu mons. Sic ergo pudentes bona coram do & homi
nibus sicut quelicet sic agantur ne scandalu faciant. Si fieri potest
qd ex uobis e cu omnib: pace habentes. Omnis pacificos uult ee quidi
uni seruiunt iustitiae. Videtur siquis hanc pace spreuit ut sit tali uiro in
micus. cu aut reprehendi forte a illo ñ uult ut inuid& bonis eius. qd a illu
tam prins ñ discordat a bene agentib:. Hic e eni impacificus. qpter missa
uoluntate legis suae iuste egit. Qui qui dicit aliquis cu his qodeam
pace era pacificus. Sed hoc necessitatis erat. ppter potentia psonaru. ut
obsequis humilitatis uincat. Que sic extollit supbia ut mandata legis
spernit. Potest fieri ut d& imore di pacificu sequis p bea illi qodit pace.
Quando eni uice malis reddere ñ uult. pacificus e. Hoc e debono uince
re malu. ut uel obsequis uincat. que mandata legis ñ uincunt. Ergo si
fieri potest inquit qd ex uobis est. ut bene agentes. pace habere ut deant.
Ia si ñ fuerit amator pacis. tutam ut ee pacificus. quantu actre prins.
Si uu uireueretur & blasphemus quis sit. & pace cu illo ñ possis habere. nu
q: ubi adscribendum erit. Quia uoluit apls. eos qnegant incarne xpm
uenisse. nec salutari pmisit. Nos au papati sumus. si fieri potest. ut
cum omnib: pacem habeamus. Alias au repugnantib: fit& impossibile
ñ ex uobis. si de uobis querela ñ deponitur. Quia eni nullu ledit. apparet
ee pacificus. Non uos m& ipsos defenderetis k'mu. sed dte locu ire.
Ut pacis foedera seruari possint. ab ira dissimulandu mons. maxime
qm pu sol& peccat. Cu quando quis furore comot plus exigit qua

postulat causa delicti. Aut sibi ipsi incomodum praestat. Si gravioria peccata coperen
t vindictam vult exequi; Debile enim efficit quem potest eum dum habere & sanum.
Unde & Salomon. Noli ait multum iustus esse; Est enim inquit quaedam iustitia; Vo
lens enim singulis peccatis respondere cuncta vindicta. mortem potest invenire; Tam
tibi quam & quem plagis affligit; Solent enim impuni delinquere. nisi solum de subiec
tis vindictam prohib& competentem. sed & depatris & magnis; hoc est. de fratre
forte vinnos peccante nequeam vindicari. sed remittamus di iudicio reservantes.
Nedum abira detinemur. invenitur locum inimicus. in quo suggerit & suadet quod
contra nos est; Scriptum est enim; Ut fortius suadet. exemplo legis hoc firmat di
cens. scriptum in pubis.; Mihi vindicta ego retribuam dicit dns; Ut sumus me
a nobis fit quod doc& dm a nobis contemptum ostendit; Duplici igitur genere pficitur.
si do remittat vindicta; Quia & eum in iracundia unde pfect fit & di iudicio vindicabit;
Si esuriverit inimicus tuus ciba illum. si sitit potum da illi. hoc enim faciens carbones
ignis congeres super caput eius.; Non nuda vindicta do reservari debet ostendit.
sed & beneficia dare inimicis; Utrique ostendamus nimirum nos habere nos in
micos. Quos ut ab inimicitiis desinant. obsequiis iungere nitamur.; Quia si inimi
mici pdurauerint impietate nostra sua. nta obsequia pficient illis ad penam.;
Aut certe obsequium nostrum sedulitate compunctis. velut carbones mortui reuiuis
cunt; Ut ergo nos ut tantum pfectos faciat. ut non solum nos ipsos. sed & alios adqui
ramus salutem. Inimicis non solum mice reddere phib& dns pr Salomonem. verum
etiam humanitate ad amicitiam provocare hortatur.; Noli vinci a malo sed vince
in bono malum.; Haec vero pcepta ap est cohortantis. ne vice reddant inimicis.
Sic dictum est; Multum enim pdesset nobis. si malitiam vitaremus.; Vincit enim malum.
qui ad tempus vinci videtur a illo. & saluatur enim sicut vice malum. dum non resis
tit; Contra se enim agit malitia. & dum vincitur. vincere putatur; Ideo enim agit
inimicus. ut & nos de pposito nro abstrahat. occasionem quaerens quomodo peccemus.;
Ideo si provocati a illo vice illi non reddamus. vincemus illum in bono; Ideo
enim non resistimus ut bonum seruemus. neglecta iustitia. quia cogit iustitia
ad retribuendum; Omnib: potestatib: sublimioribus subdamur estote; non enim

potestas nisi ado. Qm celestis iustitie legem sequen[illegible] dī mandauit.
ne ab hac p̄sentī dissimulare uideretur. hāc cōmendat[illegible]; quippe cui nisi hęc
fuerit seruata. illa custodiri non possit. Hęc enim quasi pedagogus quaepar
uulos urbuit ut possint potiores uā iustitie sequi. Nemini enī potest imputa
ri mīa. nisi habuerit iustitiā. Ut ergo ius & timorē naturalis confirmet. dm
auctorē eius testat. & ministratores eī di ordinationē habere. Ideo adiecit.
Que aūt sunt. ado ordinata sunt. Ut nemo putet quasi humana cōmenta con
tēnenda. Uident enim ius diuinū humanis auctoritatibus deputatum.
Hic enim subiectus est potestati. quise terrore di ab his abstinet quae ph̄ibet.
Itaq; qui resistit potestati. di ordinationi resistit. Hoc contra istos est qui ppe
tentia forte. aut qui ab aliquo deph̄endi se posse non credunt. & p̄ hoc illu
dere se legē putant. ostendit his di ēe legem. & ñ euasuros iudicii di. quia
ad tempus aliquo facto euādunt. Quia aūt resistunt. ipsi sibi dānationē adqr̄.
Manifestū est. quia unus quisq; operib; suis aut iustificabit aut condēnabit.
Quia enim audienter legē peccant. inexcusabiles sunt. Nam qui principant.
non sunt timori bonis operib; sed malis. Principes hos reges dicit. quippe
corrigendi uitam. & ph̄ibenda aduersa creantur. di habentes imaginē. ut
sub uno sint cēteri. Ut ergo non timere potestatē. bonū facito & habebis
laudem ex illa. Laus ex potestate tunc surgit. cūquis in [illegible] ocens inuenit.
Dī minister est. ubi in bono. Manifestū est ideo rectores dicos. ne malū fac.
Si ueni male feceris. time. Non enim sine causa gladiū portat. Hoc est
ideo commonitus. ut si fuerit contemptus iudicet. Dei enī minister est
iudex iustam iniam quam. le agit. Qm futurū iudicii dī statuit. &
nullum perire uult. Hoc in cēto rectores ordinauit. ut ē tore uti posito ho
minibus. uelut pedagogis ut erudienter illos quid seruent. ne in poenā
incidant futuri iudicii. Ideo q; subdm esse tore. ñ solū ppter ira. sed & ira
ppter conscientiā. Recte dicit. subiectos ēe debere ñ solum ppter iram.
id ē ultionē p̄sentē. Parit enim ira iudicium. sed & ppter futurū iudicii.
Qua sibi ē euaserit. illic eos poenę expectant. ubi accusant ipsa conscientia

pu ni en tur.

Nam ideirco [illegible] tributa pendunt. ministri enim dei sunt in hoc ipso seruientes.
Ideo dicit tributa [illegible] praestari. uel quae dicunt fiscalia. ut subiectionem
praestent. per quam seruant nomen eius liberos. sed sub potestate agere quae ordinem;
Principi enim suo qui uicem dei agit. sicut dicit danihel pphta. Dei enim regnum.
Seu uult dicit illud. Unde et dns. Reddite ergo quae sunt caesaris caesari. huic
ergo subiciendi sunt sicut dicit. Cuius subiectionis pbatio haec est. cui illi pendunt
tributa. Reddite ergo omnibus tributa. Reddi uult a omnibus omnibus debita
quia et potestates et debitores minoribus. ut respondeant meritis illorum.
Cui tributum tributum. cui uectigal uectigal. Primum ea quae ad potestatem re
gia debita. et solui uibet. Quia maior inhis causa aut necessitas est.
Cui timorem. timorem. Timorem potestati exhibendum. quia timor phibet peccatum.
Deinde aut parenti. aut domino terreno. ut gratias agat in filio. aut
seruo xpiano. Cui honorem honorem. Potest hic honor etiam circa eos esse. qui
sublimes uidentur in mundo. Ut uideretur humilitatem seruorum xpi. Laudes
potius quam uituperent euangelicam disciplinam. Nemini quicquam debeatis
nisi ut inuicem diligatis. Pacem uult nos habere sicut fieri potest cum omnibus.
dilectionem cum fratribus. et hic tamen honore seruato. Ideirco ait debitores dicit.
quia homini qui dignus honore est. siue presenti siue futuro dignum est de
bitum inclinari. Illi enim quis inclinat. aequo honorem accepit. ideo
debitor dicit. Si enim non hoc feceris principi tuo. superbus es. Aut enim
merito qui [illegible]s. aut aetate honorandus est. Quia enim [illegible] diligit proximum
legem imple[illegible]bit. Legem. dicit moyse impleuit. qui diligit proximum.
Nam noue legis mandatum est. et iam inimicos diligere. Nam non
adulterabis. non occides. non furaberis. non concupiscet. Hoc moy
ses scriptum accepit ad. ad reformationem legis naturalis. Et si quod est
aliud mandatum in hoc uerbo consummatur. diliges proximum tuum sicut teipsum.
Hoc scriptum est in lege. manentibus supra dictis mandatis. et quod in dilectione
impleri legem significat sicut dicit ac si sint alia mandata quae nunc ta
cuit. Tamen omnibus mandatis. dilectio satis facit. Nam si se hume

dilectis

nũ genus abinitio discissũ. iniquus uẽ ris noncẽt; Exordiũ enĩ uniuersitatis
discordia est; Ideo iniquitatis dilectio iniquitas est. quia quod malo malũ ẽ
libi quia quod bono bonum ẽ. malo malum est; Dilectio pximi malũ
non operatur. plenitudo enĩ legis est dilectio; Malum non operatur
quia bona ẽ dilectio. nec peccari potest per illam que legis ẽ perfectio.
Et legis uerba. adsensum euangelicum puenire uult. Ideo enim quod sũ
mũ ẽ legis memoriae. ut huic euangelicum sociẽt. Ostendens unum ẽ sensũ
auctoris; Sed quia tempore addi aliquid oportuit. non solum pximos.
sed inimicos diligere pcepit. Unde & subditur. plenitudo legis ẽ di
lectio. Utrum sit diligere pximũ. Abundant uero & perfectiores ẽ.
& ũ inimicos diligere. Inimicum aũ diligere. quid ẽ aliud. qui optare
desinere illum a b odio. & nihil asperum pẽre aduersus illum. hoc ẽ
amare illum. ea illi optare. quo dñs habeat ppitium; hoc ẽ celestis uis
tis. Haec dõ pari similes fac. qa ñ coelestibus se annua dona largitur; Nam
& dñs uicissim postrus postulat primum eis. ut plenitudinẽ uistitiae. qui docuerat
demonstrat. Et hoc scientes tempus qm hora ẽ. iam nos de somno surgere.
emp: eẽ die. quo ad meritũ pficere debeam. hoc ẽ de somno surgere. operari bonũ.
quasi in die. hoc ẽ palam; In hac enĩ nocte. idẽ in abscondito fuimus; Iam enim
in manifestione posti. qd ẽ in nomine di. agnoscentes quid eq debeamus. dum
operã debemus. impiere uidemur. ad promissũ pmiũ uenimus. Excusso somno. id
ignorantia. sine neglegentia; Propior enĩ ẽ nunc nra salus quã cum credidimus;
Manifestũ ẽ. quia p lucrũ bene uidemur. & certum studemur. non longe sunt
ametro resurrectionis promisse; Bona enim uita xpiani signũ ẽ salutis futurae.
expectatio dieiũ adpinquauit. Noctem. uẽ ẽ hominẽ significat. q per baptis
mũ innouatus ẽ. Hunc pter. iste dicit quasi nocte. die ũ adpinquasse. id so
lem iustitiae; Cuius lumine uerias nobis apparuit. uiderimus quid agere
deberemus. Prius enĩ ignorantes xpm. in tenebris eramus; Ad ubi didicimus.
lux nobis orta ẽ. Transiuimus enĩ a falso. ad uerum; Abiciamus ergo opera
tenebrarũ. & induamur arma lucis; Tenebrarũ s opera. uita carnalis. quam

Locebris agnur seculuribus; Haec digna ē tenebris sic die dns. Tollite illu & ligate manibus & pedib: & mittite in tenebras exteriores. Induere arma lucis. gesta ī bona;
Quasi ē mali act tenebris deputantur. quia occulta fiunt. Ita & qui bene agunt pulā agunt. quia nuerent. sed gaudent. Bona ergo act arma lucis sunt. in pugnantes tenebras quae ē nata carnis. Sic ē in die honeste ambulemus; Uerū ē. ut qui publice peccant. sic agamus. quomodo agere publice. Nihil tā publicū. quā uerus;
Non in commessationibus aut ebrietatibus; Commessationes ī. luxuriosa conuiuia. quae aut collatione omnium celebrant. aut uicib: solent ac tuberniliibus exibere;
Ut nemine ē illic pudeat aliquid inhoneste dicere aut facere. Quia unus quisq: pstimat qd suū conuiuū sit. Solent enim miliena nisi pudore cohercere. Sed hic ad hoc conuenit. ut fedia illic genam copia uini. & incitet libidinis diūsi uoluptas; Idcirco
cuitanda pcepit huius coemodi conuiuia. Non in cubilib: & impudicitiis. Post luxuriosum conuiuū & ebrietate. hoc subiecit q sequit. Id concubitus impudicus; hoc enim huius lascuitatis ē fructus; Non in contentione & emulatione. Recte ab hisce hercen mons. quia omnis contentio & zelus. inimicitia pare. quas tenebras iacit. quia ad lucis pma puenire ī poss; Sed induite dm ihm xpm. & carnis curam ne feceritis in desiderius; Cura carnis p hib & ad uoluptate. ut omne q phibet plegem in desidere. aut corte desiderata uincit. Ipsis enī opera carnis. ut his qui induunt dnm ihm xpm; Id innouati pxpm. ab his malis se retinent;
Hic enim induit xpm. qui se ab omni errore & turpitudine separauerit. Nec conuiuio nuptiarū sine ueste eius inuentus. turpiter abiectus tenebris muncipet;
Sic omnis nostī induti dnm ihm xpm. sup cuius nouā uestē u & ere pannos induit.
Exuti enī u & ere hominē innouatae uitae manendum ē. Infirmū autē in fide assumite. in discceptatione cogitationū; Qm equidem etiam qui tum minus ad nom xpi adsumpsetant admixta lege. sic in primordio epistole monstrauit. Ideo quib: dā uidebat phibitum carnē edere ī debere. Alicubi ui qui sine lege xpi seq. bantur. uidebant eo tempa licere edere. Et hoc ipsum discceptationis erat uni est; quis apostolus concordiae & salutis studens. diuina disputatione usest. Ostendens. neq; aedem pdeē apud dm. neq; ī aedem obeē. Infirmum ē dicit. qui

ꝓpter ea qd uidet ꝓhibetur · tamꝫ edere; Hunc ergo remitte uidicio suo · ne
secunda lū passus acarietate quae quasi mat̃ ē animarū · recedat cū mitis ꝓtur
bationē · Cū xpiani pacifici debeant ēe ꝫ quibꝫ; Alius enim credit edere omā ·
Hic fidelis lectionis · ñ dubitat omā edenda quae data s̃ humanis usib; · legit enī
in genesi omā bona valde ēe quae creauit dī; Ideo nihil eligendū · quia nec eno ch ·
qꝫ primus dō placuit · neq; noe · qui in diluuio iustus inuentus ē · neq; abraham ille
amicus dī · aut isaac aut iacob iusti ꝫ dī amici · uī quos ꝫ loth fuit · aut ceteri iusti
abhis abstinuisse leguntur · Ir uero qui infirmus ē olera manducꝫ; legit qa hoc
putat utile olera edit · ideo suadendū non ē · ut carnē edat · nec cū scrupulo
edat · ꝫ uidetur peccare qa ꝓpter eū suū ñ custodit; Ir qui edit · ñ edentē ñ spnit ·
ꝫ qui edit · edentē ñ uidet ꝫ; Quia uoluntatis ē edere · aut ñ edere; Ad hoc · quaestio
hinc fieri ñ debꝫ; Ad hoc enī facta s̃ omā · ut uoluntati subiacerent · qa dominio hu
mano subiecta s̃; Deseruī illū assumpsit; Assumptus ad eō est · ad gratiam uocatus ē;
Quisquis es qui iudicas alienū seruū · suo dō aut stat aut cadit; Manifestū ē · seruū
ñ debere conseruī uoluntatē iudicare · cui lex in hac parte tradita ñ ē; Nā qua
conscientia edit · aut ñ edit · dī iudex ē · cuius seruus ē; Stabit autē · potens est
enī dī statuere illum; Stabit inquit dō suo · ꝓpter ea qa neq; s̃ ꝫ edit reus est ·
neq; s̃ ñ edit culpabilis; Stat ꝫ deuotione hoc agit · ñ euitans hanc ut ut ēgitatū:
Nā alius qdem iudicat diem · ut diē; Hoc ē · alicui placꝫ ut ē positus edere; Nā s̃
quidā qtta feria carnē ñ edendā statuerē; Sunt qs abbatis · sunt ueri
qui a pascha usq; ad pentecosten edent; Alius autē iudicat omnem diem; hic om
nem diē iudicat · quinī quī edꝫ; Unusquisq; in suo sensu abundꝫ; hoc est
unusquisq; suo consilio remuneratur; Qui sapit diē · dō sapit; Verū est · quia
qsemp abstinent ē · do placere sequitur; Qui edꝫ · dō edꝫ; Dō edꝫ · qa gratias
agit creatori; Et qui edꝫ · dō ñ edꝫ ꝫ gratias agit do; Gratias agit · dū fitet
dī ēe creaturā · ꝫ bona creata · sed se dissimulat ab ea non condemnari; Nemo enī
nm sibi uiuit · ꝫ nemo sibi moritur; Sibi uiuerꝫ aliquis s̃ ñ legerꝫ sublege;
Et qui freno legis gubnat · ñ sibi uiuit · sed do qlegē dedit · ut secdm uoluntatem eī uiuatur;
Et qui morit · simili modo do moritur · Quo iudice aut coronabit?

aut condemnabitur. Siue enim uiuimus siue morimur dni sumus. Idem sentit se.
Siue ergo uiuimus siue morimur dni sumus. Verum e. omis nos dni quasi seruos:
in conditione & redemptoris dominio. & unusquemq; pmetipso suo tractari.
In hoc enim xpis & uixit. & mortuus e. & resurrexit. ut & mortuorum & uiuorum dominetur.
Pxpm dnm facta e creatura. quae ppeccatum alienata e ab auctore. facta est inimica.
Quamdiu pater in e opus eius perit & missio filio suo de celis ad terras docuit quid faciendo
manus praeceptorum effugere &. Propter qd & occidi passus e ab inimicis. Quidem
cendens ad inferos. innocens erat occisus reum facere & peccatum. unquos tenebat
apud inferos amittere &. Qm ergo uiuis ostendit uia salutis. ac se obtulit pro eis.
Mortuos uero liberauit de inferno. tam uiuorum quam mortuorum dominatur.
Experditis enim. iterum reformauit sibi illos in seruos. Tu au quid iudicas fratrem
tuum in monendo. aut tu quare spernis fratrem tuum in iudicando. Omnes enim stabimur
ante tribunal xpi. Doce & non oportere iudicare hiere. quia nec commanet in lege.
ppter ea cu dm iudice expectemus. Scriptum e enim. uiuo ego die dns quia mihi flectet
omne genu. & confitebitur omnis lingua do. Hoc scriptum in esaia e. quia omnis
lingua confitebitur do. infide xpi. Nam quia occasus resurrexi futurus iudex
recte ait. Uiuo ego dicit dns. Et nisi uiuo. sed & iudicaturus sum. Et omni
a fatebitur mihi. & genu flectent. cognoscentes me dm deo. Itaq; unusquis
q; nm pro se rationem reddet do. Qm inquit nos pnobis inuicem reddi
ri sumus rationem. Non nos in hac parte quae supra scripta e alteruter
condemnemus. Non ergo amplius inuicem iudicemus. Id: scientes hoc esse
mus cessemus a discordia. Sed in hoc iudicare magis. ne ponatis offendiculum
fratri. Scandalum. Ideo iudicandum mons. quod prstat. quod potest & iusto
rum legis defendi. Nulli au fratrum carnem edenti. aut ni edenti fuit scan
dalum. Scio & confido in dno. quia nihil commune ipsum. Manifestum
est. quia salutaris beneficio omi mundi r. Qui de sub iugo legis eruens
homines & iustificans. reddidit statum pristinum liberatis. ut digni sint in
tota creatura. sicut & uiuere sci. Qui au adhuc sub lege sunt. non licet
illis uti aut edere. quae phib & lex. Quia indulgentiam diam spernunt.

Omnem secm natura sua · sed cum conscia adhuc aedum immundis. Omnq; inle
ge ait · et immundi uobis; Et plane qui existimat aliquid esse commune · Illi com
mune est; Sive quisquis deo xpianus est · sive gentilis fidelis putat esse aliquid
tale utendum · Ipse est quem supra infirmum dicit; Dubitando enim non est infir
mus · Apud istum immundum est · qui putat non edendum; Et qa non hoc superstitione facit
sed tumore · suo iudicio remittendum; Nam si propter escam frater tuus contristatur
non secm caritatem ambulas; Alia epistola dicit · esca uentri · & uentri escis · &
hunc & hanc deus destruet; Quia non de esca aut placet quis deo aut displicet; Ideo
caritatem sectandam monet · qua nos deus liberare dignatus est; Sic enim ait; Deus
autem ppter nimiam caritatem suam qua dilexit nos; Qui ergo huius beneficii memor est
hanc excolit · nec illi aliquid ante ponit; Sed prefert mutuam maximam · quae sit
pmissionem non putare apud dm; Noli cibo tuo pdere illum · pquo xps mortuus est;
Quantum valet salus fratris · ex morte xpi cognoscit; Itaq; quisque quantum constat
confirmare illum debet · non scandalizare · Ut ex re friuola · facit illi scrupulum
& incipit hesitare · an manducandi cibos sit · nec ne · qui forte simplicem adhuc
securum de conscientia sua; Attuero cum adeum contra uersus · incipit pt bitionem
indi creatum peccare; Et res inutilis creatoris · quae pficit ad pditionem
dubitatis · Nonergo blasphemet · bonum nrm · Hoc est doctrina dominica
cum sit bona & salutaris · non debet prem friuolum blasphemari: Blasphema
tur autem cum dubitat deum creatum; Potest & sic intelligi bonum nrm blasphe
mari · Quia qbona opera habet · si malu reprehendat re minima · bonum
illum suum obfuscat; Et incipit bonum eius blasphemari pmalum eius; Sic scrip
tum est in libro Zachiel · Lustrum iusti non pficit · si peccauerit; Tale est siquis forte
decorus · habeat infirmum · aut nasum conlisum unde deformet speciem eius;
deo q: illa mons sectandi · quae bonis reliquis inuollat fauorem: Non enim
enim regnum dei esca & potus; Manifestum est · quia nemo per eam placet deo
aut displicet; Sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto; Hoc in regnum dei dicit
intrare · quisquis secum · sed xpiana habentes pacem qui dns dicit
dicens; Pacem meam do uobis · pacem meam relinquo uobis; Ex quo ortum gaudium

inspiū seō. Discepratio aū nonhabet gaudiū sedipā. Ideo nonullic respiē spīs sc.
5 q; gaudet & insolis pacificet. Sic enī exnob constitat. sic gaudet & in nobis; Quoenī inhoc
seruit xpō. placet deo. & placuit ē hominibus: Qm xpī nos redemit. ideo ait.
Qui inhoc seruit xpō. quasi redemptori. placet deo; Quare? quia ipse misit xpm.
ut redimeret genī humanū. sic ipse dīs ait. Quīn honorificat filiū. nī honorifi
cat patrē qui misit illū: Quoergo placet deo. pbatus ē hominib:; Quomodo?
5 accepit enim donum. per q; apparet dignus deo. Itaq; quae pacis sūt sectemur.
& quae aedificationis sūt inuicem custodiamus. Qm discepratio discordiū parit. ideo
oq; ut pacifici esse possimus abintentione aedendi aut nī aedendi dissimulare nos
doceat. Aedificationis aū uū seqhortat. ut cū pace ea conferamus. p quae in
uicem nos aedificemus; Abhis quae infructuosa sūt & magis contraria declinan
tes. Conlatio enī potest p deō. Est enim excitans mentem. sitiū uincendi con
temnat. Affectus vel desideriū. Hoc ē enī q; parit lucem. Noli ppē escā soluere op; di. Homo op;
di ē. Frāterū opus di ē. dū reformat pregenerationē. Fresca op; di est.
sed nī homo ppē escā. sed esca ppē hominē. Multū ergo distat. Ideo nolinq;
hoc opus di q; p clarū ē dissoluere. ppē hoc qd humillimū ē. hoc ē salutē
fratris studere. nī curā escae agere ut fratrē contristes. Beneficiū enī di
uiuū fac. q; fratrē liberatū a peccato. p discepratione. quis sit puocat ad
peccandū. Soluens in ipso opera xpī quae gessit ut hominem a peccato liberet.
5 Omā quidem munda sūt; Uerū ac manifestū ē. omā munda esse. quippe cū inge
nesi legatur. omā quae dī fec esse bona valde. Sed malū ē homīni q; p offendi
culū aedit; Cū ergo pnuntiā omī bona & munda sūt. dubitamus: tam fuit in
munda; Fiet illi offendiculū. qcū dubitat aedit. tam nī munda ē sed ea.
q; q; sibi immule putat fac. Ideo nulli ēta dicendū ē. quid inhuc ē sequit.
5 Bonū ē nī edere carnē. & nī bibere uinū. Cū de sola carne agere. adhec & poti
uē fouet eos q; abhis abstinent: Ne pid q; licitū ē & carnē edere & uinum
bibere; contristarent ab illis q; his uinum. dedit eis respirandi solatium.
& in uoluntate sua gesterent. & discepratio p quū discordia fit cesset. Cū enī
nīlat & bonū esse & carnē edere. & ēta carnē nī edere. & non

bibere unum bonum ee. ad discum. nemo longe. Creatura enim data e ad usum volentib;
rerum necessitas e imposita aut volenti aut nolenti. Neq; enim in quo fr̃m offendit aut
scandalizat aut infirmat. Ea de die ñ debere fr̃i qi firmum animum sibi estruat ad dedendi
fieri questione. nep̃ brē offendat nescienti qd teneat. Cui fide habet; penes rem & ipsum
habe coram do. Hoc e tuquis quis es qedis securus. qa creatura di bona e. Nop; e ut de altero
iudices. qa plus e ut pace habeat cum fre. Hoc enim imple e apud dm. Ihesu enim utilitas carnis e.
In pace uero & carnis & animus. Ac ph̃o abhuius modi discepatione cessandum e. ut unus
quisq; in posito cordis sui maneat. Beatus qui iudicat semetipsum in quo probat. Unusquisq; pro
iudicio cons & e demnandum. q qd die ñ debere facere fac. Et hunc beatum qi aliud fac quam sibi
utile probat. Quam discernit suedere. d inde e. Certum e qa quidicat ñ edendum & ed & d inde e.
Ipse enim se d inde. q indo d q sibi iutile asserit fuit. Quam ex fide. Nutriq; ex fide edit. qui
edendum negat. & edit. Omne autem q ñ e ex fide. peccatum e. Recte peccatum appellat qa alter fu
qui probatum e. Qm romani i lege inducti erant sic in primordio epistole memorati. Aduenientib;
autem gentium credentium. questiones moueremt de edenda carne & ñ edenda. Et hoc pars edenda
& ñ p blanda dicere & melior uideret. qa omnia mundi uidet. Infirmos die edenda negaret.
siue exiudet siue exigentib;. Et tentat illos in posito cordis sui. Nec enim obest ñ edere.
aut prodest ergo dm edere. neque ut ratione adstricti. p qd tam cum scrupulo ederent
delinq;rent. Qui autem infirmior et ifirmatur in alidorum portatur. Recte autem debemus
qa oportet & doctores infirmos firmare. & imperitos erudire cum mansuetudine. Ne quocum dum
extendere uolunt nebulosis uideant. in peius proficiant. Et ñ nobis ipsis placere. hoc e ñ q nobis psis
& placet & iudicare. sed & q fri. Qa iuxte curam nri agere debemus. Unusquisq; um p proximo suo
placet in bono. ad edificationem. Ne p sonum suum discretum. Hos enim commonet & ut certatim studen
ter proximis placeant. ad id q e iuste. hoc e edificatio. sic alibi ait. Ego inq omnibus omnia
placeo. Nam & xpi ñ sibi placuit. sed sic scriptum e. detractiones exprobrantium mihi cecidere super me.
In psalmo sexagesimo octauo. saluatorem ñ sibi m & ipsi dic placuisse. sed d patri. Qua dic.
ñ enim descendi de celo ut faciam uoluntatem meam. sed uoluntatem eius qui me misit patris. Et quasi hoc
dicere & etia dicentib; uidet. q si peccatores occidit. Psalmographus exponit eis ubi fac ad
dm patrem dicens. Detractiones exprobrantium ceciderunt super me. hoc e ego cum uoluntatem tuam
facere. dicere me peccare inte. q in me recipiendo quem misisti exprobrauerunt te. Quia dec cum

peccatum indm nrecipientes quē misit xpm · insup occidet eū · quasi peccantē indm; Sic peccatu
peccantiū indm · occidet sup xpm; Innocentes enī a peccatoribus occidūtur, q̄si blasphemi; sic scriptū e
in euangelio; Quaecūq; enī scriptaē sunt ad nram eōrmationē scriptaē sunt; Ut per patientiā & cohortatio
nē scriptarū spē habeamus; Manifestū e · quaquecūq; scriptaē · ad nram disciplinā scriptaē
ut scripta exhortatione proficiamus ad spem · ñ diffidentes de promissis · ad huc tardent; Deus autē pa
tientiae & consolationis det vobis unū invicē sapere secūm ihm xpm · ut unanimes uno ore
honorificetis dm & patrē dnī nri ihu xpi; Quasi ad salutē missus apostolus bonorum plebē
precat; Optans · ut det eis unū sensū sapientiae · secūm ihm xpm · ut uxta doctrinā xpi sapiant
Tunc enī poterūt dilectionē seruare exemplo dni dicentis; Maius hac dilectione nemo habet · qui
ut animā suā ponat pro amicis & frib: suis; Et ita uno ore una confessione laudare dm patrē
oportet · si invicē se uxta sensū xpi fuerint exhortati · ut sine cessatione laudent dm omnipotē
qui fecit pxpm; Et pro errore lapsa pecundē iterū erigere & reformare dignatus e; Duplex dons
beneficiū · nrum & cognitionē; Pro quo sumus alteri uterū sic & xpi assumpsit nos in honorē di;
Sic assumpti sumus a xpo · dū infirmitates nras accepit · & egritudines nras portauit · Ut hoc exemplo
nos invicē nras infirmitates pp patientiā eōrmemus · Ut nom honoris di assumptū in nos nouetur;
filii enī dicimur di p gratiam xpi; Dico enī xpm ministrū fuisse circumcisionis propter dei hoc
ut eōrmaret promissiones patrū; O rigine comēdat iudaeorū; In circumcisione enī · filios significat
abrahae · qb: missus xpi · ministrauit patribus gratiam repromissā; Unde saluator · ego enī sum
inquit in medio uestrum · ñ ut ministretur · sed ut ministrem; Ut ueritas in promissione facta
patribus probaret; Circumcisio enī carnis data e abrahae · in signum circumcisionis cordis ·
quā p ea pphta futurum significauit dicens; Circumcidite duritiā cordis uri; Huius
uerbi circumcisionis promisse minister xpi e · hoc p̄ dicitur; Deinde ait · ut circumcisis
carne ministrat & cordis circumcisionē · sic enī ait; Sicut me misisti in hunc mundū · ita
ego misi eos in hunc mundū; Circumcisio aut cordis e · sublata erroris nebula · agnoscere
creatorē dm patrē · & filiū eius xpm · p quē creata omnia · ut ueritas di impleret; Promisit
enī dicitur se mitē · & promisit patribus iudeis; Nā dixerat abrahae · in semine tuo
benedicentur omnes gentes; Et addit dicē · de fructu ventris tui ponam super sedē meā; Et orta
stella ex iacob; Gentes autē sup mysedam honorare dm; Quia enī his nulla promissio erat
qui indigni prolā mam ad sumptis ad sidere · Ut per confessionē honorent dm · qui credidi

in bonorum. Sic scriptum e. Propter hoc confitebor tibi in gentib: & nomini tuo cantabo.

Exemplo pphe & eo patet. Scriptum e enim in psalmo septimo decimo. Gentes admittendas ad gratiam di. ad percipiendi salutem. Ecce enim xpi e. et fiatim dicit. qi gentib: p dictum et fructum habituri eorum confessionis sacramenti. Ideo gratias ex hoc agit filius. deo obedientia gentium.

Unde et in eo alio ait. Confiteor tibi pater domine celi & terre qa abscondisti ea a sapientib: & prudentib: & revelasti ea parvulis. Ita bonum placitum ante te. Confessio ergo ista unius di e in gentibus. et sic in letitia. ut p ueri confessionem letius decantet matrem & donum di.

Fratrem die. Laetamini gentes cum plebe ei. Hoc in cantico deuteronomii. Fratrem die. laudate omnes gentes dominum. & magnificate eum omnes populi. Hoc in psalmo centesimo sexto decimo olim decreuisse dn ostendit. ut in veniente mundi sua concordes facere iudeos & gentes. Ut gratiam adepti gentiles. sorti fierent iudeorum. Quia ipsi olim dono di plebs erant nominata. Sed iam nobiles iudei hi qui ignobiles. primam nobilitatis. Ut simul omnes laetitia ignitione iustitiae. Et laudantib: gentib: dn. magnificent omnes populi. xii. trib: unum dn. quae numerum plebis sive adunatis gentib:.

Denique cum disceptarent iudei ita apm p & ei causa cornelii reddita sibi ratione genere. magnificantes dnm dicentes. forsitan di & gentib: paenitentiam tribuit. ad obsequendum uti. Fructus die. erit radix iesse. & qui surgit regere gentes. in eo gentes sperabit. Ut maiore fiducia gentib: fiat & spe indubia. multis testimoniis firmat decretum di hoc fuisse. ut omnes gentes beneficerent in xpo. Non solum diffidentia iudaeorum christiana & dubios reddere credentium animos gentium.

Quasi frustra sibi spem promittant. quando abrahae accepto ferat fides eorum. ut ipsa laetitia & securitate crescerent. Quare tam xpi ex radice iesse. & non ex radice boo. cum iusti aut ex radice obed. sed qi dd filius ppter regnum. ut sic ex dono natus in rege e. ita & ex dd rege. ortum habere & iuxta carnem. Ideo radix iesse. arbor dd. quae fructum fec pramum. qem maria virgo. quae genuit xpm. Oramus ut eos replent uos omni gaudio & pace in credendo ut abundetis in virtute spi sci.

Certum sum autem fratres & ego ipse de uobis. quia & ipsi plenis estis dilectione. repleti omni scientia. ita ut possitis alterutrum monere. Haec exhortationes. Propter laude enim provocat eos ad meliorem & virtutem intellectum & iustam. Quaenam iudei se laudari.

data operae laborat ut uera sint quae dicunt; Ideo ñ dicit ut iuuce se doceant · sed admoneant.
Hoc enim sol admoneri · q cuiscunt · aliquando subit fugit animo; Cetera ñ obscura · ut indigent
5 explanatione; Audacius aut scripsi uob fr ex parte · tanqua inmemoria uos reducens · ppter gratiam
5 quae data e mihi a deo · ut sim minist xpi in gentib; sacificans euangliu dei · ut fiat oblatio gen
tium accepta sacificata in spu sco; Non temere se scripsisse significat · Auctoritate enim sibi
data pdicans dicens · ut omnib; gentib; audeat scribere · admonens & confirmans ppositum
ex integro · ut sollicitudine sua ostendat in ministerio euangelii · quasi magist gentium ·
& sacerdotii eorum possit accepto ferri sacificationis causa in spu sco; Quicquid enim fide integra
5 & mente sobria offert · a spu sco purificat; Habeo igit gloriam in xpo ad dm; Non enim audeo ali
5 quid loqi ex quae pme non effecit xpi · in obedientia gentium uerbo & factis · potestate signor
& prodigior · in uirtute spi sci; Gloriam habere sedic apud dm pcipm ihm; Credens enim & seruiens
xpo ihu in conscientia pura · meritum sibi fecit apud dm patrem; Intantum ut nihil deceat dicat
q nihil in operat sit xpi ad exhortationem gentium; Dando signa & prodigia p manus eius
ut p dictationem eis ut credant & c mdat &; Hinc e unde gloriam se ostendit habere in xpo ad dm;
seruiens enim xpo gloriam hab & ad dm; Intantum · ut id e non habeat aliquid diuine uirtutis
q sibi pstitui non sit ad dm; Sed omnia se · qua idoneus inuentus e dispensator esecutus · quae
ad edificationem gentium p signorum uirtute pficerent pficere; Q deo pfic nihil se minus potu
isse pb & · quam esset apl · qfuer cum dno; Nec aliquid minus intergentes uirtutum operatus
e dm; Ut p hoc ipsum qesciant · audentes hanc regnum adsecutos · quam adsecuti eram iudei;
Quasi pro gratia uindicant patrem; Ira ut ab hierlm in circuitu usq; illirico replere
run euangliu dei · & filii ei ihu xpi; Sicut hoc pdicant euangliu · nubi nominat e xpi · nostis
pro alienum fundamentum aedificare; Nisi ne causa illic se pdicare enim die · ubi non nomina
t e xpi; Scient enim pseudo apostolos alia quam oportebat xpm tradere; Ad hoc enim circuibant
ut sub noe xpi alio dogmate poplm mancipaterent · q pea corrigere maxime erant laboris;
Ideo ergo puenire uolui · ut in uiolata pdicationis uiba tradere & audientib; Et in integra
linea superficies ordinata in colomni fundamenti robor habere &; Et q a magist dei e gentib;
oportebat eum sollicite curare · ut illic docere & ubi xpi non fuerat nuntiatus; Ut & auctoritate
sua firmare &: & labor suos plenum fructum habere &: ex his quos plantauerat; Hinc e unde
omnia loca ecclia occupauit; Heretici enim pea subtilitate maligniatis sub noe xpi legis

& fidei sensu corrumpere nitebantur; Qd de testimonio legis mon & dicens: Sic scriptum e qa quib;
non e adnuntiatum de eo uidebunt; & qui audierunt intellegent. Inestui habet; Ut ergo hic intel
lectus uerus atq; inuiolabilis esset. deuero di filio se festinuit se sepdic. imbuere gentes euange
lici ueritate; Pp qm impediebat plurimum uenire aduos. nec u ulterius locum nonhabens in his
regionib; cupiditate habens ueniendi aduos. consultus ui pcedentib; annis, Cui in his partib;
pficisci coepero. uidebo uos. & uos pmitti illuc. suuos primum exparte fruti fuero;
Q d incapite aepiog memorat dicens; Quia sepe inquit pposui uenire aduos. & phibitus sum usq;
adhuc. Nec absolute ostendens qua causa impeditus sit. ut uolens uenire. aliud agens & qm im
minebat. Ut excludere & pseudo apos praua conta; Denuq; p qui omnib; incertum pdi
cui. ui uacari sibi d[illegible] e uenire romam. qd oli optauerat; Romanos igitur qui lege induti
fuerant. uterum pepistoli corrigit; Illos sui qui audierant adhuc pdicationem. utilius esse psen
tia sua doceri. ut fundati recta fide. difficile aliud aliquid recuperent; Ueritatem tamen
se pmisit. tempore quo adhis partis erat iturus; Quia illic xpi non erat pdicatus. ut occu
pare & inter illos. & qa pseudo apis difficile fuit ui ad illos; Ideo tardius fuit & non erat mo
lestum; Nec u pficisci ut inutile ministrare sciis. placuit enim macedonia & achaia collatione
aliqua facere in pauperes sios qui hierosolimis; Prius tamen iturum se die ministrare sciis
hierlm. p qua re romanos scire uult. qa huius modi operib; studendum e; Quemq; pmam
uuos. & iustificatis apud dm. huic inseruire debent; Debitores enim sios. qm spiri
talium eos participes factis gentiles; debent & incarnalib; ministrare eis; Quippe cum
debitores eos dicit iudeorum credentium. Ut sic in spitalib; participes eos facti sint. ita & hi
comunicent corporalib; necessitatib; illos; Ut gaudentes exuddes credentes conlaudent
prudentiam di. in salute ipsorum. p ministerium eorum; Hi enim totos se diuinis dedentes
obsequis. nihil mundanum curantes. exemplum bone conuersationis pbebant credentib;,
Ut tantum denuq; nos humanos dicit circa elemosinam largiendam. & bonis operib; exercen
da cum alacritate cordis; Quia qm iam ado speratur. deb & ee misericors. ut pb & sere
re hanc sperare; Qa si homo miseret. quanto magis dis; R & tribuito enim haec et mer
ces. ut qa accipiunt iam. iam faciant; Unde dns; beati inquit misericordes. ipsis
enim misebitur dis; Hoc igitur dicit iam iuuero & adsignauero eis fructum hunc. pficisci
puos in his partib; Sco enim qm uenient aduos. in abundantia benedictionis xpi uenam,

Certus de dispositione & gratia dei promisit se in habundantiam benedictionis
uenturum quem predicat xpi. benedictio autem hec signorum uirtus est per quam
confirmatis. Obsecro igitur uos fratres per dominum nostrum ihesum xpm & per cari
tatem spiritus ut sollicitudinem in pertiamini mihi in orationibus pro me ad dominum
ut liberer ab infidelibus quis in iudea. Dehinc orat ut adiuuetur
in orationibus ut euader & manus iudeorum infidelium. Non quia
ipse minus mereatur sed ordinem sequitur ut ab ecclesia fiat oratio pro rec
tore suo. Multi enim minimi dum congregantur unanimes fiunt
magni. Et multorum preces impossibile est ut non impetrent.
Si ergo & ipsi cupidis uide te apostolum impensi [illegible] usorent ut in
de liberatum possint suscipere illum in gaudio caritatis.
Ut & numerum eorum oblatio accepta fiat in herosolima sanctis ut ue
niam ad uos cum gaudio per uoluntatem xpi ihesu & refrigerer uobis
cum. Etiam hoc orandum dicit ut ministratio munerum eius accepta
fiat sanctis in hierusalem. Ut omnia cum uoluntate dei facere se ostendat.
Ut quia deuotus est animus eius adferenda munera & iam illorum animo
dei iudicio respondere sibi uult. Ut intellecta caritate illius erga
se cum illo unanimes deo gratias agant. Magnus enim profectus est ei
cuius ministerio laudi effecti dominum laudibus prosequuntur. Dominus autem pa
cis sit cum omnibus uobis amen. Dominus pacis xpus est qui ait pacem meam
do uobis pacem meam relinquo uobis. Quem optat esse cum his
sciens dixisse dominum & ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad
consummationem seculi. Tales ergo istos cupit esse ut sit cum illis dominus
ihesus xpus qui amputata omni discordia erroris humani dedit ac
ostendit quid sit uerum ut in ipsa ueritate maneant pacifici.
Commendo autem uobis phoebem sororem nostram que est ministra ecclesie
apud cenchris ut eam suscipiatis in domino digne sanctis & adsistatis
illi in quibus cumque desiderauerit uestri & enim ipsa quoque astitit
multis & mihi ipsi. Phoebem uenientem commendat sororem

comune. idest diligere. Quam ut merito comendet. ait hanc mi
nistram esse ecclesie cenchris. Et quia multis adiutorio fuit. digne ipsam
dicit adiuuandam peregrinationis causa. Ut autem sine intermissione
excipiendam illam et adsistendam illi in necessitate si prouenisset suade
ret. et iam sibi illam adfuisse testatur. Ut quanto sublimior persona ei
ceteris sit. tanto magis reddi huic debitum obsequium per caritatem os
tenderet. Salutate aquilam et priscillam adiutores meos in xpo
ihu. qui pro anima mea suas ceruices subposuerunt. quibus non solum ego
gratias ago. sed et cunctae ecclesiae gentium. et domesticam eorum ecclesiam.
hi ex iudeis fuerunt. qui credentes facti sunt sotii laboris apostoli.
Quia recte crediderunt. ut etiam ipsi exortarentur ceteros ad fidem rectam.
Denique apollo quam uis fuerit exercitatus in scripturis. abistis tamen uiam domini diligen
tius instructus est. Ideo sonos laboris sui dicit eos. sed in xpo ihu. Cooperarii enim
eius fuerunt in euangelio dei. Aquila et priscilla est. quos non otiose romam uenisse ma
nifestum est. Propensiores enim erant in dei deuotione. Nam ad confirmationem romanorum
hi homines quos salutat. hic romae fuisse intelleguntur. unde dicit non solum se
sed et omnes gentium ecclesias gratias his referre. Tangens et romanos. ut his obediant
quos ad perfectum gentium audiunt laborare ad exhortandam fidem in xpo. Quos
in tantum laudat. ut pericula pro eo pati non abnuerent. Inimicitias enim et iudeorum
et falsorum fratrum. subire non aspernatis. dummodo apostolum obsequiis et caritate iuuarent.
Falsi fratres hi erant qui credentes in xpm. legem tamen seruandam dicebant. Non suf
ficere ad plenum salutis effectum xpm putantes. Quod apostolus destruebat.
Qua re et persecutiones ab his perpetiebatur. Horum et iam domesticos et uernaculos
salutat. quos ecclesiam appellat. Quia sanctorum uirorum erant discipuli circa fidem.
Salutate ephenetum dilectum mihi qui est primitiuus asiae in xpo. Huius ephenetum et iam
presentem dignitatem non tacet. ut ostendat et dignitosos credere. et inuitet primos
romanorum ad fidem. ut certe humiles crescerent. Salutate mariam. quae
multum laborauit in uobis. Commonet hos non esse mariae quam intelleguntur ad exhorta
tionem illorum in pensuis laborasse ut gratias illi agant. Salutate andronicum

& uiduam cognatorum & concaptiuorum meorum qui insignes in apostolis ante me fuerunt in xpo.
Horum cognatorum & iuxta carnem & secundum spiritum quomodo & angelus domini admiratus est, Ecce elisabeth cognatam tuam & cetera. Quorum & iam apostolis priorib; obsecutorum cum testimonio suum dedi rant & secum captiuitatem passorum fidei causa. Ideo quos istos plenius honorandos.
Salutate amplatum dilectum mihi in xpo. Hunc quasi amicum salutat. sed in dno amicum; Nonnam qui fuerit labori eius. aut captiuitati. Salutate urbanum adiutorem meum in xpo.
Non solum istum suum adiutorem dicit. sed & & fortem fuisse socium in exhortatione credulitatis.
Stachin quoque dilectum meum. Hunc stachin quia uis dilectum uocat. tam subiecit illum urbano participi operis euangelici. Salutate apellen probatum in xpo. Hunc apellen inquasi amicum suum aut participem operis salutat. sed propter quod reprobationib; probatus est & in xpo fidelis inuenitur. Salutate eos qui sunt aristobuli. Aristobulus iste egregiator fuisse intellegitur fratrum in xpo: Cuius factum sic probat. uiros quos egregiabat. dignos salutatione sua designat.
Salutate erodionem cognatum meum: Hunc quem cognatum tantum uocat. ostendit deuotum incarnate renascibilitatis. tantum uigilantem illius designauit. Salutate eos qui sunt narcissi domo. qui in dno. Narcissus hic illo tempore prbr dr fuisse. sicut legitur in uiuus codicib;. Erga prensentiam. uiderit qui causa eos in dno salutat & ut scos. qui cum erant domo.
Hic ergo narcissus pbr peregrini officio fungebat. exhortationib; firmans credentes.
Et tempus inscribat apostolus merita illorum quem illo fuerant. sicut dicit. salutate eos qui sunt narcissi in dno:
Hos enim quos scitis esse dignos omnis salutatione mea. qui in dno posuerunt spem suam. illos salutate nomine meo. Salutate tryfenam & tryfosam quae laborant in dno. Has uno honore dignas dicit in xpo. Salutate persidem carissimam. quae multum laborauit in dno. Ista ante posita uidetur supra dictis. quamultum laborauit in dno. Labor hic in exhortatione est. & in ministerio scorum. & in persecutione & in egestate propter xpm: Qui & domos suas relinquebant fugam & obprobrio erant infidis. Salutate rufum electum in dno & matrem eius & meam:
Ideo istum rufum preposuit matri. propter electionem administrationis gratiae dei. in quo mulier locum non habet. Electus enim erat ad primatum a dno ad res ecclesiae agendas. Matrem tamen suam hunc utpotus sua quoque matrem hanc uocat. Salutate asyncletum. flegontam hermam. patrobam. hermen. & quem estis fratres. Hos simul salutat. quasi cum eo ante ordinem in xpo. hoc est unctos in amicitia xpiana. Salutat simul & fratres qui erant cum eis quoque

ptes misit; Salutate philologū & iuliā & nereū & sororē eī olimpidē & omēs qui ēt ī scōs. hi omēs
unanimes intellegunt fuisse quos hac causa simul salutat. Quos merito ecclēs qsimul cūiēt
erant dinosciti; Scōs enī nuncupat eos tamquam illos salutare uideat; Salutate invicē in os
culo scō; Omēs qb; scribit & quos nominat. ubi & salutare se invicē in osculo scō. id utique xpī.
in desiderio carnis sed in spū scō; Ut religiosa sint oscula. nī carnalia; Salutant uos omēs eccle
xpī; Hoc intellegit dici eccla. quae est xpī; Unde & ad ēi spiratione unūquōq; eccla
mulignantū uocat; Omnū ergo locoq; illoq; eccla dicit eos salutare. ut crescant ī fide.
Hoc ergo ad superiorē sensū referūt. ut ostendat xpm ēe īquo salus ē. & hunc ēe cuius ppts
fidelis ē. & cuius nutu uiuit omnis creatura; Auctor enī uitae hic ē. sic dicit petrus aptus;
Illeq; unqua qdem illoq; putabant sperari debere; Oro autē uos frēs. ut observetis eos. qui
dissensiones & offendicula. pē disciplinā quā uos didicistis faciunt. sed sic uenerit.
& pilecebras. ac blandimēta sermonū. deprauant corda inocentū; Ubi enī obedientia
in omni loco diuulgata ē; Hoc loco depsionis erupit. pseudo aptoq; quos ut ita ept
cauendos monuit sic & hic; Sed sine manifestatione traditionē illoq; cōpsit; Bene ī co
gitant credentes uiduizare. ut beneficū circa sedi uanitent. sic sup memoratū;
Conpositis enī genealogiae ūbis. traditis sibi coaptabant adcōmēdationē traditionis suae
p quos simplicū corda decipeient; Ubi enī obedientia inquit in omnē locū diuul
gata ē; Hoc ē qd in primo dio aepte dicē. qa fides uta pdicat ī uniuso mundo. Hos signi
ficat qsecutus sit deobedientia eoq; frat enī ī credulū. qnī se subicerent p cognitam
ueritatē reiftutae quasi prudentes; Gaudeo igit in uob; Ethic sensus de superiore
parte aepte ē; Gaud & enī qromānū qgrānū habere uident. subiecēt se fidei xpianę;
Uolo autē uos sapiēs esse & erudītos in bonū. rudes ū in malū; Fruda in bono hic ē. qbona operat.
Rudes autē in malū hic. qgnorē operamala. id usū malitiae nescuīt; Deus autē pacis cōtere
satanan subpedib; uris uelocē; Id breui. hoc deaduentu suo dicē. qa aduenit ei. ob pri
mer & diabolū; Ob hoc qisti spūalē grām accepturi erant. cum rei ī uid & statim: qa
ault homines ymanere in errore uidiscrepent. cū sint unius professionis; Gra dni nri ihu xpi
uobcū; Gram quā pmisit illis iaduentu suo. iaopta ē cū illis. sicut merent accipere ī cū
dis ispe. Salutat uos timotheus ē sort laboq; meoq; & lucius. & iason. & sosipat cognata mea;
Timotheus ē sort laboq; ei. qsi coepī. & magna cū sollicitudine eccla gubnabat; Postea

iniuncta iudeis usq. adeo. ut uix uitam circumcideret ppter scandalum iudeorum; ut quamuis eum
dixerat doctor esse impossibile circumcissum; Illorum cognatorum dicit. patrum generis. patrum fidei cum.
Salutat uos ego tertius: qui hanc epistolam scripsi in christo. Tertius noe in numero; Hic enim scribit epistolam cui
contigit suo nomine salutare plebem romanam. ad quam scribit. ut et eorum salutem qui nominantur
Adhuc enim pauciores ecclesiae paucae erant in locis; Salutat uos gaius hospes meus. et totius ecclesiae
Hic gaius. ut arbitror. ad quem scribit iohannes apostolus. exultans in charitate et qua exhibebat
fraternam. ipse enim super illum necessarios; Ecce superius dicit. salutant uos omnes ecclesiae christi
nec tertia dicens. salutant uos omnes ecclesiae. Quid puto. nonne ostendere tertium. Nihilominus tamen
sup et tractabilius fluum ponebat; Sed qui salutant uos unique omnes ecclesiae christi. id omnes sci.
Sic alio loco dicit; Qui sunt christi. carnem suam crucifixerunt; Nec subiecit. sed ita hos salutare. quemadmodum
tertium. ut bis dictum populum significet ecclesiae. qui in omni ecclesia duos populos; Potest et duarum
quantitatem nominasse ecclesias; Utpotum unius. deinde alterius loci dicens et omnes ecclesias
aut certe iudeorum et gentilium; Salutant uos erastus dispensator civitatis. et quartus
frater; Dispensator civitatis est. qualiscumque qui dicitur urbem gubernabat civitatis
Magnum ipsum moderandis; Hos omnes iudeos nominatim enumerat. in salutatione romanorum
ut sciremus quales et quantos et gaudent bonis coepto illorum; Fratres quomodo potest uos stabilire secundum
euangelium meum et praedicationem iesu christi. secundum revelationem mysterii quod temporibus aeternis ista
tempora fuerunt. manifestum est autem nunc per scripturas prophaticas secundum imperium aeterni dei ad obedientiam
omnium fidei in omnes gentes cognitum solo sapienti deo per dominum iesum christum. cui gloria in secula seculorum.
Deo patri aequalem omnia dat gloriam. ut coepit romanorum qua potentes et digniores implere;
Confirmando vos fide animorum eorum ad perfectum cuiatum. et revelationem mysterii abscondit a se
culis. manifestati autem per christum in tempore; Sacramentum enim quod latuit semper deo. temporibus christi
declaratum est. quis singularis est dei. qua est apud illum aeternus. et verbum. et praedicatum; In qua
veritate omnem creaturam decretum. saluam fieri paginationem; Cuius quidem sacramentum veritatis
per prophetas fuerat designata figuris quibus dabat solo deo cognitum sapienti; Cuius gratiae partici
pes voluit esse gentes. quod latuit genus hominum; Solus ergo est sapiens. qua ab ipso est
omnis sapientia; Sic dicit salomon; Omnis sapientia a domino deo est. et cum ipso fuit semper; Sapientia
nostra christus est. qua de ipso est. et cum illo erat semper; per quem ipsum gloria in secula seculorum amen; Ideo nihil sine
christo plenum qua per ipsum omnia; quem agnoscit. dat deo patri laus per ipsum. quem collegit per ipsum.
Quasi per sapientiam suam. qua saluos fecit credentes; Gloria ergo patri per filium. hoc est ambobus. gloria

in spiritu sancto.

Qui utq: uuuu gtia ; Gra dni nri ihu xpi cu omnib: uobis am. In ecclesione xpi ponit
pque facti & iterū reformatione ; Gra ei. unnab: nris herent ; Quasi beneficiorū eius
memores sint semper nos tuebit sic dic ; Ecce inquit ego uobcū sū omnib: dieb: usq: ad con
sumationē seculi am. EXPLIC TRACTAT SCI AMBRO IN EPIST AD ROM. INCIP AD COR.
Corinthiorū i achaia & hi similit ab aptis uidei ubū ueritatis & hi subūsi multifa
rie a filis aptis quidā philosophiae ūbos i eloquentia. Alii ad sectā legis iudaice iducti,
horreuerat aptis aduersā & euacuatam sapientiā scribens eis ab epheso p timotheū ; INCIP ARGV
Praecepto dni admonit aptis resedit apud corinthios annū i & mses sex ; docens uitaos AMIU
ubū dei ; hinc unde magna cū fiducia & caritatis affectu agit cū eis. aliquando cōmonens.
aliquando urgens. aliquando blandiens. ut filios ; Nā multe cause sūt ppter quas scribit ad eos.
Quarū prima haec. q more heresicorū dissentientes ab inuicē hominib; deuoti ; Pauliani &
psiriani & apollonaici dicuntur nolebant nouiam. quos ualde exprobrat aptis ; fiant tam uni
cos qabus dissentirent. xpo solidati. Secta haec qa de eloquentia delectari caepe
rant & frena philosophia ut subnōe xpi his tribuerent quae ecclesiastica sūt fidei ; Ter tia eo
qd inflati erant qd nūtis & ad illos aptis ; Quarta ppter fornicatore frem quē uti se ee putebant.
Quinta ut admoneret & deprecata est quā ante hanc quae prima dr scripserat. Sexta qa uice
sibi iuriis & fraudes faciebant. & i fidelū potius examina requirebant ; Septima causa ē
iqua designat licere sibi sūpt accipere. sed cōtēnere. ne forma eet rapacib: pseudo aptis.
Octaua uero ē ut respondeat ep te illos. Pe bari enī coeperant ab heresicis de matrimonius.
Nona ē. ios declarat. sic debere unū quēq: manere ut tradidit ; Decima aū de uirginib: eo
qd nihil ste sibi p ceptū & ret q: scaute que ei corpore iudebant. INC TRAC S AMBR IN EPS AD COR
Paulus aptis xpi ihu p uoluntate di. Ad romanos salut coepit. qa altera causae ; hic ū aptm
sec xpi ihu di uoluntate scribit ; Quia oma que egit filii di egit uoluntate. qd ē ad paulū ;
Quade ego longe ad gentes mittā te ; Hinc uocat ē aptis hoc di uoluntate missus ad gentes.
P qd & ita rangit illos. quos neq: xpi miserat neq: uerū erat. qd docebant ; Dni enī & xpm ideo
fraquenter nominat. ut xpm dm nūpsū patre ostendat. sed ee xpm filiū. ee & dm patre ;
Unione ē cū ostendit filiū dici ; Multe enī secte emerserant. quae eu gtm xpi ppensis
sū arbitrio asserebant ; Frqb: ramiandi gratia nec usq: quarū adsertores ecclesiae
irrebant. Hinc aptis oma quae heresib; ceteris sūpsit. Ac se uerū pdicatore pid qd
a xpo di uoluntate missus ē adseuerat. Et sosthenes fr. & ia istū sua cōmendat societate ;